חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת יב

דף מ"ז

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- **א עזר ללימוד הר"ן** – להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
- **ב קושיות פשוטות** – ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- **ג עומק הדף** – להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- **ד הלכות הדף** – נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- **ה סוגיית הדף** – בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

ה"ג **בעי אבימי קונם בית זה שאתה נכנס ומת או שמכרו לאחר מהו: אדם אוסר דבר וכו'.** ואפילו לאחר שמת או שמכרו לאחר הוי נמי אסור או לא: **תנן התם.** לקמן בפרק הנודר מן הירק(ה): **קונם פירות האלו עלי או קונם הן לפי או קונם הן על פי אסור בחילופיהן.** אם נתחלפו בפירות אחרות ודבר שלא בא לעולם הוא: **גידוליהן.** שנטען והגדילו: **על פלוני.** שאסרן על מחירו: **מהו.** (ב) אי הוי אסור בחילופיהן כמו שהוא אסור אי לא אי מאמרינן גביה דיליה כי אמר קונם הן לפי או על פי אסור בחילופיהן אף על גב דהוי דבר שלא"ל הואיל ואשכחן גבי דיליה כי האי מומרא דאיהו אוסר פירות מחירו עליו והאכי ממתירי' לגבייה דאוסר נמי עליו דבר שלא"ל אבל גבי מחירו הואיל ואינו אוסר פירות מחירו על מחירו דאי אמר למחירו קונם פירות של פלוני עליך לא הוי כלום לא מאמרינן נמי דאית בידו למיסר ליה בחילופין דהוי דבר שלא בא לעולם: **אוסר פירות חבירו על חבירו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם** אמר דעלמא דהא אמרינן היכי דמי דשרי דמקבל בטוקא ומקבל בטוקא לאו היינו שכירות אלא הקרקע הרי הוא של מחזיק לעולם ומוריש לבניו אלא שנותן דבר ידוע בכל שנה לבעלים הראשונים וכל כי האי גווונא קנין הגוף מעיקרא ולא שעבוד בלבד שיפקיענו קונם והאי דקתני מתכשרין במתניתין משום דטוקא זו כעין שכירות הוא שאם אינו פורע המוטל עליו שנה שנה הדרא לרשות למרא וכדאמרינן בעלמא (ב"מ ד' עב:) אלעא לטוקא משמעבדא ומלכא אמר דיהיב טוקא ליכול אלעא ואפילו הכי כיון דכל אימת דבעי למפרע לא מצי מסלק ליה אידך קנין הגוף יש לו בקרקע ומש"ה לא מצי אסר אבל בשכירות דעלמא מצי אסר כל זה פלפלו הראשונים ז"ל. ומתהני עליהם לפי שאני אומר להלכה דאפי' בשכירות דעלמא כל שאין לו למדיר תפיסת יד שרי מודר לאתהנויי ממרחק וכיון דכד שים לו למדיר מושכרין בעיר דלא"ג דמן דינא ודאי דמשכיר יכול לאסור על השוכר ואפי' הקדיש השוכר למשכיר שכרו וכדפרישנא לעיל במתניתין דרים פרקא הני מילי לגמרי אבל לאסור אותו על אחר לא כל הימנו דכיון דאשתייר ליה שעבודא דשוכר כשהמודר נהנה לא ממדיר הוא נהנה אלא מן השוכר כנ"ל ודבר ברור הוא. ולפיכך אני אומר דכי תנן לעיל היה א' מן השוק מודר מא' מהם הנאה לא יכנס לאחר ר"א בן יעקב אומר וכו' לאו משום דמדקי מלישנא בן יעקב בלחוד תנא ליה אלא לרבותא דרבנן נמי נקטיה דסד"א נהי דקסברי רבנן דשומף מצי אסר אחבריה ה"מ משום דמקבע מייהי קנין שעבוד וכדכתיבנא לעיל אבל לאחד מן השוק לא מצי אסר הך מלישא אין בה דין מלוקה דמצי א"ל כיון דשעבוד חבירך עדיין נשאר אלא לאוך שלו אני נכנס ולא לאוך שלך קמ"ל דכיון דהך מדיר מצי קני ליה בהא אבל אינו אוסר אלא בא לעולם על חבירו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם הוא אמר רבא ת"ש אבימי קונם לבית זה שאתה נכנס מת או שמכרו לאחר מהו אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו או לא אמר רבא ת"ש אבימי קונם לבנו קונם שאי אתה נהנה לי ומת יירשנו בחייו ובמותו ומת לא יירשנו אש"מ אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו שמע מינה: תנן התם קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן בעי רמי בר חמא אמר קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהן מי אמרינן גבי דיליה הואיל ואדם אוסר פירות חבירו על עצמו אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על עצמו גבי חבירו הואיל ואין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו או כשאוסר אותם לשוכר או כשאוסר אותם על כל אדם שהשוכר בכלל משום דכיון דקונמות מפקעי מידי שעבוד אשתמלג ליה שעבודא דשוכר לגמרי אבל לאסור אותו על אחר לא כל הימנו דכיון דאשתייר ליה שעבודא דשוכר כשהמודר נהנה לא ממדיר הוא נהנה אלא מן השוכר כנ"ל ודבר ברור הוא. ולפיכך אני אומר דכי תנן לעיל היה א' מן השוק מודר מא' מהם הנאה לא יכנס לאחר ר"א בן יעקב אומר וכו' לאו משום דמדקי מלישנא בן יעקב בלחוד תנא ליה אלא לרבותא דרבנן נמי נקטיה דסד"א נהי דקסברי רבנן דשומף מצי אסר אחבריה ה"מ משום דמקבע מייהי קנין שעבוד ולכדכתיבנא לעיל אבל לאחד מן השוק לא מצי אסר הך מלישא אין בה דין מלוקה דמצי א"ל כיון דשעבוד חבירך עדיין נשאר אלא לאוך שלו אני נכנס ולא לאוך שלך קמ"ל דכיון דהך מדיר מצי קני ליה בהא אבל אינו אוסר אלא בא לעולם הוא אמר רבא ת"ש אבימי קונם לבנו קונם שאי אתה נהנה לי ומת יירשנו בחייו ובמותו ומת לא יירשנו אש"מ אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו שמע מינה: **תנן התם.** לקמן בפרק הנודר מן הירק: אסור בחילופין. אם מכרם או החליפם אסורין [דמיהן וחילופיהן] דחשבינן להן כהקדש ותוספ דמיו וגידולי הקדש הקדש: **אמר קונם פירות אלו על פלוני מהו בחילופיהן** וה"ה דמיבעיא ליה (בשאר איסורין) אם מכר מהו שיהנה המודר מן החילופין דשמא אסור כי הוא דלעיל דאסור בחילופיהן וה"ה דמיבעיא ליה בשאר איסורי הנאה כגון עולה וכלאי הכרם מדקמייתי למפשט בעיין מתתני' דמקדש בעולה וכלאי הכרם וליכא לפרושי דמיבעיא ליה באיסורי הנאה מהו בחילופיהן אם מותר למוכרם בתחילה דפשיט' דאסור כדמוכח פרק כל שעה (דף מה:) למ"ד לא תאכלו איסורי הנאה משמע מדאינשמרי קרא למישרי נבילה למכרה לעובד כוכבים אלמא דאסור למכור איסורי הנאה משום דבשעת מכירה הוא נהנה מגוף האיסור וה"ל כשרשיפא מעצי איסור וגם אם מכרם בדיעבד פשיטא ליה דמותרין מן התורה כדמפרש בשלהי פרק שני דקדושין (דף נח.) דאין לך דבר שתופס דמיו אלא עבודת כוכבים ושביעית וקאמר התם דהוו להו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין מהם שאר איסורין וכי קמיבעיא אם החליפן אסורין מדהדבן כדקאמר במתניתין קונם פירות אלו עלי אסור בחילופיהן דחילופיהן כגידוליהן או שמא גבי דידיה הואיל ואדם אוסר כו' אבל גבי חבירו דאין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו וה"ה בכל איסורי הנאה ושרי נראה דלהכי לא קמיבעיא ליה בחליפין איסורי הנאה [לאסור לאותן] שלא החליפם דפשיטא דשרי כדאמר (מעלה דף ד.) חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהם מחליפין ולא מיבעיא ליה אלא לאותו עצמו שהחליפן ומבעיא בהחלפתם אי קנסינן ליה דאיכא תרתי:

ה"ג בעי אבימי קונם בית זה שאתה נכנס ומת (ג) אבימי קונם לבית זה שאתה נכנס מת (ד) אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו (ה) האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי ומת יירשנו בחייו ובמותו ומת לא יירשנו אש"מ אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו שמע מינה: (ו) **תנן התם** (ז) קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן (ח) בעי רמי בר חמא אמר קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהן מי אמרינן גבי דיליה הואיל ואדם אוסר פירות חבירו על עצמו אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על עצמו גבי חבירו הואיל (ט) ואין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו

(ה) רש"י ד"ה תנן התם כו' הילק. נ"ב דף נ:.

(ג) ד"ה על פלוני וכו' מהו מי הוי וכו' אסור בחין או לא וכו' בחילופיהן דהוי:

(ג) בר"ן ד"ה האומר וכו' או מבורו לאחר וכו' דאי נתנו לאחר וכו' נקט מבורו וכו' דלוקא מבורו:

(ד) ד"ה קונם לבית וכו' לענין מבורו לאחר וכו' מכית זה לענין וכו' משום מה אתה מופסו משום מיתן או משום זה נפל וכני לית הוא נשמעינה מן הדא וכו' נפל וכני ליה לרבותא:

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה בעי רמב"א בסה"ד ומסתברא ל"ל **ומתברא: בא"ד והכי מוכח וכו'.** עם מסקר' דנשאת סברים וקבלה ול"ע:

הגהות

ר"ן ד"ה קונם לבית. משום ביתך או משום זה. כן הגי' בכ"י סי' רטו ע"ש:

(גליון מהרש"ל)

ד"ה בעי רמי בר אבא. והיינו דתניא ומייתי לה בו'. כל"ל:

(רש"ש)

ופשטינא לה מדתניא האומר בו'. כל"ל:

(רש"ש)

פי' הרא"ש

קונם לבית זה שאתה נכנס ומת או שמכרו לאחר בו'. ולא דמי לבית זה שאני נכנס דכיון דמודר קאמר זה פשיטא דלעולם אסריה עילויה דאינה בדשותו ומה לי ברשות זה ליצאה מרשותו אבל הבא אע"ג דמדיר קאמר זה דילמא אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו אבל לעיל בפ' אין בין המודר בו' לא מפליג בין היכא דקאמר מודיר שדך ובין היכא דקאמר מודיר נכסי משום דאין חילוק ביניהם בדבר התלוי בלשון ומיירי בגון דאמרינן בפרקין לבית זה שאתה נכנס בחיי ובמותי ולהכי פשיטא ליה מהך מתניתין דהגזל ולא דחי בדלעיל שאני הכא דקאמר בחיי ובמותי: אסור בחילופיהן. אם מכרן הדמים אסורין: ובגידוליהן. אם נטען הגדל מהם אסור דחשבינן ליה כהקדש: אומר דבר שלא בא לעולם. דכיון שלא הוחלפו עדיין וכמו שאינו אומר פירות חבירו על חבירו דאיכא תרתי שהפירות אינן ברשותו גם חבירו אינו ברשותו לאסור דבר עליו גם אינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם כיון דאיכא תרתי:

עין משפט נר מצוה

ט א מי' פ"ה מהלכות נדרים הל' ה טוש"ע י"ד סי' רטו סעיף ו:

י ב מי' שם הלכה טו סמג לאוין מב טוש"ע שם סעיף ג:

יא ג מי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף כ [וכהרמ"ש בספקיו לקמן פ"ח סי' ה]:

פניני רש"י

האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי. ...מכל נכסי:

(לעיל מב.)

ומת יירשנו. שלא אסר עליו אלא כל זמן שהנכסים שלו לפיכך יירשנו אם מת:

(לעיל מב.)

בחייו ובמותו. כיון דמפרש במותו מת לא יירשנו...

(לעיל מב: ד"ה ואם נדר)

תוספות

מת או מכרו לאחר מותר. לפי שלא נתכוין לאסור אלא בעודו שלו:

שדה זה שאני לוקח בית זו שאני נכנס והבית שלו מת או מכרו מותר. מי אמרי' כיון דדידיה הוא אינו יכול לאסור אלא בעודו שלו דנהי דתנן בית זה שאני נכנס ומכרו אסור ה"מ כשמדיר עצמו מבית חבירו דעתו לאוסרו עליו (שהרי אסרו עליו) כשאינו שלו ומיבעיא לאבימי כשאמר בהדיא בחיי ובמותו: ת"ש כו' הכא לא דחי שאני הכא דקאמר בחיי ובמותו כדאמר לעיל דהכא כי נמי אמר בחיי ובמותו מיבעיא ליה משום דאין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו:

תנן התם. לקמן בפרק הנודר מן הירק: אסור בחילופין. אם מכרם או החליפם אסורין [דמיהן וחילופיהן] דחשבינן להן כהקדש ותופס דמיו וגידולי הקדש הקדש:

אמר קונם פירות אלו על פלוני מהו בחילופיהן וה"ה דמיבעיא ליה (בשאר איסורין) אם מכר מהו שיהנה המודר מן החילופין דשמא אסור כי הוא דלעיל דאסור בחילופיהן וה"ה דמיבעיא ליה בשאר איסורי הנאה כגון עולה וכלאי הכרם מדקמייתי למפשט בעיין מתתני' דמקדש בעולה וכלאי הכרם וליכא לפרושי דמיבעיא ליה באיסורי הנאה מהו בחילופיהן אם מותר למוכרם בתחילה דפשיט' דאסור כדמוכח פרק כל שעה (דף מה:) למ"ד לא תאכלו איסורי הנאה משמע מדאינשמרי קרא למישרי נבילה למכרה לעובד כוכבים אלמא דאסור למכור איסורי הנאה משום דבשעת מכירה הוא נהנה מגוף האיסור וה"ל כשרשיפא מעצי איסור וגם אם מכרם בדיעבד פשיטא ליה דמותרין מן התורה כדמפרש בשלהי פרק שני דקדושין (דף נח.) דאין לך דבר שתופס דמיו אלא עבודת כוכבים ושביעית וקאמר התם דהוו להו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין מהם שאר איסורין וכי קמיבעיא אם החליפן אסורין מדהדבן כדקאמר במתניתין קונם פירות אלו עלי אסור בחילופיהן דחילופיהן כגידוליהן או שמא גבי דידיה הואיל ואדם אוסר כו' אבל גבי חבירו דאין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו וה"ה בכל איסורי הנאה ושרי נראה דלהכי לא קמיבעיא ליה בחליפין איסורי הנאה [לאסור לאותן] שלא החליפם דפשיטא דשרי כדאמר (מעלה דף ד.) חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהם מחליפין ולא מיבעיא ליה אלא לאותו עצמו שהחליפן ומבעיא בהחלפתם אי קנסינן ליה דאיכא תרתי:

לסיכום על החלקים שבר"ן שהם פלפול ולא פירוש ראה להלן page 18

לווה. כלומר האשה ובעלי חוב באין ונפרעין. דנהי דמתסרי עלה נכסי בעלה מיהו אכתי שיעבודה אנכסיה קאי הילכך בעלי חוב באין ונפרעין דאפילו נתן דאמר דהמפרנס אשתו של חבירו הגיס מעותיו על קרן הלבי ה"מ במעבלה לה מזונותיה אבל כשהיא לווה חייבת היא במה שלוותה ובעלי חוב נפרעין מן הבעל דמוליאין מזה ונותנין לזה מדר' נתן וזה יצאתי ידי חובתי מכל מה שהאריך הרשב"ם בזה: **מאי טעמא בעלי חובין באין ונפרעין לאו משום דחלופיהן לאו כגדולין דמו.** דקס"ל דכיון דבשעה שהיא לווה משעבדת נכסי הבעל הרי היא כמחלפת נכסי הבעל בנכסי אחרים כיון דלבסוף בע"ח באין ונפרעין נהי דקא אמרינן מ"ט בע"ח באין ונפרעין נאו היא גופה קשיא לן דלדידהו ליכא איסורא כלל אלא הכי קאמר כיון דלבסוף בעלי חוב באין ונפרעין היכי שרית לה לעוות כך פירשו רבותי ולי נראה דה"ק אם איתא דחלופיהן כגדוליהן דמו ונפרעין דנהי דמדינא מוליאין מזה ונותנין לזה מדרבי נתן הכא אגן סהדי דאדעתא דידה נחית ונאו אדעתא דבעל כי היכי דלא לעביד היא איסורא על ידייהו ונראה לי דלהכי פשיט לה מהך ברייתא ולא פשיט מפיפא דמתני' דהאומר לבנו קונם שאתה נהנה לי וכו' דתנן בפיפא לוה ובעלי חוב באין ונפרעין משום דאיהו לא הוי כמחליף הכא מני קני נכסי אבל אשה שאין לה קנין בנא בעלה אליק אדעתין דהויא כמחלפת נכסי הבעל ממש ומשני ודילמא לכתחלה הוא דלא ואי עבד עבד לומר כשהוא בא להחליף איסור בהיתר לכתחלה בידים אסור והחליפין אסורין אבל זו בשעה שלוותה אע"פ שהבעל מתחייב אין כאן חליפי איסור ממש הילכך יכולה היא לעוות ולאכול ואע"פ שאח"כ נפרעין מן הבעל דיעבד הוא שנעשו חליפין למה שאכלה: **ת"ש המקדש בערלה אינה מקודשת מכרן וקודש בדמיהן הרי זו מקודשת.** דקס"ל דכיון שאסור ליהנות מן החליפין אפילו עבר ונהנה שהחליפן באחר דליהוי חליפי חליפין אסורין ומשום הכי קשיא ליה בשעבר וקידש בדמיהן למה היא מקודשת נמורה ואינה צריכה לקדש פעם אחרת דאי אסירי חליפין מדרבנן הוה לן לאצריכה קדושי אחריני ואמרינן הכא נמי בלתחלה הוא דלא ואי עבד עבד לומר לכתחלה הוא שאסור ליהנות מן החליפין אבל אם עבר ונהנה נהנה דחליפין מותרין: **ולענין הלכה** לגבי נודר עצמו דאמר אנו אפילו החליפן אחר נודר אסור בהן והיינו מתני' אבל כשהדירו אחר וכן נמי בנודר עצמו דלא אמר אנו מסתברא דלקולא נקטינן דכיון דבכי האי גוונא גבי אסורי הנאה דעצמא ליכא למימר דחלופיהן כגדוליהן דמי אלא מדרבנן בעצמא וכדפריש לעיל הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא ואפילו עבר והחליפן חליפין מותרין אבל הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כתב בפ' תמיני מהלכות נדרים (הלכה ט"ז) הרי גדוליהן וחלופיהן ספק לפיכך חברו אסור בגידולי פירות אלו וחלופיהן והרמב"ן ז"ל מסתם לה סתומי לקמן בפרק הודר מן הירק: **מתני' הריני עליך חרם.** שהאחת עליו כחרם של בדק הבית ובגיל מיירי דסתם חרמים לבדק הבית (לעיל דף יח.): **הרי את עלי.** שיהא הנאתן אסורה עליו כחרם: **מותרין בדבר של עולי בבל.** שהפקירום עולי בבל לכל ישראל:

יב א מיי' פ"ה מהל' אישות הל' ו ב סמג עשין מח טור"ע אה"ע סי' כח סעיף כא ס"ב: **יג** ב מיי' פ"ה מהלכות נדרים ה"ז סמג לאוין רמב טור"ע י"ד סימן רכד סעיף ז:

פניני רש"י

מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת. ...פע"ג דאיסו אסור לאתהניי מיניהו מיהו היינו הנאה מעיא לה על ידי עבלה אבל איהי לא מעבלה קא מעיא ליה... (ע"ז נד: ד"ה למעוטי עבלה)

תוספות

תא שמע האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך ותלה הדבר בתשמיש שאסר הנאת תשמישך עלי אם תיהנה משלי דאל"כ כיון דמשועבד לה לא מצי מדיר לה אי נמי דאדרה כשהיא ארוסה (או) ונישאת: **לוה ובעלי חובין נפרעין.** דאסור לותה ואכלה ועמדה ומיאנה אין לה מזונות הא לא מיאנה יש לה מזונות ואפילו לרבנן דחנן דאמרי הניח מעותיו על קרן הצבי ה"מ במפרנס אשת חבירו סתם אבל הלוה לה בתורת הלואה נפרע מן הבעל וא"ת ולרבנן דחנן היאך פורע חובה הרי אסור לפרוע למי שמודר הנאה ממנו וי"ל דהייגו בפורע חוב חבירו שהוא יכול לתובעו ולומר פרע לי מה שפרעתי בשבילך והוי כאילו הלוהו ממש אבל באשתו אינו חייב לפרוע לו כלל מה שפרע בשבילה:

מאי טעמא בעלי חובות חוזרין ונפרעין לאו דחלופין לאו כגדולין דמו. ושרו ליהנות למודר דאי אסורין א"כ מעות שמוסרין לה המלוים הוו חליפי מעות הבעל ומההוא דתנן (לעיל דף מג.) המודר הנאה מחבירו הולך אצל חנני הרגיל אצלו וכר' לא מצי למישפט בעיין דסתם חנני לית ליה למיתבע מידי מן המדיר הילכך מתנת חנם הוא דיה"ב לחנני ואם ירצה חנני עדיין יוכל לתבוע מודר אבל הכא דבעלי חובות יש לו על הבעל שהבעל חייב במזונות אשתו א"כ מה שהם כלוים לה הוי ממש חליפי מעות הבעל: **דילמא לכתחילה הוא דלא הא דיעבד עבד.** כלומר לותה דוקא בדיעבד קאמר דאז בעלי חיבין נפרעין אבל לכתחילה לא תלוה וכשלותה הרי זה דיעבד שאין זה חליפי איסור ממה שעדיין האיסור לא בא אבל מעיקרא אלקא דעתך דשרו רבנן ללוות בתחילה ולגרום דברים שיבא לידי איסור לכן פשיט מינה דחליפי (טומאה) מותרין: **ת"ש המקדש [בערלה] (בדמי ערלה פי' בדמים של ערלה) או כלאי הכרם אינה מקודשת משום דאיסורי הנאה אינון ולא הוי ממון.** מכרם וקדש בדמיהן בערלה וכלאי הכרם מקודשת דאינן תופסין דמיהן אלמא שרי לאיתהנויי בחליפין דאי אסור ליהנות היה לנו לומר דאסור לשהות עמה באיתם קידושין: **ה"ג הא לכתחילה הא דיעבד.** כלומר אכתי איבעיא ליה אי מותר לכתחילה הוא א' דוקא דיעבד אבל לכתחילה לא ואע"ג דעל ידי הקידושין הוא נהנה ממנה לכתחילה דוקא בקידושין שלא תקנו חכמים להפקיע הקידושין דבין שהיא אשתו הוא חייב ליהנות ממנה אבל משאר הנאות אם אסור למוכרם אם לקח מן המעות כלי אסור ליהנות ממנו דאסור בחלופיהן קיימן ביה. מפירו"ש רבינ"ו שמע"ן מקנ"ש: **הריני עליך חרם המודר אסור.** דהכי קאמר הרי ממוני אסור עליך. הרי אתה עלי חרם הכי קאמר הרי ממונך עלי כחרם. וחרם הוי הקדש דסתם חרם לבדק הבית: **ומותרים בדברים של עולי בבל כגון בור שבאמצע הדרך ששאורו עולי גולה.** לפי שהפקירוהו לכל ישראל ולא נתנוהו להם להיות שותפין (כך) [בו] לענין שיוכל האחד לאסור חלק חבירו:

או דילמא. הכי קאמר דודאי אסור בחלופיהן (ה) דומיא דגידולין ניהו וכי היכי דאסור בגידולין הכי נמי אסור בחליפין: **קונם שאני נהנה לך לוה ובעלי חובין באין ונפרעין.** מבעלה דלקון הבעל הוא שיוה לה והא הכא (ג) לוותה מאחרים דחלופי ממונו של בעל הוי ולא מיתסר אלמא דאין אדם אוסר דבר שאינו שייך אל אחרים אלא בדבר שיש לו בו חלק ואם לא יאמר לו אל תלוה אינו אוסר

סיכום על החלקים שבר"ן שהם פלפול ולא פירוש:

דף מו.

ד"ה ושניהם

הר"ן הקשה, הא מבואר בגמ' ב"ב (נז:) דשותפין אינם מקפידים זה על זה שלא להעמיד ריחים וכדומה, עיי"ש בר"ן מה שתירץ.

ד"ה היה אחד מהן

הר"ן הקשה, מה הוא החידוש בציור זה, הא פשיטא שגם בזה נחלקו ראב"י ורבנן, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה היה אחד מן השוק

הר"ן ביאר החידוש בציור זה, עיי"ש. ועוד הביא הר"ן שנחלקו הראשונים אם לפי ראב"י מותר לא' מן השוק ליכנס בכל אופן או רק לצורך השותף וכדומה, עיי"ש.

ד"ה אי אמרת

הר"ן העיר, דמבואר בגמ' דכופין רק המודר ולא המדיר, והקשה, מנא ידע הגמ' דבר זה, עיי"ש מה שתירץ, ואולם הביא בשם הרמב"ם דכופין גם המדיר, ותמה עליו הר"ן מסוגיית הגמ', עיי"ש.

דף מו:

ד"ה אבל יש בה דין חלוקה

הר"ן הביא מחלוקת הראשונים לענין חצר שיש בה דין חלוקה, שמבואר בגמ' שלכו"ע אסור לכל א' ליכנס, אם זהו דוקא קודם חלוקה או אף לאחר חלוקה, עיי"ש.

ד"ה ואם אין לו בהם תפיסת יד

הר"ן הביא בשם הרשב"א, דהא דמבואר בגמ' שאם אין לו בהם תפיסת יד מותר, היינו רק אם מושכרין קודם הנדר, אבל אם השכירן לאחר מכן אסור, עיי"ש הטעם.

ד"ה היכי דמי דשרי

הר"ן הקשה, למה מותר בכה"ג, הא מ"מ גוף המרחץ שייך למשכיר, ומאי שנא מהא דמבואר בגמ' ערכין (כא.) שהמשכיר בית לחבירו והקדישו אסור לשוכר ליכנס בו, עיי"ש שהביא הרבה מהלכים ליישב קושיא זו.

מז.

ד"ה קונם לבית זה שאני נכנס

הר"ן הביא בשם הירושלמי שלשון 'בית זה' משמע רק אותו בית עצמו, ואם נפל וחזר ובנאו אין זה בכלל הלשון, אפילו אם בנאו במקום הבית הראשון, עיי"ש.

ד"ה בעי אבימי

הר"ן הקשה סתירה בין הגמ' בסוגיין לבין הגמ' לעיל (מב:) דדחה 'שאני התם דאמר בחייו ובמותו', עיי"ש.

ד"ה והוי יודע

הר"ן חידש, דלשון 'אם מת לא יירשנו' לאו דוקא, שבאמת בנו יורשו, אלא שאסור לבן ליהנות מן הנכסים, עיי"ש הנפק"מ בזה לדינא.

ד"ה בעי רמי בר אבא

הר"ן האריך לבאר, שספיקת רמי בר אבא אינה דוקא לגבי קונמות, אלא הוא נידון גדול בכל איסורי הנאה, אם תקנו חז"ל לאסור חילופיהן על המחליף, עיי"ש.

מז:

ד"ה מאי טעמא

הר"ן הביא עוד מהלך לפרש קושיית הגמ', עיי"ש.

ד"ה ולענין הלכה

הר"ן מסיק לדינא, שמספק יש להקל בחילופיהן, דספק דרבנן לקולא, אולם הביא שהרמב"ם החמיר מספק.

מח.

ד"ה ולא דברו בנשיא

הר"ן הקשה, לפי רבנן מאי קמ"ל מתני' בציור השני, עיי"ש מה שתירץ. עוד כתב הר"ן, דמתני' דאסר בדבר של אותה העיר ע"כ לא ס"ל כר"א בן יעקב בריש פרקין, ותמה על הרמב"ם שפסק כמו מתני' וגם כמו ראב"י.

ד"ה המודר הנאה מחבירו

הר"ן הקשה, שכבר מובא דין זה במשנה לעיל (מג.), עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת

הר"ן הקשה, מאי שנא ממתנה על מנת להחזיר, דלא מהני לקדש אשה, ואעפ"כ שמה מתנה, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה לישנא אחרינא

הר"ן הביא שנחלקו הראשונים אם צריך לומר 'יבא אבא ויאכל' בשעת המתנה או דמהני אף אם אמר כן אח"כ.

מח:

ד"ה אמרו ליה

הר"ן הקשה, אף אם נדר האב לאסור בנו ליהנות מנכסיו, מ"מ למה לא יקנה הבן הנכסים כדי להורישם לבניו, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה וההוא שעתא

הר"ן ביאר יסוד מחלוקת ר' אשי ור' נחמן אם הקנאת האב מהני כשנעשה הבן צורבא מרבנן לאחר שכבר כלתה הקנין. ונחלקו הר"ן והרשב"א לגבי קנין שטר, אם נחשב כלתה הקנין לאחר מיתת האב, עיי"ש.

ד"ה זמנין

הר"ן הקשה, היאך אפשר לומר שסעודתו מוכיח הוא הוכחה גדולה יותר ממה שאמר האב להדיא שנותן נכסיו לבניו רק כדי להורישם לבני בניו, עיי"ש מה שתירץ.

דף מט.

ד"ה ולענין הלכה

הר"ן מסיק לדינא כשיטת ר' נחמן לגבי קנין סודר, דצריך להחזיר הסודר, והוכיח מגמ' קידושין (ו:) דגם ר' אשי עצמו מודה לזה, וכוונתו בסוגיין היא רק לדיחוי בעלמא.

ד"ה ואע"פ שאין ראיה לדבר

הר"ן הביא בשם הירושלמי, דר' יאשיה סובר בנדרים הולכים אחר לשון התורה, ודלא כמו הגמ' בסוגיין דגם ר' יאשיה סובר דבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם.

דף מז

תוכן

א. סתירה בדברי הר"ן לגבי דבר הנאסר בהנאה
ב. אם ספיקת רמב"ח שייכת בכל איסורי הנאה
ג. למה לא פירש הר"ן כמו הרא"ש
ד. יסוד הדין דאיסורי הנאה אין בהם שוויות ממון

א) סתירה בדברי הר"ן לגבי דבר הנאסר בהנאה

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה ראיה שאדם אוסר דבר שברשותו אף לכשיצא מרשותו, מהא דקתני במשנה במסכת ב"ק (קט.), 'האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי ומת יירשנו, בחייו ובמותו ומת לא יירשנו'. הרי מבואר שאם אמר להדיא שאוסר נכסיו על בנו אף לאחר שמת ויצאו מרשותו, דבריו קיימים.

ב. דברי הר"ן

הר"ן (ד"ה והוי יודע) כתב, דהא דקתני בסיפא 'לא יירשנו', אין הכוונה כפשוטו, שאינו יורש אביו כלל, שאין זה נכון, שבאמת הבן יורש נכסי אביו, אלא שנאסר ליהנות מן הנכסים. והביא ראיה לדבריו, מדקתני בסיפא דמשנה (שם), 'ויתן לבניו או לאחיו ואם אין לו לוה ובעלי חוב באים ונפרעים', ואם אין הבן יורש נכסי אביו כלל, היאך יוכל ליתנם לאחרים.

ג. שיטת הרשב"א

אולם הרשב"א (ד"ה בחייו) חולק על הר"ן בזה, ופירש כוונת המשנה כפשוטה, שאין הבן יורש נכסי אביו כלל, וביאר הטעם, שמאחר שנאסר הבן ליהנות מן הנכסים, שוב פקע בעלותו מהם לגמרי. והביא הרשב"א בשם הראב"ד לדחות ראייתו של הר"ן מהא דמבואר בסיפא דמתני' בב"ק שיכול הבן ליתן הנכסים לאחרים, עיי"ש.

ד. סתירה בדברי הר"ן

העירו הרבה אחרונים [נתיה"מ (סי' ערה ס"ק א), מחנ"א (זכיה והפקר סי' ד), בית הלוי (ח"א סי' מח)], שלכאו' מצינו סתירה בדברי הר"ן, שלקמן כתב הר"ן (פה. ד"ה מהא), שאם אדם אסר פירותיו על עצמו, הפירות הם הפקר ויוכל כל אדם לבא ולזכות בהם. ולכאו' מבואר שנקט הר"ן כדעת הרשב"א, שדבר הנאסר בהנאה נעשה הפקר, ודלא כדברי הר"ן בסוגיין.

ה. תירוצו של הבית הלוי

הבית הלוי תירץ, שהר"ן סובר שדבר הנאסר בהנאה לא נעשה הפקר, אלא שאם אדם אוסר פירותיו על עצמו, מסתמא נכלל בזה שגם רוצה להפקירם. אמנם זהו רק כשאדם אוסר פירותיו על עצמו, אבל כשאדם אוסר פירותיו על אחרים, כמו בסוגיין שהאב אסר נכסיו על בנו, אין הפירות נעשים הפקר. [וע"ע בנתיה"מ (שם) שתירץ באופן אחר].

ב) אם ספיקת רמב"ח שייכת בכל איסורי הנאה

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה בשם רמי בר חמא להסתפק לגבי האומר קונם פירות אלו על פלוני 'מהו בחילופיהן', דהיינו, באופן שנתחלפו פירות אלו עם פירות אחרות, האם נאסרו הפירות החדשים או לא. ומבארת הגמ' יסוד הספק, דמספקא לן אם אמרינן 'חילופין כגידולין דמי' או לא.

ב. דברי הר"ן

הר"ן (ד"ה בעי) כתב, 'לאו בקונמות בלחוד קא מבעיא ליה, אלא בכולהו איסורי הנאה דעלמא נמי מספקא ליה', כלומר שהוא ספק כללי בכל איסורי הנאה, האם תקנו חז"ל שחילופין כגידולין. והביא הר"ן ראיה לדבריו, מהא דמביאה הגמ' בסמוך (מז:) ראיה לספיקת רמב"ח מערלה, הרי מבואר שהספק הוא בכל איסורי הנאה, ולא רק בקומנות.

ג. סתירה בדברי הרמב"ם

הלחם משנה (הל' נדרים פ"ה הט"ז) הקשה סתירה בדברי הרמב"ם, שלגבי קונמות נקט הרמב"ם (שם) שדין חילופין כגידולין הוא איבעיא דלא איפשטא, ואילו לגבי שאר איסורי הנאה נקט הרמב"ם (הל' מאכ"א פ"ח הט"ז) שחילופים מותרים.

ד. שיטת הרמב"ם צ"ע

וכתב הלחם משנה, דצ"ל דהרמב"ם חולק על הר"ן, וס"ל להרמב"ם שהגמ' בסוגיין מסתפק בדין חילופים כגידולים רק לגבי קונמות, אבל לגבי שאר איסורי הנאה בודאי לא אמרי' חילופים כגידולים. אך הקשה הלחם משנה, דא"כ קשה על הרמב"ם ראייתו של הר"ן, מהא דמביאה הגמ' ראיה לספיקת רמב"ח מדיני ערלה.

ה. תירוצו של הגר"א

בביאור הגר"א (או"ח סי' תמג סעי' ג) יישב דעת הרמב"ם, שזוהי גופא השקלא וטריא בגמ', שמתחילה נקטה הגמ' שספיקת רמב"ח שייכת לכל איסורי הנאה, ולכך מביאה הגמ' ראיה מערלה, אך שוב מתרצת הגמ', שיש לחלק בין קונמות לשאר איסורי הנאה. [אולם עי' בקרן אורה (ד"ה וראיתי) שהעיר דלא משמע כן מלשון הגמ' בתירוצה].

ג) למה לא פירש הר"ן כמו הרא"ש

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה ראיה לספיקת רמב"ח אם חילופין כגידולין, ממשנה בקידושין (נו:) דקתני 'המקדש בערלה אינה מקודשת, מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת'. ומכאן מוכיח הגמ' דלא אמרי' חילופים כגידולים, עיי"ש בגמ' שדחה ראיה זו.

ב. פירושו של הר"ן

הר"ן (ד"ה ת"ש) פירש, דראיית הגמ' היא מדלא נאסר האשה בהנאה משום שהיא 'חליפי חליפין', שדמי הערלה הם חליפין, וכיון שקידש בהם אשה, הרי האשה היא חליפי חליפין, ולמה לא נאסרה לבעלה. [ודוחה הגמ', דאף לפי הצד שתקנו חז"ל לאסור חליפין, מ"מ לא תקנו לאסור חליפי חליפין].

ג. הערת האחרונים

העירו האחרונים, למה לא פירש הר"ן ראיית הגמ' כפשוטו, שאם חילופין אסורים א"כ היאך מהני הקידושין, הא כסף הקידושין נאסרים בהנאה ואין להם שום שוויות כלפי הבעל. וכן באמת פירש הרא"ש (ד"ה אם מכרם) בכוונת הגמ'. וצ"ע על הר"ן, למה לא פירש כן.

ד. חקירת המשנה למלך

הקרן אורה (ד"ה בעי רמב"ח) כתב, דב' פירושים אלו תלוי בחקירתו של המשנה למלך (הל' אישות פ"ה ה"א), האם צריך להיות שוויות לכסף קידושין גם כלפי הבעל, או שמספיק אם יש להם שוויות כלפי האשה, עיי"ש במשל"מ הנפק"מ בזה לדינא.

ה. נחלקו הראשונים בחקירה הנ"ל

עפי"ז ביאר הקרן אורה, שהר"ן סובר שמספיק אם יש לכסף קידושין שוויות כלפי האשה, ולכן נקט הר"ן שאף אם נימא שדמי הערלה נאסרים על הבעל מ"מ מועיל הקידושין, כיון שמותרים כלפי האשה, ולכן הוצרך הר"ן לפרש כוונת הגמ' באופן אחר. אולם הרא"ש סובר שצריך להיות שוויות לכסף קידושין גם כלפי הבעל, ולכן פירש כוונת הגמ' כפשוטו.

ד) יסוד הדין דאיסורי הנאה אין להם שוויות ממון

א. סוגיית הגמ'

כבר הבאנו לעיל (עומק ג אות ג), שהרא"ש בסוגיין (ד"ה אם מכרם) פירש ראיית הגמ' מערלה דלא כדברי הר"ן, ולפי הרא"ש הגמ' מביאה ראיה מהא דמהני קידושין בממון המכר של איסורי הנאה, שאם נימא שחליפין כגידולין, והממון נאסר בהנאה, א"כ היאך מהני כסף זה לקידושין, הא אין לכסף זה שום שוויות כלפי הבעל, כיון שהוא נאסר מליהנות מהם.

ב. דברי המשל"מ

וכבר נתבאר לעיל (שם אות ה), שדברי הרא"ש תלויים במה שחקר המשל"מ (הל' אישות פ"ה ה"א), האם צריך להיות שוויות לכסף קידושין אף כלפי הבעל או רק כלפי האשה, עיי"ש בדברינו. וכתב המשל"מ, שיש נפק"מ בחקירה זו לגבי המקדש אשה בכסף של איסורי הנאה והיא חולה שיש בה סכנה, שנמצא שיש בהם שוויות כלפי האשה אבל לא כלפי הבעל.

ג. השגת העונג יו"ט

אולם בשו"ת עונג יו"ט (ריש סי' קלה) העיר, דמשמע מדברי המשל"מ שבאופן ששניהם, האשה והבעל, הם חולים שיש בהם סכנה, בודאי מהני הקידושין, שיש לכסף שוויות כלפי שניהם, והשיג העונג יו"ט ע"ז, שאין זה נכון, שאין שוויות לאיסורי הנאה אף לגבי חולה שיש בו סכנה, שאף שהתורה התירה לחולה ליהנות מהם, מ"מ אין להם שום שוויות.

ד. חקירת האחרונים

כתבו האחרונים, שמחלוקת הנ"ל בין המשל"מ והעונג יו"ט תלוי בחקירת האחרונים ביסוד הדין דאיסורי הנאה אין להם שוויות ממון, אם זהו משום שכיון שאסור להשתמש בהם ממילא אין להם שוויות, או משום שהתורה מבטלת את שוויתם. [עי' בשערי יושר (ש"א פ"ט) שהאריך בזה, וע"ע בחי' ר' שמעון (ב"ק סי' טז) שהביא נפק"מ מזה לדינא].

ה. תלוי בחקירה הנ"ל

עפי"ז ביארו האחרונים, שהמשל"מ נקט כמו הצד שאיסורי הנאה אין להם שוויות ממון ממילא כיון שאסור להשתמש בהם, ולכן נקט שכלפי חולה שיש בו סכנה, שיכול להשתמש בהם, ממילא יש להם שוויות ממון, אולם העונג יו"ט נקט כמו הצד דהתורה מבטלת את שוויתם, ולכן נקט שאף כלפי חולה שיש בו סכנה אין להם שוויות ממון.

דף מז

בענין בעלות מועטת

מובא במשנה, שאם שני בני אדם עשו חרם זה על זה, מותרים בדבר של עולי בבל, כמו הר הבית, העזרות, ובורות שבאמצע הדרך. והר"ן (ד"ה המודר) ביאר הטעם לזה, משום שאין שום בעלות על דברים אלו, לפי ש"הפקירום עולי בבל לכל ישראל", ולכן מותר ליהנות מהם, שאין נדרם חל על דברים אלו כלל וכלל.

אכן הרמב"ם בפרוש המשנה ביאר הדבר מטעם אחר, שבאמת אין כאן ענין של הפקר, אלא כל ישראל הם שותפים בדברים אלו, ומה שמותר ליהנות מהם הוא משום שבעלות של כל אחד בהם הוא בעלות מועטת מאד, ולכן אין להם רשות לאסור, וז"ל "וענין דבר של עולי בבל, הדבר שיש בו שותפות לעולי רגלים, והוא מה שזכר מהן אע"פ שהיציאה והבנין שלהם ממון כל ישראל, ולכל אחד מהן יש בהן זכות, אין זה כי אם זכות מועט מאד". [ויש שגרסו ברמב"ם "ויש לכל אחד מהם קנין אלא שהוא מועט מאד אין חוששין לו"]. ומבואר מדברי הרמב"ם שיש מושג של שותפות ממש שמ"מ אין להשותפין דין בעלות ממש כיון שהיא בעלות מועטת.

ובאמת יש מבוכה גדולה בדברי הפוסקים ביסוד זה, שדנו לענין מי שיש לו בעלות של מניות בחברה (shares in a company) לענין כמה וכמה הלכות, כמו סחורה בשבת, חמץ שעבר עליו הפסח, ריבית וכו'. האג"מ (אבה"ע ח"א סי' ז) דן בזה, וכתב על דרך הרמב"ם הנ"ל, דכיון דהוי רק בעלות מועטות ממילא אין להחשיבו כבעלות ממש לענין איסור סחורה בשבת, וז"ל "לא דמי לשותפות במקצת שיש לו דעת כבעלים, וגם אין הקונה 'שערס' (מניות) רוצה להיות בעלים בהמסחר ואינו רוצה לקנות כלום בהמסחר, אלא הוא רק כקונה ריוח והפסד שיהיה בהמחסר לפי סך כך וכך שקנה". וכן נקט הגרי"ש אלישיב בקובץ תשובות (ח"ג סי' קכד) וז"ל "מילתא דפשיטא היא דהבעלים הם אלה שאצלם רוב המניות והלום ראיתי שכבר הורה זקן באג"מ".

אכן עי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' א' אות יא-יב) שדן לענין חמץ שעבר עליו הפסח, ולא נקט כדברי האג"מ, אלא נקט שכיון שכל מי שיש לו זכות הצבעה (voting rights) בחברה, לענין כמה דברים יש לו דין בעלות, וז"ל "היוצא מכל הנ"ל, שאין שום ראיה לומר דבעלות מוגבלת לא הוי בעלות, ואדרבה יש סברות להיפוך, ושוב חוזר הדבר לסיני, דיש להם לבעלי מניות דין בעלות, והמה כשותפים דעלמא".

וכמו כן יש מבוכה גדולה בדברי הפוסקים לענין איגוד אשראי (credit unions), בפרט לענין רבית, שבדרך כלל שיעור הריבית הוא פחות משיעור הריבית של סתם בנק (bank), וכל השותפים באיגוד אשראי יש להם בעלות ממש, ויש לכולם זכות הצבעה בשוה. וכתבו כמה פוסקים, שא"א לדמות זה לסתם מניות, שסברת האג"מ להקל במניות הוא שאין לכל אחד בעלות אמיתי למכור ולקנות, ולכן אינם נחשבים שותפים גמורים, אכן בנידון דידן יש בעלות שוה לכל אחד מן השותפין. וכנראה שהמנהג הוא להחמיר עכ"פ לכתחילה שלא להלות בריבית מאיגוד אשראי שיש בין השותפין אנשים יהודים. אכן לענין הלכה למעשה יש לשאול מורה הוראה אם יש מקום להקל בעת הצורך.

דף מז

בענין דמי איסורי הנאה בכל התורה

תמצית הסוגיא:

הנה במתני' להלן תנן דהאוסר פירות בהנאה נאסר גם בחילופיהן דהיינו שאם מכרן הדמים אסורין, ורמב"ח נסתפק האם זה משום דכך היה כוונת הנודר לאסור הדמים שיגיע לו ממנו, ואז אם יאסור פירותיו על חבירו לא יהיו הדמים אסורין למודר, דאין כח להדירו מהדמים שיקבל [דהוי דשלב"ל], או דלמא דמי החפץ אסורין בעצם ולכן גם באוסר פירותיו על חבירו הוא נאסר.

ובביאור ספיקתו כתבו הר"ן ותוס' והרשב"א והריטב"א דאינו ספק בהל' נדרים, אלא שיש כאן שאלה יסודי מאד הנוגע לכל התורה [ויתבאר להלן דנוגע מאד בחמץ שעבר עליו הפסח] בכל דבר הנאסר בהנאה הרי שאסור ליהנות ממנו בשום אופן וגם למוכרו לאחרים וליקח דמים בשבילו הוי הנאה ואסור [וכפשוטו מה"ת], אמנם אם עבר והחליפן פשיטא דאינו נתפס בהדמים שהם איסורי הנאה, דרק בהקדש יש גזה"כ דהקודש חל על הדמים ולא בשאר איסורי הנאה [חוץ משביעית ועבודה זרה], וא"כ אם החליף איסורי הנאה בדמים אז הכל מותרין באותן דמים, אמנם לגבי המחליף עצמו שעבר באיסור למוכרו דן רמב"ח האם נאסרו הדמים בדיעבד או לא.

[וק"ק למה נסתפק בזה הכא בקונמות, והרי זה שאלה כללי וכדחזינן דפשטו אותו מהא דמקדש בדמי ערלה, ותי' הקרן אורה, משום דהגמ' מצדד לפרש מתני' דקונם פירות שאוסר בחילופיהן דהטעם שאסור הוא מדין כללי של איסורי הנאה כהנ"ל, ולכן נסתפקו הכא איך לפרש במתני' וזה נוגע לכל מקום].

ולהלכה נחלקו הראשונים, דהר"ן כתב בסוף הסוגיא, דכיון דהוי בעיא שלא איפשטא והוי ספיקא דרבנן ולכן אזלינן לקולא, וכן נקטו הרמב"ם והרמב"ן, דהדמים מותרין בדיעבד אפילו למחליף וכן פסק השו"ע בהל' פסח, אולם רש"י ותוס' בחולין (דף ד:) וכמה ראשונים חלקו ע"ז דקי"ל לחומרא דגם בדיעבד הדמים אסורין למחליף. ובמ"ב הביא ב' השיטות, והכריע דבמקום הפסד מרובה יש להקל ע"ש.

ובביאור הלכה כתב דכל זה נוגע גם לחמץ שעבר עליו הפסח דאע"ג דאסור בהנאה מדרבנן, מ"מ להשיטות דהיא אסורה שפיר יהא אסור [וא"כ אם אחד יקנה בחנות של ישראל חמץ שעבר עליו הפסח, ואח"כ ירצה למוכרו הרי הוא אסור למוכרו, ואם יעשה כן יהא מחלוקת הראשונים אם הדמים נאסרו לו].

אגב יש לציין קושיא חמורה של החות יאיר דאיך יתכן דמה"ת אסור למכור איסורי הנאה כדי שלא יהנה מן הדמים, ואם מכרו אז הדמים מותרין, הרי כל האיסור מכירה הוא שלא יהנה מן הדמים ואיך יתכן דאעפ"כ גוף הנאה מן הדמים היא מותרת, והחת"ס כתב דהוא קושיא עצומה. אולם עיין בדברי ההג"ה שם מה שכתב ליישב דבשעת לקיחת המעות הוא נהנה שנתרבה ממונו, אבל אח"כ כבר אינו נהנה מהחמץ אלא מהדמים שאין לו דין החמץ.

תמצית מראי מקומות

א. בעי רמי בר חמא אמר קונם פירות האלו וכו'.

רמב"ח מסתפק אי איסורא דחילופי איסורי הנאה, הוא משום דעת הנודר, דנתכוון בין לאיסור הנאה של הפירות ובין להנאה הבא מחמת הפירות דהיינו הממון, ואז אם אסר פירותיו על חבירו אין בידו לאסור החילופין, או דלמא איסור חילופין הוא בעצם דחז"ל אסור חילופי איסורי הנאה אז יהיו אסורין גם על המודר.

ב. ר"ן ד"ה בעי.

כתב כמה הנחות להבין דברי הגמ', א' דהגמ' מסתפק בכל איסורי הנאה ולא רק בנדרים [ומוכח כן מדהביאו לפשוט מערלה], ב' פשיטא דאסור למכור איסורי הנאה לכתחילה, ג' פשיטא דאין הדמים נאסרין בעצם ולכן מותרין לאחרים

ולכן ע"כ דמיבעיא אי מדרבנן אסרוהו למחליף לבד. וכ"כ התוס' דלהלן והוסיפו דהוי קנס על שהחליפו.

ג. תוד"ה אמר קונה וכו'.

כתבו כהר"ן וביארו דדנין אי קנסו המחליף שלא ליהנות מהמעות שהרויח על ידי האיסורי הנאה.

ד. ר"ן ד"ה הכי נמי.

כתב דלענין הלכה לא נפשטא, וכיון דהוי נידון באיסור דרבנן אמרינן דספיקו לקולא.

ה. רשב"א ד"ה. הא.

כתב כהר"ן והוסיף להוכיח דאסור לכתחילה למכור איסורי הנאה מהא דהצריכה תורה להתיר מכירת נבילה לגוי ע"ש, ומזה משמע דאסור מדאורייתא למוכרו ורק אעפ"כ בדיעבד לא נאסר הדמים מה"ת.

ו. ריטב"א דף נז. ד"ה וסברא.

בריטב"א ג"כ הוכיח כהנ"ל דאוסר למוכרו והוסיף להדיא דהאיסור מכירה הוא מדאורייתא, ורק בדיעבד אין המעות נאסרות מה"ת, אולם מדרבנן אסרוהו למחליף [כרש"י ותוס' להלן].

ז. קרן אורה.

ביאר סוגיין היטב כפי פירוש הר"ן ותוס' והרא"ש [וע"ש שהרמב"ם יש לו שיטה אחרת וכל הסוגיא מיירי רק בנדרים ולא בכל איסורי התורה].

ח. חולין דף ד: **רש"י** ד"ה

כתב דאסור לדידיה, ורק לאחריני מותר. והביא די"א דמותר גם לדידיה [וכשיטת הר"ן כאן] והקשה דא"כ מצינו דמים לחמץ בפסח וכו'.

ט. תוס' שם

הביאו טענת רש"י, ותירצו דכיון דאסור לכתחילה למוכרן ולהרוויח הדמים בזה גופא מספיק שלא יהא לו דמים. ולהלכה כתבו דאסור למחליף וכרש"י.

י. מתני' קידושין דף נו:

המקדש בערלה אינה מקודשת, מכרן וקידש בדמיהן [דהיינו שמכר הערלה וקיבל דמים בעבורו ובאותן מעות קידש אשה], הרי זה מקודשת.

יא. תוס' ר"י הזקן שם.

כתב דמ"מ דאפשיטא לחומרא. וחזינן דנקט דמסקנת סוגיין הוא לחומרא ולא לקולא, ודלמא משמעות הגמ' לבסוף הוא דאסור לכתחילה [אמנם י"א דהוי איסור דאורייתא ולכן ספיקו לחומרא, ואכמ"ל].

להלכה:

יב. שו"ע או"ח סי' תמ"ג סעיף ג'.

כתב המוכר חמץ לאחר שש שעות וקיבל בו דמים מותר להשתמש בהם.

יג. משנה ברורה סי' תמ"ג סק

כתב דדעת השו"ע דכיון דאין הדמים נתפסין באיסור לכן גם המחליף מותר להשתמש בהמעות, אבל כתב דדעת כמה פוסקים דאסור [והביא בשער הציון כמה ראשונים ופוסקים דמחמירין, וכן הריטב"א המובא לעיל] והכריע עפ"י השו"ע הרב, דבמקום הפסד מרובה יש להקל.

בביאור הלכה הוסיף שני חידושים, א' דעצם קבלת המעות הוא איסור דאורייתא, [ואעפ"כ אחר שקיבל המעות אינן נאסרין]. ב' דגם בחמץ שעבר עליו הפסח אסור להמחליף.

יד. שו"ת חות יאיר סי' מ"ו.

העיר תמיה נפלאה, דאיך יתכן דנאסר ליקח כסף משום שיבוא לו הנאה על ידו, ואח"כ כשנטל הכסף הותר להשתמש בהם. [והחת"ס הסכים מאד לקושיתו].

טו. הגהות הלכה למשה [מר' דמשה דוד ניימאן].

תי' דלא קשה כ"כ, דעצם מה שנתרבה ממונו ע"י החמץ מקרי שמשתמש בהאיסורי הנאה ונהנה ממנו, אבל לאחר שהחליפן הרי אינו נהנה מהמחץ עצמו אלא מהך חילופיהן וכין שאינו גוף החמץ לית ביה איסור הנאה ע"ש.

ה"ג בעי אבימי קונם בית זה שאתה נכנס ומת או שמכרו לאחר מהו: **אדם אוסר דבר** וכו'. ואפילו לאחר שמת או שמכרו לאחר הוי נמי לאסור לו לא: **תנן התם.** לקמן בפרק הנודר מן הירק (פ): **קונם פירות האלו עלי או קונם הן לפי או קונם הן על פי אסור בחילופיהן.** אם נתחלפו בפירות אחרות ודבר שלא בא לעולם הוא: **גידוליהן.** שנטעו והגדילו: **על פלוני.** שאסרן על חבירו: **מהו.** (ג) אי הוי אסור בחילופיהן כמו שהוא אסור אי לא מי אמרינן גבי דיליה כי אמר קונם הן לפי או על פי אסור בחילופיהן אף על גב דהוי דבר שלא"ל הואיל ואשכחן גבי דיליה כי האי מומרא דאיהו אוס' פירות חבירו עליו ואהכי מחמירי' לגביה דאוסר נמי עליו דבר שלא"ל. אבל גבי חבירו הואיל ואינו אוסר פירות חבירו על חבירו דאי אמר לחבירו קונם פירות של פלוני עליך לא הוי כלום לא אמרינן נמי דאית בידו למיסר ליה בחילופין דהוי דבר שלא בא לעולם: **אוסר פירות חבירו על חבירו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו** כשאוסר אותם לשוכר או כשאוסר אותם על כל אדם שהשוכר בכלל משוס דכיון דקונמות מפקעי מידי שעבוד אסתלק ליה שעבודא דשוכר לגמרי אבל לאחר אותו או אחר לא הי כל הימנו דכיון דאשתייר ליה שעבודא דשוכר כשהמודר נהנה לא ממדיר הוא נהנה אלא מן השוכר. כי"ל ודבר ברור הוא. ולפיכך אני אומר דכי תנן לעיל היה א' מן השוק מודר מא' מהם הנאה לא יכנס לחצר ר"א בן יעקב אומר וכו' לאו משוס רצותא דרבי אליעזר בן יעקב בלחוד תנא ליה אלא לרצותא דרבנן נמי נקטיה דסד"א נהי דקסברי רבנן דשותף מני אסר אחבריה ה"מ משוס דמפקע מיניה קנין שעבוד וכדכתיבנא לעיל[ב] אבל לאחד מן השוק לא מני אסר הך חצר שאין בה דין חלוקה דמני א"ל כיון דשעבוד מבירך עדיין נשאר אצלו לחוץ שלו אני נכנס ולא לחוץ שלך קמ"ל דכיון דהך מדיר מני'[ד] קני ליה בהא חצר קנין גוף ופירות לא כל הימנו: ***מתני'** האומר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס.* כלומר אם שאני נכנס בו: **שדך שאני לוקח.** כלומר אם אקמנו: **מת או** (ג) **מכרן לאחר מותר.** דבימך אמר והשתא לאו בימיה הוא. וה"ה דאי נתנן לאחר נמי שרי אלא לרבי נקט מכרן לאשמועינן דדוקא מכרן לאחר אבל אמר מיתך שאני נכנס ומכרו לו אסור: **קונם לבית זה שאני נכנס ושדה זה שאני לוקח מת או מכרו לאחר אסור.** דכיון דבית זה קאמר שויה עיליה תמיכה דאסורא הלכך אפילו מכרו לאחר אסור. והוי יודע דכי היכי דבית זה חמור מביתך לענין (ד) מכרן לאחר הכי נמי ביתך חמור מבית זה לענין נפילה דאי אמר מיתך שאני נכנס ונפל ונגאל אסור לינכס בו דכל שהוא ביתך משמע ואי אמר בית זה ונפל אף מבירך עדיין נשאר אצלו לחוץ שלו אני נכנס ולא לחוץ שלך קמ"ל דכיון דהך מדיר מני'[ד] קני ליה בהא חצר קנין גוף ופירות לא כל הימנו: ***מתני'** האומר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס.* כלומר מה שאני נכנס בו: **שדך שאני לוקח.** כלומר אם אקמנו: **מת או** (ג) **מכרן לאחר מותר.** דבימך אמר והשתא לאו בימיה הוא. וה"ה דאי נתנן לאחר נמי שרי אלא לרבי נקט מכרן לאשמועינן דדוקא מכרן לאחר אבל אמר מיתך שאני נכנס ומכרו לו אסור: **קונם לבית זה שאני נכנס ושדה זה שאני לוקח מת או מכרו לאחר אסור.** דכיון דבית זה קאמר שויה עיליה תמיכה דאסורא הלכך אפילו מכרו לאחר אסור. והוי יודע דכי היכי דבית זה חמור מביתך לענין (ד) מכרן לאחר הכי נמי ביתך חמור מבית זה לענין נפילה דאי אמר מיתך שאני נכנס ונפל ונגאל אסור לינכס בו דכל שהוא ביתך משמע ואי אמר בית זה ונפל אף מבירך עדיין נשאר אצלו לחוץ שלו אני נכנס ולא לחוץ שלך קמ"ל דכיון דהך מדיר מני'[ד] קני ליה בהא חצר קנין גוף ופירות לא כל הימנו: ***מתני'** האומר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס.* כלומר מה שאני נכנס בו: **שדך שאני לוקח.** כלומר אם שאני נכנס ב

לווה. כלומר האשה: **ובעלי חוב באין ונפרעין.** דנהי דמתסרי עלה נכסי בעלה מיהו אכתי שיעבודה אנכסיה קאי הילכך בעלי חוב באין ונפרעין דאפילו לתנן דאמר[7] דהמפרנס אשתו אינו מעותיו על קרן הלכי ה"מ במעלה לה מזונותיה אבל כשהיא לווה חייבת היא במה שלוותה ובעלי חוב נפרעין מן הבעל דמוליאין מזה ונותנין לזה מדר' נתן[8] וזה יצאתי ידי חובתי מכל מה שהאריך הרשב"ם בזה: **מאי טעמא בעלי חובין באין ונפרעין לאו משום דחילופיהן לאו בגדולין דמו.** דקס"ד דכיון דבשעה שהיא לווה משעבדת נכסי הבעל הרי היא כמחלפת נכסי הבעל בנכסי אחריס כיון דלנסוף בע"ח באין ונפרעין. נהי[9] דקא אמרינן מ"ט בע"ח באין ונפרעין לאו היא גופה קשיא לן דלדידהו ליכא איסורא כלל אלא הכי קאמר כיון דלנסוף בעלי חוב באין ונפרעין היכי שרית לה לנוות כך פירשו רשותי. ולי נראה דה"ק אם איתא דאנשיפין בגדוליהן דמו היאך בעלי חובין באין ונפרעין דנהי דמדינא מוליאין מזה ונותנים לזה מדרבי נתן הכא אנן **סהדי דאדעתא דידה נתיה ולאו אדעתא דבעל כי היכי דלא לעביד היא** איסורא על ידייהו. ונראה לי דלהכי פשיט לה מהך ברייתא ולא פשיט מסיפא דמתני' דהאומר לבנו קונם שאתה נהנה לי וכו' דתנן בסיפא לווה ובעלי חוב באין ונפרעין משום דאיהו לא הוי כמחליף דהא מלי קני נכסי אבל אשה שאין לה קנין בגוף בעלה סליק אדעתין דהוי כמחלפת נכסי הבעל דיעבד הוא שנעשו חליפין למה שאכלה: **ת"ש המקדש בערלה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת.** דקס"ד דכיון שאסור ליהנות מן החליפין אפילו עבר ונהנה שהחליפן כאחר דליהוי חליפי חליפין אסורין ומשום הכי קשיא ליה בשעבר וקידש בדמיהן למה היא מקודשת גמורה ואינה צריכה לקדש פעם אחרת דאי אסירי חליפין מדרבנן הוה לן לאנלוכה קדושי אחריני: **ואמרינן הכא נמי לבתחלה הוא דלא ואי עבד עבד.** כלומר לכתחלה הוא שאסור ליהנות מן החליפין אבל אם עבר ונהנה נהנה דחליפין[1] מותרין: **ולענין הלכה** לגבי נודר עצמו דאמר אלו אפילו החליפן אחר נודר אסור בהן והייט מתני' אבל כשהדירו אחר וכן נמי בנודר עצמו דלא אמר אלו מסתברא דלקולא נקיטי' דכיון דבכי האי גוונא גבי אסורי הנאה דעצמה ליכא למימר דחלופיהן כגדוליהן דמי אלא מדרבנן בעצמה וכדפרישית לעיל[1] הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא ואפילו עבר והחליפן חליפין מותרין. אבל הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כתב בפ' חמישי מהלכות נדרים (הלכה ט"ז) הרי גדוליהן וחלופיהן ספק לפיכך חברו אסור בגידולי פירות אלו וחלופיהן. והרמב"ן ז"ל מסתם לה סתומי נקמן בפרק הנודר מן הירק: **מתני' הריני עליך חרם.** שהתה הנאתו עליו כחרס של בדק הבית ובגיל מיירי דסתם חרמיס לבדק הבית (לעיל דף יח:): **הרי את עלי.** שיהא הנאת חברו עליו כחרס: **מותרין בדבר של עולי בבל.** שהפקירוס עולי בבל לכל ישראל: ואסורין

לעבוד כוכבים, אלמא דאסור למכור איסורי הנאה משום דבשעת מכירה הוא נהנה מגוף האיסור וה"ל כשריפה מעצי איסור [שם כז:]. וגם אם מכרם בדיעבד פשיטא ליה דמותרין (ליהנות מדמיהן) מן הטורה כדמפרש בשלהי פרק שני דקדושין (דף נח.)[7] דאין לך דבר שהופס דמיי אלא עבודת כוכבים ושפיעת, וקאמר התם דהוו לה שני מחוסים כשאים כאחד ואין מלמדין מהם שאר[7] איסורין, וכי קמיפעיא ליה] אם החליפן אסורין מדרבנן דקאמר ממתניתין קונם אלו עלי אסור בחליפיהן דחלופיהן כגדוליהן[9], או שמא גבי דידיה הואל ואדם אוסר כו' אבל גבי חברו דאין אדם אוסר פירות חברו על אדם אוסר דבר שאינו בעולם עד שבירו (חלופיהן דחברו), וה"ה כגון איסורי הנאה ובשר למ"ד לא תאכלו איסורי הנאה משמע מדאיעדיף קרא למישרי נבילה למכרה לגוי דמשמע דלא אסור למכור איסורי הנאה משום דבשעת מכירה הוא נהנה מגוף האיסור וה"ל כשריפה מעצי איסור [שם כז:]. וגם אם מכרם בדיעבד פשיטא ליה דמותרין (ליהנות מדמיהן) מן הטורה כדמפרש בשלהי פרק שני דקדושין (דף נח.)[7] דאין לך דבר שהופס דמיי אלא עבודת כוכבים ושפיעת, וקאמר התם דהוו לה שני מחוסים כשאים כאחד ואין מלמדין מהם שאר[7] איסורין, וכי קמיפעיא ליה] אם החליפן אסורין מדרבנן דקאמר ממתניתין קונם אלו עלי אסור בחליפיהן דחלופיהן כגדוליהן[9], או שמא גבי דידיה הואל ואדם אוסר כו' אבל גבי חברו דאין אדם אוסר פירות חברו על אדם אוסר דבר שאינו בעולם עד שבירו (חלופיהן דחברו), וה"ה כגון איסורי הנאה לאסור לכתחלה (לאסור לאוכלן) שלא החליפם בשעת דברי דאמר (חולין דף ז.) ממלן של עובדי עבודה אחר הפסח מותר מיד מפני שהם מחליפין, ולא מיבעיא ליה אלא לאותו עצמו שהחליפן (ומבעיא) (דחולין ובכר) בהחלפתם אי קנסינן ליה ואסור ליהנות מדרבנן:

תא שמע האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך. ואלה הדבר מתשמש אמר הנאת תשמישך עלי אם מיהנה משלי, דאל"כ כיון דמשונתב לה לא מלי מגיר לה[3]. אי נמי דאדרבה כשהיא אסורה (אז) [ואם"כ] ניחשת: לוה ובעלי חובין נפרעין. כדאמר [כתובות קז:] לוחה ואכלה ושמדה ומיאסה אין לה מזונות, הא לא מיאסה יש לה מזונות. ואפילו (לרבנן דתנן) [דתנן] דאמר הנים מעותיו על קרן הלכי ה"מ במפרנס אשה מכירו קתם אבל [אם] הלוה לה בחורת הלוה נפרע מן הבעל. וא"ת ולרבנן דתנן היאך פורע חובה הרי אסור לפרוע [חוב] למי שמודר הנאה ממנו. וי"ל דהיינו בפורע חוב מכירו שהוא יכול לחזקנו ולומר פרע לי מה שפרעתי בשבילך והוי כאילו הלוהו ממש, אבל בשאמו (אינו מייב) [אינה מייבת] לפרוע לו כלל מה שפרע בשבילה [1]: **מאי טעמא בעלי חובות חוזרין ונפרעין לאו [משום] דחילופין לאו בגדולין דמו.** ואלו לגודלן, דאי אסורין א"כ מעות שמוקרן לה המלוים הוו מליפי מעות הבעל. ומהכוח דתנן (לעיל דף מג.) המודר הנאה מחבירו הולך אבל מעות הרגיל אצלו וכו' לא מלי למיפשט בעיין (דקתם) [דקתם] מעות לית ליה למיהבע מידי מן המדיר הילכך מתנת חנם הוא דיהיב לחבוני ואם ילה ילה מעות עדיין יוכל לחבוע מודר אבל הכא דבעלי מעות יש (לו) [לכם] על הבעל שהבעל מייב במזונות אשתו א"כ מה שכם מלוים לה הוי ממש מליפי מעות הבעל: **דילמא דבתחילה הוא דלא הא דיעבד עבד.** כלומר לוחה וזוקא בדיעבד קאמר דאז בעלי חובין נפרעין אבל לכתחילה לא תלוים, וכשלוחה[2] הרי זה דיעבד שאין זה מליפי איסור (ממה) [ממנו] שענדין האיסור לא בא, אבל מעיקרא אלקא דעתך דשרי רבנן לגוות ליהנות הוה ולגרום דברים שיבא לידי [מליפי] איסור לכן פשיט מיניה דחליפי (עומאה[3]) מותרין: **ת"ש המקדש [בערלה] (בדמי ערלה פי' בדמים של ערלה) או כלאי הכרם אינה מקודשת.** משום דאיסורי הנאה אינון ולא הוי ממון: **מכרם וקדש בדמיהן.** בערלה וכלאי הכרם, מקודשת דאינו תופסת דמיהן. אלמא שרי לאיתנויי בחליפין דאי אסור ליהנות הוה לנו לומר דאסור לבטות עמה בחוסס קידושין: ה"נ **הא לכתחילה הא דיעבד.** כלומר אכתי (מיבעיא) ליה אי מותר לכתחילה הוא או דוקא דיעבד אבל לכתחילה לא. ופ"ג דעל ידי הקידושין הוא נהנה ממנה לכתחילה, דוקא בקידושין [הוא] שלא תקנו חכמים לבפקיע הקידושין דכיון שהיא אשתו הוא (חייב) [מותר] ליהנות ממנה אבל משאר הנאות אם אסור ליהנות ממנו דאסור בחלופיהן קיימן מיה. מפיהו"ש רבינו שמעו"ן מקולי"ר[1]: **הריני עליך חרם המודר אסור.** דסכי קאמר הרי ממוני אסור עליך: **הרי אתה עלי חרם.** כלומר אכתי אי אפשר לאסור אלא בדברים **של עולי בבל.** כגון טור שנאמלא הדרך שעשאוהו עולי גולה. לפי שהפקירוהו לכל ישראל ולא נתנוהו להם לחיות שותפין (כך) [טו] לענין שיוכל אחד לאסור (אלקו [אלקו על] חברו

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ה מהל' אישות הלי' ח ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף כא כב:
יג ב מיי' פ"ה מהלכות נדרים ה"ח סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכד סעיף ח:

ליקוטי רש"י

מכרן וקידש וכו' מקודשת. עבלה היא אסורה בכל מקום שהיא אבל דמיה אינה תופסת לאסרן ואם [מכרה] וקידש בדמיהן מקודשת דלא מיתפסי באיסורא ומ"מ הוא אע"ג דאיסור אסור לאתהניי מינייהו מיהו ההיא הנאה מעיין [ליה] על ידי עבלה אבל איהי לא מעבלה קא מעיין [לה] ודוקא קידוש אשה אבל איתהניי מינייהו מדרבנן אסור [ע"ז נד:]. **המודר אסור.** מי שהוטל עליו הנדר אסור ליהנות מזה שנדר הנדר דה"ק ממוני עליך הקדש. **הרי את עלי חרם.** הכי קאמר ליה הרי ממונך עלי כחרס תרמיס שהן לבדק הבית הלכך הנודר אסור ליהנות מכל המודר דכתיב (במדבר ל) לא יחל דברו וכשאי הוא לאסור עצמו בממון תברו [ביצה לט.:].

תוספות

דמיבעיא ליה בשאר איסורי הנאה כגון עבלה וכלאי הכרם, מדקמייתי למפשטא בעיין ממתני' דמקדש בערלה וכלאי הכרם. וליכא לפרושי דמיבעיא ליה באיסורי הנאה דמיהן אם מוכר (בתחילה) [לכתחילה], דפשיטא דאסור כדמוכח פרק כל שעה (פסחים דף כא:) למ"ד לא תאכלו איסורי הנאה משמע מדאיעדיף קרא למישרי נבילה למכרה

גמ' האומר לאשתו קונם. עי' ב"ק דף קט ע"א תד"ה בע"מ: שם **אמר רבא דלמא לבתחלה.** עי' לקמן דף פג ע"א בהר"ן ד"ה דלמא מיין:

פירוש הרא"ש

או דילמא חליפין מיתסרי מידי דהוה אגידולים. אף על גב דליתנהו בעולם, ודגידולים פשיטא דיין דיוצא מגוף האיסור אין מיצוי בינו לבין תמיד: **דוה ובעלי חובין באין ונפרעין.** אפילו לתנן דאמר הנים מעותיו על קרן הלכי הכי מילי בחברים מעצמו אבל לוחה מייב הבעל לשלם כדאמרינן בכתובות (דף קז:) גבי ממאנת לאין לה מזונות כגון לוחה ואכלה ומעמדה ומיאסה משמע הא אם לא מיאסה מייב הבעל לשלם מה שלוחה. ואין זה כמו פורע חוב דאמרינן אלינא דרבנן, דמיירי הכא בבעה שלוחה אמרה שלא יפרעו אלא מבעלה: **דאי משום דחליפין דאו בגדולין דמו.** דאיתלפו אוחן מעות [על אוחן] שיקבל מן הבעלים שאסורין עליה, וכיון שאייב הבעל לפרוע למלוה הרי נעשו כבר המעות שיוחן לאשה חליפי קונם. ואיכא דאמרי לין בין המודר (דף מג.) שמוחר המדיר לפרוע לחנוני ולמוכרי אינו יכול להבית דאיה, דשאני הכא דאין המדיר מייב לפרוע להם הילכך מה שהם מוחים לו למודר לא הוי חליפי קונם דמתנה בעלמא יהבי למודר ומה שהמדיר נוחן להם אינו אלא מתנה בעלמא דאי נעי לא יהיב ליה מידי: **דילמא לבתחילה הוא דלא הא דיעבד עבד.** הא דמיבעיא ליה אי חליפין אסורים, הייט אם לבתחילה אסור לבחליפן ולהבעות מן הדמים אבל אם החליפן בדיעבד הדמים מותרים, והכא בדיעבד קאמר אם לוחה בעלי המוחין באין ונפרעין [ממנו]. ונראה לפרש דאפילו לבתחילה ליה דהמשמע ליצאת דבריהם דקתני ליה ולא קתני לוחה, ומשיב ליה בדיעבד כיון שהמלוה נוחן לה המעות קודם שקבל המוחות מן הבעל דאיסורא דרבנן בעלמא הוא ולא אסרו אלא בהיכא שהוא מחליפן ממש: **אם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת.** אלמא חליפי איסורי שרו לא יהיב לה מידי. ומשני הכא נמי כיון דמכרן בדיעבד שרו דמיה: **מתני' הריני עליך חרם המודר אסור.** אבל לא הבטר. אע"ג דלא אמר (ואנא עליך) לא[2]: **שניהם אסורים.** הא לא אצטריך, אלא אגב דבעי למתני שניהם מותרים בדבר של עולי בבל לאמשמעינן דהפקר הוי ולא דשותפין:

הגהות וציונים

מסורת הש"ס עם הוספות

ג) קדושין טו:, **ב)** [שם ע"ז נד: סב.], **ג)** לעיל ה. [מלה לט.], **ד)** לעיל לג:, **ה)** פסחים לא., **ו)** ד"ה בעי, **ז)** ובפ"ד דע"ז (נד:) (הגי"ש), **ח)** לעיל טו:, **ט)** עי' בפירוש הרא"ש כאן, **י)** ע"ע תוס' ע"ז נד: ד"ה מכרן ושם סב. ד"ה בדמיהן וחולין ד: ד"ה מותר, **כ)** עיין לעיל ה ע"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לו אלמא וכו' דדומיא דגידולין: **(ב)** ד"ה קונם וכו' והא הכא דמאי דלוחה מאחרים חילופי ממונו: **(ג)** ד"ה אמר רבא וכו' אימת לך לאיסור וכו' דלבתחלה הוא:

גליון הש"ס

(א) בהגי"ש נוסף **כי אם בעלה:** **(ב)** ע"ל דחליפי **קונם** (הגי"ש). או **דאיסורי הנאה** (תפ"ל) בקיצור: **(ג)** בהגי"ש נוסף **כי אם בעלה:** **(ד)** ע"ל דחליפי **קונם** (הגי"ש). אי **דאיסורי הנאה** (תפ"ל):

דאב קאמר ובאין ונפרעין מן האב מדעת האב קאמר, ובסוף המסכתא אכתוב יותר בענין זה, (נדפס לקמן מ"ח ב').

ירושלמי (ה"ג) על ההיא מתניתין דפרק הגוזל אמר רבי ירמיה חמי היך תנינן הכא האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי אם מת יירשנו בחייו ובמותו אם מת לא יירשנו מה בין אהין דאמר חדא חדא לאהין דאמר תרתי, עד כאן בירושלמי.

הא דאיבעיא ליה לרמי קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהון, לאו דוקא בקונמות קא מבעיא ליה ומשום חומרא דקונמות, אלא בחליפי כל אסורי הנאה קא מבעיא ליה חלופין אי כגידולים דמו או לא, ותדע לך דהא קא מייתי ליה ראיה מן המקדש בערלה ולקולא קא מייתי לה, והכא הכי קאמר מי אמרינן הא דתנן אסור בחילופיהן לאו משום דחלופי איסורי הנאה דבעלמא אסורין, אלא משום דדעתו של אדם אפילו מחילופיהן וכיון שכן כשאוסרן על עצמו הרי הן אסורין ואע"ג דחילופיהן אינן בעולם דהא אדם אוסר על עצמו בקונם אפילו דבר שלא בא לעולם, אבל גבי חבירו שאין אדם אוסר על חבירו דבר שאינו שלו אף הוא אינו יכול לאסור עליו החליפין שהחליפין גם כן דבר שלא בא לעולם הם, או דילמא טעמא דמתניתין לאו משום דעת האוסר אסרינן להו לחליפין עליה, אלא משום דכיון דאמר אלו שוינהו אנפשיה כחתיכת איסורי הנאה ואשמועינן דחלופי איסורי הנאה אסורין כגידולין, והלכך באוסר על חבירו ונעשו עליו איסורי הנאה הרי זה אסור אפילו בחילופין כגדולין.

וכי קא מיבעיא ליה נמי לאו להחליפן לכתחילה קא מיבעיא ליה דהא ודאי אסור דכל שהוא אסור בהנאה אסור למוכרו ולהחליפו, וכדאיתא בהדיא בפרק כל שעה (פסחים כ"א ב') דאמרינן התם כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע ואקשינן עליה מנבלה ופריק שאני נבלה דגלי בה קרא דכתיב (דברים י"ד כ"א) או מכור לנכרי דאלמא אי לא שריא רחמנא בהדיא לזבונה אסור משום איסורי הנאה, אלא בשעבר והחליפן קא מיבעיא ליה, ולאותו ממש שעבר להחליפן קא מיבעיא ליה ומשום קנס חכמים, אבל לאדם אחר שלא החליפן ודאי מותרין ואפילו מדרבנן וכדתניא חמצן של עוברי עברה לאחר הפסח מותר מיד מפני שהם מחליפין וסברוה התם בריש פרק קמא דחולין (ג' ב') דהיינו רבי יהודה דאמר חמץ לאחר פסח אסור.

דף מ"ז ע"ב. או דילמא משום דחילופין כגידולין דמו. קשיא לי אדרבה הוה ליה למימר דחליפי קונם מיהא עדיפי מגידולין דקונם כהקדש והקדש תופס דמיו מדאורייתא, וגידולי הקדש אינן כהקדש אלא מדרבנן וכדתנן (מעילה י"ג א') הקדיש בור ונתמלא מים שובך ונתמלא יונים אילן ונשא פירות מועלין בהן ואין מועלין בגידולין, ויש לומר דשאני קונמות דאין לו פדיון ואינו כהקדש אלא לרבי מאיר ואפילו לרבי מאיר אם אמר ככרי עלי אי נמי ככרי עליך שהוא קונם פרטי אין לו פדיון כדאיתא לעיל בריש פרק אין בין המודר (ל"ה א') אבל גידולין אסורין אפילו בדבר שזרעו כלה בקונמות שעשאום כגידולי תרומה (לקמן נ"ט א').

האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך וכו'. פירוש לא מה שאני נהנה ממך קאמר, אלא הנאתי לך קאמר והלכך אף היא אסורה ליזון משלו, ובמקצת פירושים מצאתי קונם שאני מהנה לך וכן מצאתי במקצת ספרים, ואם תאמר והא משתעבד לה והיכי מצי מדיר לה, איכא למימר דאדרה כשהיא ארוסה קודם שהגיע זמנה לינשא ואחר כך הגיע זמן ולא נשאת וכדאוקימנא בריש פרק המדיר (כתובות ע' ב') ההיא דיעמיד פרנס.

לוה ובעלי חוב באין ונפרעין ממנו. וקס"ד דמותרת ללות לכתחילה קאמר ובעלי חוב באין ונפרעין ממנו לפי שהוא חייב לפרוע מזונותיה, ואם תאמר לרבנן דחנן דאמרי ישבע כמה הוציא ויטול היאך הוא פורע את חובה והלא הוא לדברי רבנן כאילו נותן מידו לידה וכמו שאסור ג"כ לדבריהם המודר הנאה מחברו לפרוע לו את חובו כדאיתא לעיל בריש פרק אין בין המודר (ל"ג ב') ובפרק בתרא דכתובות (ק"ח א') דהוה ליה כאילו מלוה מידו ליד המודר, ואי אמרת דאתיא כחנן אכתי לא ניחא דלדידיה נמי פשיטא דמותר לפרוע את חובה ואין כאן משום חליפין אלא הרי זה כפורע לה את חובה ותנן נמי בפרק אין בין המודר דשרי במדיר ומודר דעלמא, ותירצו בתוספות דלא נחלקו חנן ורבנן אלא במפרנס סתם, אבל במלוה בתורת הלואה יפרע מן הבעלים לכולי עלמא והלכך משכחת לה שהוא חייב לפרוע אפילו לחנן ומיהו באין ונפרעין ממנו לכולי עלמא, ולא דמי לפורע חובו דאסור לרבנן דהתם הוא לפי שהלוה הזה שהוא המודר חייב לשלם

[נז. - נז: - נח. - נח: - נט.] — [יט. - יט:]

בדבר שזרעו כלה. פירוש שלא אסרו עליו אלא אכילת מינהו גופייהו והנאתה שרו ליה וכיון דכן תלופיהן דלאו מינהו גופייהו נינהו אסרו ליה באכילה וכן גידוליהן בדבר שזרעו כלה ופיס מדשות בתו לכאן כגון זרע קשואין ודלועין: **אבל בדבר שאין זרעו כלה** מינהו גופייהו מ"מ **ואפילו גידולי גידולין אסורין.** וכן בריש דאסרינהו בהנאה אפי' גידולי גידולין בדבר שזרעו כלה אסירי דומיא דתלופיהן דמינהו וכל דאתי מתמתייהו מיתסרי עליה כי היכי דלא ליתסי.

וסברא דרבנן ז"ל דכל איסורי הנאה לכתחלה הוא דאסור להחליפן ולמוכרן ליהנות בהן ואיסורא דאורייתא נמי מדאיצטריך קרא למשרי נגלה למכרה לגוי (דברים יד, כא) הא באיסורי הנאה אסור למכרן הא כל שמכרן כבר ליכא איסורא דאורייתא שאין להן דמים וכדאמרינן התם (קדושין נו:) מכרן וקדש בדמיהן מקודשת ופירשו בירושלמי (קדושין פ"ג ה"מ) לפי שאינם דמיהן ואין לך דבר שמופס דמיו אלא ע"ז והקדש ושביעית כדאיתא במסכת ע"ז (נד:) וכדפרישית התם (ד"ה שאם) ותלופי איסורי הנאה דשרו בדיעבד אפי' מדרבנן נמי שרו כדאמרינן בפ"ק דחולין (ד.) חמצן של עובדי עבודה לאחר הפסח מותר לפי שהן מחליפין מיהו דוקא לאחריני אבל לדידהו גופייהו אסירי מדרבנן שלא יצא ליהנות מאיסורי הנאה והכי משמע במסכת ע"ז[2] ובדוכתי אחריני והא דתמניתין דאסור בחליפין בדיעבד מסתברא דאיסורא דאורייתא אלא דאיסור הנאה שרו ליה לו דמיס שכך היה דעתו מתחלה לאסור עליו דמיו וחליפיו והנאת מחמתו וכשם שאסר גידולין בדבר שזרעו כלה וכדאמרינן [ט.] ריסטא שמעתין כדבעינא למימר קמן ויש בזה פי' אחר וזה הנראה לי נכון.

בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסור. [1]**האומר לאשתו קונם מעשי ידיך עלי קונם הן לפי קונם הן על פי אסור בחילופיהן ובגידוליהן שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין:** [נז:] **גמ'** ישמעאל איש כפר ימא ואמרי לה כפר דימא העלה בידו בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידולין על עקרו והכי קא מיבעיא ליה גידולין היתר ועקרו איסור וכיון דרבו גידולין על עקרו אתו גידולי היתר ומעלין את האיסור או לא. אתא לקמיה דר' אמי לא הוי בידיה אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא [2]פשיט ליה מן הדא דאמר רבי חנינא תרתאה אמר רבי ינאי [3]בצל של תרומה שנטעו ורבו גידולין על עקרו מותר אמר ליה ר' ירמיה ואי תימא רבי זריקא שבק מר תרין ועביד כחד מאן נינהו תרין דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן [4]ילדה שסבכה בזקנה ובה פירות אע"פ שהוסיפה מאתים אסור ואמר רבי שמואל[5] בר נחמני אמר ר' יונתן [6]בצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם אסור הדר אתא לקמיה דרבי אמי ופשיט ליה מן הדא דאמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן [7]ליטרא בצלים שתקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה אלמא אתו גידולין ומבטלין לעקרו דלמא לחומרא שאני אלא מן הדא פשטה דתניא רבי שמעון אומר [נח.] [8]כל שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בהם חכמים שיעור וכל שאין לו מתירין [9]כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה וערלה וכלאי הכרם נתנו בהם חכמים שיעור אמרו לו והלא שביעית אין לו מתירין ולא נתנו בו חכמים שיעור דתנן (שביעית פ"ז מ"ד) [10]השביעית אוסרת כל שהוא במינה אמר ליה אף אני לא אמרתי אלא לביעור אבל לאכילה בנותן טעם ודלמא הא נמי לחומרא אלא מן הדא כו' ומסיק דגידולי היתר מעלין את האיסור [נח:] אפילו בדבר שאין זרעו כלה ואפילו אין נדוכין במדוכה ואפילו שלא על ידי תערובות ופרכינן לימא תהוי תיובתא דרבי יוחנן ורבי יונתן אמר ר' יצחק שאני שביעית הואיל ואיסורה על ידי קרקע בטילתה על ידי קרקע והרי מעשר דאיסורו על ידי קרקע ואין בטילתו על ידי קרקע דתניא [11]ליטרא טבל מעשר שזרעה בקרקע והשביחה והרי היא כעשר ליטרין חייבת במעשר ובשביעית ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון [נט.] אמרי מעשר דיגון הוא דקא גרם לה מתיב רמי בר חמא קונם פירות אלו עלי קונם הם לפי קונם הם על פי אסור בחילופיהן ובגידוליהן [12] בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין שאני קונמות הואיל ואי בעי מתשיל עליה ה"ל כדבר שיש לו מתירין ולא בטיל ברוב והרי תרומה [13]דאי בעי מתשיל עלה ובטיל ברובא אלא שאני קונמות דמצוה לאתשולי עליה משום דר' נתן דאמר

רמב"ן

בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה [(8)אפי'] גידולי גידולין אסור האומר *לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן לפי קונם הן על פי אסור בחילופיהן ובגידוליהן שאיני אוכל ושאיני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה [(8)אפי'] גידולי גידולין אסור:

האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן לפי קונם הן על פי אסור הן בחלופיהן הן בגדוליהן. פי' בחלופיהן הפת שאופה והקמת שטוחנת והלמד שהיא עוזה כלם אסורין לו הן וחלופיהן כיון (שאחר כך) [(7)שאחר כן] אסרן עליו בהנאה מיהו אין איסור במעשה ידיה אלא מה שהשבים הפת והלמד וכיוצא בהן בשביל מעשה ידיה והשאר מותר כילד יעשה ימכרנו ותפול הנאת השבת ליס (ע"ז מט:) ומתני' דאמר קונם ידיך עלי למעשה דידיס אימנהו בעולם דאי דאסר מעשה ידיה הוה ליה דבר שאין בו ממש וליכא משום בל יחל (יג.) [(8)] דרבנן: **שאני אוכל ושאני** טועם וכו'. כמו שמפורש למעלה:

(רי"ה)

[1]אלא אכילתן וטעימתן וחלופיהן וגדוליהן לאו עצמן מינהו והרי לא אכל מהם ולא טעם מהם תדע דמעשה ידי אשתו אלו הם שהוא עניו פרטי ומסויים ומותר בחלופיהן וגדוליהן: **בדבר שזרעו כלה.** כגון זרע קישואין ודלועין וכיוצא בהם משום דהני אחריני מינהו: **אבל בדבר שאין זרעו כלה.** כגון הבצלים והשומין: **אפילו גדולי גדולין אסורין.** בין בריש בין בסיפא דהנך נמי קמאי גופייהו מינהו אלא שנתוספו. וכתבו מן הפרשנים ז"ל[2] דבזרעו כלה בסיפא דמותרין הגדולין מותר לזרעו לכתחלה כדי שיהא מותר בגדוליהן אע"פ שאסור להחליפן דהאי בידי אדם והאי בידי שמים: **מעשה ידיך. לאו דוקא דהא דבר שאין בו ממש הוא** (יג.): **אלא אמר יקדשו ידיך עלי למעשיהן** או למה שאני אוכל ושאני טועם בסיפא **א"נ מעשה ידי אשתו לאחר שנעשה דבר שיש בו ממש הוא** א"נ אפילו אמר מעשה ידיך דוקא ואסור בכל יחל מדרבנן: **אסור בחלופיהן.** הפת שאופה הקמת שטוחנת הלמד שהיא עוזה כולן אסורין לו הן וחלופיהן שהרי אסר הנאתן עליו.

וכתבו (רשב"א ור"ן ד"ה האומר) בשם הרב התקיד ר' יונה ז"ל דכיון שאין האיסור בא עליו במה שאדרגה אשתו או עשתה מפני גופו של דבר אלא מפני שהוא אסור ליהנות ממעשיה א"כ כל שמכרו הדבר ההוא יכול הוא ליהנות מן השאר וכעין מה שאמרו (ע"ז מט:) בנגד שאדרגו בכרכר של עדלה או של עגודת כוכבים לר' אליעזר יולך הנאה ליס המלא ואפי' מאן דלא שרי בהיא מודה בהא שהוא מותר ליהנות מן השאר שהרי אינו נהנה ממעשה אשתו וזה ברור ע"כ:

שאיני אוכל. אמר קונם עלי מעשה ידיך [7] שאני טועם: **מותר בחלופיהן ובגדוליהן.** שהרי לא אסרן הנאה אלא לאכילה וטעימה ואע"פ שאמר מעשה ידיך שהוא ענין פרטי ומסויים והוי כאלו כדפירשנו לעיל (ממתני') דהא ליתנא למשרי אמרה ובלבד בדבר שזרעו כלה שאז אינו טועם ממנו כלל אבל בדבר שאין זרעו כלה הא טועם מנוף מעשה ידיה: **ואפילו גדולי גדולין.** כגון שזרעה בצלים אפילו נתלשו כמה פעמים אסורים שיש בהן מן העיקר. אבל חליפיהן מותרין אע"ג שאין זרעו כלה דלענין חליפין כיון שלא אסרן אלא באכילה וטעימה מה לי זרעו כלה או אין זרעו כלה. ואסיקנא בפירקין דלעיל (מז.) לענין קונם שהוא אסור הנאה שאם אסר שום מידי לחבריה מותר בחילופיהן דדבר שלא בא לעולם נינהו. מיהו מאן דאסר מידי לנפשיה אסור גם בחליפיו דכי היכי דאדם אוסר לעצמו מה שאינו שלו אוסר נמי דבר שלא בא לעולם:

עין משפט

א מיי' פ"ה מהלכות נדרים הלכה עו טוש"ע יו"ד סימן רנו סעיף ג:
ב מיי' פ"ד מהלכות שמיטה הלכה כא:
ג מיי' פי"ח מהלכות תרומות הלכה כב:
ד מיי' פ"י מהלכות נעבד כוכבים הלכה טז סמג עשין קלו טוש"ע יו"ד סימן רלד סעיף כב:
ה מיי' פ"ה מהלכות כלאים הלכה כד טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף יח:
ו מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה ד:
ז מיי' פע"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט ופ"ח מהלכות ע"ז הלכה כ סמג לאוין קמא טוש"ע מו"מ סימן תקג סעיף ח ויו"ד סימן קב סעיף ח:
ח מיי' פע"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יג:
ט מיי' פע"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה ה ופ"ז מהלכות שמיטה הלכה כב:
י מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה ד:
כ מיי' פ"יד מהלכות תרומות הלכה ח טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף מח:

הגהות וציונים

(א) גי' ג"א וכ"ה במשנה בגמ': (ב) עי"ש בריטב"א ע"ז נד ע"ב ד"ה שאם, שחלק על רש"י שכתב כן, אך בחולין ד ע"ב ד"ה אחר פסח כתב הריטב"א ברש"י והוכיח מכאן: (ג) כ"ה בכת"י: (ד) תוקן בדפו"א: (ה) אינ בבל יחל מדרבנן כצ"ל (ש"ג): (ו) בכת"י הגי' שמעון: (ז) ובגידוליהן שאני אוכל ושאני טועם מותר בחלופיהן וגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין אפר ר' אבא שאני קונמות כו' כצ"ל דכן הוא בגמ' (ג"א): (ח) נוסף בדפו"א: (ט) ע' ריטב"א ורנב"ן בשטמ"ק: (י) שאני אוכל או שאני כצ"ל (ש"ג):

משמע לקמן בפרק בתרא (פ"ה ע"ב) דרב יוסף לא ס"ל הא דקונמות מפקיע מידי שעבוד, דמשני התם שינויא אחריתי. וא"כ מ"ט דת"ק דאסור ליכנס בחצר:

והתוי"ט ז"ל (בפרקין משנה ה' ד"ה ובית הכנסת) כתב לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל דביהכ"נ כיון דאפשר לכתוב חלקו לנשיא לא סמכינן אברירה כמו בחצר שיש בו דין חלוקה. וכבר הקשה על זה בתוס' חדשים דא"כ מאי פריך לרבה ע"ש מה שתי' בדוחק. ונראה לקיים סברת הלח"מ ז"ל דאין הדבר תלוי בשימוש כל אחד אלא דגבי דבר של אותה העיר כיון דשל רבים לא שייך ברירה דכל אחד נכנס בתוך שלו. ועדיין צ"ע:

ולענין מאי דכתיבנא לעיל (ד"ה ויש סעד) הא דלא מוקים הא דמותרים בשל עולי בבל לרב נחמן (שם בביצה) כראב"י משום דא"כ מאי אריא בור של עולי בבל ושבאמצע הדרך אפי' בור של אותה העיר נמי, הך קושיא תיקשי לכ"ע כיון דמפרש רב נחמן משום דיש ברירה והאי מדידיה קממלא כו', א"כ מאי אריא שבאמצע הדרך אפי' של אותה העיר נמי. שוב ראיתי בתוס' לקמן (מ"ח ע"א) בד"ה (רחבה וביה"מ) [אסור ברחבה] שהקשו ג"כ מהא דביצה דבעינן למימר דתנא דמתניתין אית ליה ברירה והאי מדידיה קממלא כו'. ותי' דהתם ס"ל דטעמא משום קנסא, ובשל עולי בבל כיון דשל רבים הוא לא קנסו. ואין זה מובן דהא משמע התם דלמלאות מותר אפי' בבור של שותפין ע"ש:

דף מו: ר"ן בד"ה אבל יש בו כדי חלוקה כו'. וכתב בשם הרשב"א ז"ל דאפי' לאחר חלוקה אסור משום דהוי כמכרו לו או נתנו לו במתנה לעיל (ל"ד ע"ב) גבי ככרי עליך. ולכאורה ליכא הכא שום הנאה כיון דמוכרין זה לזה וחלקם שוה. עיין ברשב"א ז"ל (סוף ד"ה ואמר רב הונא) שכ' דמ"מ הוא נהנה מה שמשתמש לבדו ע"ש:

גמרא וכן אמר ר' אלעזר הלכה כראב"י. על כרחך צ"ל דר"א לא ס"ל כרבינא (ב"ב נ"ז ע"ב) דמוקי לטעמיה דת"ק משום דס"ל כרבי אליעזר דוויתור אסור, דא"כ למה ליה לר"א למימר הלכה כראב"י הא בלאו הכי מותר משום דר"א ס"ל (בנדה ח' ע"א) דאין הלכה כר' אליעזר אלא בארבעה בכוליה ש"ס. אלא די"ל כיון דעל כרחך ראב"י ס"ל ג"כ דוויתור אסור גם ר' אלעזר ס"ל כן להלכה, כיון דראב"י ס"ל כוותיה דר' אליעזר, וכהאי גוונא אמרינן שם בנדה. אלא דאכתי לשיטת הר"ן ז"ל (לעיל מ"ה ע"ב ד"ה ואיכא) דברירה דהכא עדיפא מברירה דעלמא, א"כ הא ר' אלעזר ס"ל בברירה דעלמא ג"כ יש ברירה כדאיתא בבכורות דף נ"ו (ע"ב), ומאי אריא דפסק הכא כראב"י. וכבר כתבתי לעיל (מ"ה ע"ב ד"ה ועכ"פ) דנראה עיקר כדברי המפרשים דברירה דהכא לא דמיא לשאר ברירה דהש"ס:

ר"ן בד"ה ואיכא למידק אשמעתין כו'. עיין בזה בחידושינו בערכין (לא נמצא בידינו ספר קרן אורה על ערכין) שהארכנו שם בזה:

דף מז. גמרא אמר רבא ת"ש כו'. עיין מ"ש לעיל (מ"ב ע"א בד"ה התנן) בפלוגתא דרב ושמואל בנכסים אלו. עיין שם:

גמרא בעי רמי בר חמא קונם פירות אלו על פלוני מהו בחילופיהם כו'. והסכימו כל המפרשים (ר"ן ד"ה בעי, תוס' ד"ה אמר, הרא"ש בפסקיו פ"ז סימן ה') דלאו דוקא בקונם מיבעי ליה אלא בכל חילופי איסורי הנאה מיבעי ליה. ולא מיבעי ליה אי מותר להחליף לכתחלה דזה ודאי אסור מן התורה, דהרי זה נהנה מגוף האיסור, וכדמוכח בפסחים (כ"א ע"ב) בקרא דנבילה (או מכור לנכרי, דברים י"ד, וכמ"ש תוס' כאן, והרא"ש שם). ומן התורה ודאי החליפין מותרין דאין לך דבר שתופס את דמיו כו'. ואפי' המחליף עצמו מותר מן התורה בחליפין. ולאחר נמי פשיטא דאפי' מדרבנן מותר כדמוכח מהא דחמצן של עוברי עבירה (חולין ד' ע"א). ולא מיבעי ליה אלא למחליף עצמו אי עבר והחליפן אי החליפין אסורים מדרבנן, או בדיעבד מותר אפילו מדרבנן. ופשיט מהא דאומר לאשתו קונם שאת נהנה לי לווה ובע"ח באין ונפרעין וזה הוי כחליפין. ודחי דלמא לכתחלה היינו אם החליף בידים החליפין אסורים. אבל הכא דיעבד דהחליפין באו אח"כ בהא הוא דמותר. ופשיט ליה מהא דמכרן וקידש בדמיהם גבי ערלה דמקודשת. וכתב הר"ן ז"ל (בעמ' ב' ד"ה ת"ש) דס"ד דחליפי חליפין נמי אסורין היינו האשה, וא"כ היה צריך לקדש אותה פעם אחרת. והוצרך לזה דאי לאו הכי מאי קפשיט כיון דעבר ונהנה מאי דהוי הוי

וקדושין הוי קדושין דהא האשה מותרת בהנאה בקידושיה ולא אמרינן כיון דלדידיה אסור לא יהיב לה מידי דבתר דידה אזלינן, אלא על כרחך ס"ד דחליפי חליפין נמי אסורין, וא"כ אמאי הוי קדושין, אלא ש"מ דהחליפין מותרין. ודחי דלמא דיעבד שאני היינו דהחליפין אסורין, אבל אם עבר והחליף, אותן חליפי חליפין מותרין והוי קדושין. כן הוא שיטת הר"ן ז"ל:

אבל מדברי הרא"ש ז"ל (בפירושו בעמ' ב' ד"ה דילמא) נראה דמפרש דלמא לכתחלה היינו דעיקר בעיא דרמב"ח הוא אי לכתחלה שרי להחליפן וליהנות מן הדמים, אבל בדיעבד הדמים מותרין. וכן פי' (בד"ה אם מכרן) בהא דמכרן וקידש בדמיהם, דפשיט דבדיעבד מותרין החליפין, דאי לאו הכי הא לא יהיב לה מידי, דבתר דידה אזלינן. ומשני דבדיעבד באמת מותרין הדמים, ולכתחלה הוא דמיבעי ליה. ושיטתו ז"ל צ"ע דלכתחלה פשיטא דאסור להחליף וכמ"ש לעיל. ועוד דאמרינן או דלמא חילופין כגידולין דמי, אלמא דאפי' בדיעבד מיבעי ליה אי אסור בחלופיהן כמו בגידולין. ובפסקיו (פ"ח) [פ"ז סימן ה'] כתב כשיטת הר"ן ז"ל ע"ש. ולפי הנ"ל אי נימא דלענין קדושין בתר דידיה אזלינן וכל שאסור בהנאה לגביה לא הוי קדושין משום דלא יהיב לה מידי, על כן איפשטא מהא דקידש בדמיהם דלא נאסר אלא להחליף לכתחלה, אבל בדיעבד הדמים מותרין. אבל אי בתר דידה אזלינן לא שמעינן אלא דחליפי חליפין מותרין, והיינו דיעבד שעבר ונהנה בחליפין, אבל חליפין עצמן אסורין בהנאה:

והתוס' ז"ל כתבו (בעמ' ב' ד"ה ה"נ) דחליפי חליפין נמי אסורין, ודוקא גבי קדושין הוא דהתירו בדיעבד ליהנות מחליפי איסורי הנאה היינו מחליפי חליפין. ולדידי צ"ע עיקר הך סברא שיצטרך לקדשה פעם אחרת, ומה יועיל בזה כיון דהקדושין הראשונים קדושין גמורין הם, א"כ כבר עבר ונהנה, ומה יתקן במה שיקדשנה פעם אחרת, הלא המעות האלו מעות מתנה הם, ועיקר הנאתו ממנה הוא ע"י קדושין הראשונים אפי' יקדשנה אח"כ מאה פעמים ואם נאסר בהנאתה יחויב לגרשה ולקדשה אח"כ. וצ"ל דאם נאסר בהנאתה גם הקדושין בטלין והוי כמו קדושין שאין מסורין לביאה (קידושין נ"א ע"א), ואליבא דרבא קיימינן הכא דלא הוי קדושין:

שוב ראיתי במל"מ ז"ל פ"ה מהל' אישות (ה"א) שהאריך בזה ונסתפק שם בחקירה זו אם קידש בדבר האסור לדידיה ושרי לדידה אי הוי קדושין, ע"ש שהביא דברי הראשונים ז"ל החלוקים בזה. ולענ"ד מוכרח משמעתין דהוי קדושין, דאי לא הוי קדושין, א"כ שפיר מוכח מהא דקידש בדמיהם מקודשת דחליפי איסורי הנאה מותרין גם למחליף, דאי לאו הכי הא לא יהיב לה מידי כיון דלדידיה אסורין בהנאה. ועיין בדברי הר"ן ז"ל בריש חולין (דף א' ע"ב בדפי הרי"ף בד"ה מפני). ודבריו ז"ל צ"ע, כמו שעמד עליו המהרש"א ז"ל שם (ד' ע"ב על תוד"ה מותר, בא"ד). ועיין בזה באורך בדברי התוס' ז"ל בחולין (ד' ע"ב ד"ה מותר) ובעבודה זרה (נ"ד ע"ב ד"ה מכרן, ס"ב ע"ב ד"ה והתנן) ובד' הרא"ש ז"ל בקדושין (פ"ב סימן ל"א). ומשמעתין לא הבנתי ג"כ מ"ש הרא"ש ז"ל שם בקדושין דמכרן וקידש בדמיהן מיירי שלא הכיר בה ומקח טעות הוא וחייב להחזיר הדמים, אלא דדמים אלו ניתנו להוצאה. דא"כ היכי פשיט מינה דחליפי איסורי הנאה מותרין הא הכא לאו חליפין הם כלל, כיון דמקח טעות הוא. וצ"ע בזה בדברי הפוסקים. וכל זה הוא לשיטת המפרשים דבעיא דרמב"ח לאו דוקא בקונם פירות אלו על פלוני, אלא בכל איסורי הנאה הוא דמיבעי ליה:

אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה דבעיא דרמב"ח הוא בקונם לחוד, שהרי בכל דמי איסורי הנאה כתב דהדמים מותרין כמבואר בדבריו בפ"ח מהל' מאכלות אסורות (הלכה ט"ז), והכא בקונם פירות אלו על פלוני כתב (בפ"ה מהל' נדרים הט"ז) דאיסור חילופיהן הוי ספק. ובאמת הכי משמע פשטא דשמעתין דבקונם הוא דמיבעי ליה דאי בכל איסורי הנאה מאי אריא דבעי לה הכא גבי קונם ליבעי בעלמא בכל איסורי הנאה. אלא דלזה י"ל דהא גופא מיבעי ליה בפירות אלו עלי גופא, טעמא מאי אי משום דאדם אוסר על עצמו דבר שלא בא לעולם, ומשום הכי אסור בחלופיהן, אבל באוסר על חבירו ליכא למימר הכי ומותר בחלופיהן, או דלמא הא גופא טעמא משום דאסור בחליפי איסורי הנאה, וה"ה בכל איסורי הנאה. וא"ש לפ"ז דברי הרא"ש ז"ל בפירושו לקמן (נ"ז ע"א) במתניתין דקונם פירות אלו עלי, שפי' (בד"ה מתני') דהא דאסור בחלופיהן היינו משום דאסור בכל חליפי איסורי הנאה. והיינו כפי האי סברא דמתני' ג"כ היינו טעמא. אבל אי טעמא דמתניתין משום דאדם אוסר על עצמו דבר שלא בא

דקוריא. מתרגומות של צפרים שמוטין. ריש"ע בגע"ז: **אביי.** דאמר לעיל יוצא ונכנס לכתחלה לא שרינן גמי שחיטה דייק מרישא: **ורבא.** דשרי דייק מסיפא דלא מצריך תגא בדיקה אלא היכא דבא ומצאו: **בעומד על גביו דמי.** ועומד על גביו דקתני תגא היינו יוצא ונכנס: **האי הוא** דהוי שחיט שפיר. אומו עוף לבדו שמוט יפה וזה היה מכירו ואכלו ואמן היכי נסמוך לאכול האמרים: **במכניסן תחת כנפיו.** ישראל זה הטודקו מכניס כל הצפרים תחת כנפי כסותו ואין הכותי מכיר איזה נתן לו: **ממסמס.** ממעטו ומכתשו: **אין שחיטה לעוף מן התורה.** משום דלא כתיב זמיה בהדיא אלא בנקר ואמן דכתיב[1] וזבחת מבקרך ומצאנך ואמן ילפינן בהקישא לקמן (דף מ:) מזאת תורת הבהמה והעוף: **ולטעמיך.** הך זמיה דכתיב בנקר ובצאן מי מפרשן הלכותיה במורה ואפ"ה סמכינן עלייהו משום (לאמזיק) [דמזיק] להו לאמזיקו בה: **ואחזוק ולא אחזוק בדלא כתיבא תנאי היא.** מלוה שאינה כתובה בפירוש במורה ולאינו שהמזיקו בה מי אמרינן כיון לאחזוק לדידהו אחזוק נמי לדידן לסמוך עלייהו כי עבדי לגורך עצמן או מי אמרינן אע"ג לאחזוק לדידהו לא אחזוק לדידן כלומר לא משמינן לה חזקה לסמוך עלייהו תנאי פליגי בה. אחזוק ולא אחזוק כלומר חזקה או אינה חזקה: **מותר.** לאוכלה[2] ולא מייתינן לאמן בפסח: **ואדם יוצא ידי חובתו.** שהכתוב קבעו חובה לאכול מצה בלילה לאשונה דכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות[3] ואם יצא ולא אכל עבר בעשה ולקמן פריך כיון דתנא מותר פשיטא דיוצא בה: **אוסר.** אפילו לאוכלה: **שאין בקיאין.** אין יודעין לשומרה ולהצמין בין שיאור לסידוק בין הכסיפו פניו ללא הכסיפו פניו[4]: **פשיטא.** דיוצא בה כיון דמותרת: **מהו דתימא.** אע"ג דפשיטא לן דלא הניחוה להצמיך ומותרת בהכילה מיהו לא בקיאי בהא דבעי למיעבד שימור לשם מצה של מצוה וכיון דלא עביד בה שימור לא נפקינן בה מידי דהוה אקמחין ובקות של עובדי כוכבים הבאים לפניו קודם שאפאה עובד כוכבים ולאינו שלא הצמיך דקיימא לן דמותר ולא נפקינן בהו [1] דמגן[2] הקמחין ובקות של עובדי כוכבים אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה בתחרומה: **ורבי אליעזר אוסר.** אפילו לאוכלה: **קסבר לא בקיאי בשימור** לא גרסינן וטעמו משום מיגנך. ולמאן דגרים ליה הכי מפרש לא בקיאי לשומרו מלהחמיץ. וי"מ ור"ח אוסר לגאת בה ידי חובתו בפסח ולאו מילתא היא שאין זה לשון איסור: **איכא בינייהו.** מילתא דכתיבא בתורייתא ולא יודעין בהו בלאחזוקיה בה: ת"ק. דלא איירי בחזקה כלל בכתיבא דתורייתא[3] קפיד ותנא מצה וה"ה לכל הכתובים בתורה אע"ג דלא יודעין מי אחזיקו בה מי לא אחזוק שמכינן עלייהו דכתיבא ודאי אחזוק בה ור"א אוסר אפילו אחזיקו בה דהא[4] אינם בקיאין בדקדוקי מצות ורשב"ג אתא לגמור אחזוק אין לא אחזוק לא. ולאו היינו תנאי דאמרינן לעיל[5] על מסקנא דמילתא: **כל מצוה.** משמע דלרבוי אתא אפילו הכי דלא אייריי בהו[6] וכיון דאוקמינן דלהכי דאייריי בהו לעיל קאי דהיינו בדכתיבי ולמעוטי אתא[7]: **אם החזיקו מיבעי ליה.** דהשתא הוי משמע שפיר דפליג אתרוייהו לת"ק דשרי בלא חזקה ולר"א דאוסר אפילו אחזיקו ואתא לאיהו לגמיר אם אחזיקו מדקדקין בה ומותר ולא כר"א הא לא אחזיקו אסור ולא כת"ק דשרי בלא אחזיקו אבל השתא דקתני כל משמע דאפילו הכי דלא כתיבן נמי קאמר דסמכינן אחזקייהו: **אלא איכא בינייהו דלא כתיבא ואחזוק בה ת"ק סבר.** מצה וכל דדמיא ליה דכתיבא סמכינן עלייהו בין אחזוק בין לא אחזוק ולא כתיבא לא סמכינן עלייהו ואפילו אחזוק ור"א סבר אפילו כתיבא ואחזוק לא סמכינן עלייהו ורשב"ג סבר כל מצוה שהחזיקו ואע"ג דלא כתיבא סמכינן עלייהו כיון דאחזוק אחזוק ואיטייו תנאי דלעיל מ"ק ורשב"ג: **כיון דאיכא התירא ואיסורא** קמיה. שבדו להכשירה וכידו לגנלה: **מטורה לא טרה.** אם לא ימצאה יפה לא יחזור אחר סכין אחרת: **תניא דמסייע לך.** דכל מי שאינו עושה להכעיס ואיכא התירא[8] קמיה לא שביק התירא ואכיל איסורא: **של עוברי עבירה.** שאין מצערין תמן בפסח מפני הפסידה: מותר

מצות. כותי מותרת. וא"ת והא גזרו על פתן לפי שהיו מבטלין מין בית המקדש בימי עזרא (ה) כדאמר בפיקרין דר"א (פ' לא) וליכא למימר דהיינו בכותים דאשתויים דכתיב[2] ואת אלהיהם היו עובדים[3] דהא קאמר התם מכאן אמר ר"א כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר ותניא נמי לקמן (דף יג.) שחיטת (לדוקי) [מין] לעבודת כוכבים פתו פת כותי ואומר ר"ת דמיירי הכא בעיסה דישראל שעשה הכותי ממנה מצה וא"ת ויאלך יוצא בה ושמא הוא לא שמר לשם מצה דהא משידי אלפני עור לא תתן מכשול[4] וי"ל כגון שלא אכל הכותי מצה אחרת כל הלילה: **איכא** בינייהו **דלא כתיבא ואחזיקו בה כו'.** בפ"ק דגיטין (דף י.) מוכח דכתיבא ולא אחזיקו בה נמי אוכל מייתינן דלת"ק מהני ולרשב"ג לא מהני והכא לא נקט אלא לא כתיבא ואחזיקו בה משום דלשמיטת כותי בעי לאתויי מנאי א"נ דלא אתא לשנויי אלא מה שהקשה אם אחזיקו בה מצעי ליה ושם פירשנו: מותר

דקוריא. סל כמו דקוריא דפרק השוכר את הפועלים (בב"מ דף פד.) ולמפנין (שבת קכ.): **מכנים** איזמל בזכרים. סימני שמעתתא דרב מנשה דהא מכילתא[1] הן הן דמכניסן תחת כנפיו ולקמן בפרק שני (דף לא.) אחמל שאין לו קרנים ובפרק אלו טרפות (לקמן דף מא.) הגהו ליכרי דגמי גנבי אין מוסשין לריסוק אבריס מיהו גם במקומות אחריס יש כלשהכתא בפרק ב' דיבמות (דף כה.) דאמר רב מנשה גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה ובפרק מי שהמתיך (שבת קנ.) אמר רב מנשה חדא קמי חדא קמי תרי קמי תרי שפיר דמי:

דקוריא של צפרים קוטע ראשו של אחד מהן ונותן לו אכלו מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור לאכול משחיטתו אביי דייק מרישא רבא דייק מסיפא אביי דייק מרישא טעמא דישראל עומד על גביו אבל יוצא ונכנס לא רבא דייק מסיפא טעמא דבא ומצאו ששחט אבל יוצא ונכנס שפיר דמי ולאביי קשיא סיפא אמר לך יוצא ונכנס נמי בא ומצאו קרי ליה ולרבא קשיא רישא אמר לך יוצא ונכנס נמי כעומד על גביו דמי כיוצא בו מצא בידו דקוריא של צפרין קוטע ראשו כו' אמאי ליחוש דלמא האי הוא דהוה שחיט שפיר אמר רב מנשה (סימן מכני"ם איזמ"ל בזכרי"ם) במכניסן תחת כנפיו ודלמא סימנא הוה יהיב[5] ליה בגויה אמר רב משרשיא דממסמס ליה מסמוסי ודלמא קסברי כותים [6] אין שחיטה לעוף מן התורה ולטעמיך שהייה [7] דרסה חלדה הגרמה ועיקור מי כתיבן אלא כיון דאחזיקו בהו אחזיקו בהו אחזיקו בהו ה"ג כיון דאחזיקו אחזיקו ואחזוק ולא אחזוק בדלא כתיבא תנאי היא [8] דתניא מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ר"א אוסר לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות כישראל רשב"ג אומר [9] כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל אמר מר מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח פשיטא מהו דתימא לא בקיאי בשימור קמ"ל ר"א אוסר לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות קסבר לא בקיאי בשימור רשב"ג אומר כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל היינו ת"ק איכא בינייהו דכתיבא ולא אחזיקו בה ת"ק סבר כיון דכתיבא אע"ג דלא אחזיקו בה ורשב"ג סבר אי אחזוק אין אי לא אחזוק לא אי הכי כל מצוה שהחזיקו בה כותים אם החזיקו מיבעי ליה אלא איכא בינייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה תנא קמא סבר כיון דלא כתיבא אע"ג דאחזיקו בה נמי לא רשב"ג סבר כיון דאחזוק אחזוק גופא [10] אמר רבא ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו מאי טעמא כיון דאיכא התירא ואיסורא [11] לא שביק התירא ואכיל איסורא אי הכי כי לא בדק נמי מיטרה לא טרה אמרו ליה רבנן לרבא תניא דמסייע לך [1] חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר

מצוה. אם החזיקו בה כותים אם החזיקו מבעי ליה. כלומר כיון דרשב"ג מחמיר יותר מת"ק אם החזיקו מיבעי' כיון דאיכא התירא ואיסורא. כלומר דיכול לשחוט שפיר לא שביק היתר ואכיל [איסורא] שלא ישחוט יפה: **חמצן של עוברי עבירה.** מניחין חמצן אחר הפסח בבית (אחד) הן הן עוברי

חשק שלמה
על רבינו גרשום

1) ל"ל הייט מ"ק. כלומר וסי'.

ליקוטי רש"י

שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור. בפרק השוחט תקן לגוליה שהייה (לקמן לב.) אם שהה כדי שחיטת בהמה כו' (שם ל:) שחט וחתיך הראש בגמא אחת שלא חולף והכיפ הייטו דרסה (שם לב.) שחט וחשבו ופסק [אח] הגרגרת [הייטו] עיקור (שם) או שהחליד את הסכין הוי חלדה כתולדה זו המחוה בחורין (שם יח.) השחט מתוך הטעמת הוי הגרמה וחתם מפרק לה ואזיל ולגמן הגרמה שמכניע ידו לגאת תוך ממקום הכשר שחיטה ומתו היה שוקל עין בגין מתן לו גירומיו [הכרעות] בכבד מחלל (פס:) [לקמן ט.]. גירומיו לשון הכרעה הוא, וכן הגרמה דשחיטה נמי לשון הכרעה דמעיה הוא שמכניע ומטה את הסכין תוך למקום שחיטה [רשב"ם ב"ב פח:]. אל גרם המעלות. לשון פגם, והגרמה שהחלמת שחיטה מן הלשון הזה הוא שטורב וזולך ויורד ונגלה כמין נגבוטים למעלה [מ"כ ט, ג ע"ש]. **מצת כותי מותרת.** בפסח לאכילה ולא מייתינן שמא המחילה [נישן י.]. לאכלה בפסח ואין בה משום חשש המינון [קידושין עו.]. **ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.** משום חומת לילה הראשון שהוא מייב לאכול מצה המשתמרת דכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות ואפי' יוצאין בה לא אמרינן בה אלא אם כן עבד לה שימור לשם חומת מצה דכתיב (שם) ומשמרתם את המצות וכותים נקיאין הן שלריכה להשתמר לשמה ומוטין לה שימור [נישן שם]. גליוי י"ט הראשון שהמצה חומה ויוצא בה אלא הוי כקמחין ובקיאות של עובדי כוכבים שלא ממלו כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה אחרת ויוצא בה אלא הוי כקמחין ובקיאות של עובדי כוכבים שלא ממלו כל יומות הפסח דתשדינן לבו אמת מממלין. **רשב"ג סבר כיון דאחזוק אחזוק.** דאמר ר"ש לאחוסופי אחמת קמא אף מלוה שהיא מדברי סופרים ואינה כתובה בתורה אם החזיקו בה מסיגין עליהו [נישן שם]. **ר"א אוסר.** אף בלאכילה איתר אכל נמלות [לעיל ג.]. כשאין להם כשר אבל אינו מוקפד לחיות איסור ויתר לפנינו להנים איתר ולאכול איסור ואם עושין כן זה להכעיס [ע"ז כו:]. **לא שביק התירא ואכי"ל איסורא.** ומאחר שהסכין בדוקה ומהוה כידו אמרו שפיר דכל כמה דמלי למיכל איתיתיא לא אכיל איסורא. **מיטרה לא טרה.** וכי אין לו סכין בדוק לא טרח להדורי בתר סכין יפה לא זו פגומה [לעיל שם].

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לקמן כ. כז: כח. פס: פו. קדושין עח. מיר כנו.], ב) קדושין עו. גיטין י. [מוספתא פפסחים פ"ב ה"ב], ג) ג"ז שם ברכות מז:, ד) [לעיל ג.], ה) [גיטין לז: וש"נ], ו) [מוספתא פפסחים פ"ב ה"ג], ז) דברים יב כא, ח) פסחים כח:, ט) עי' פסחים מח:, י) [ל"ל "דאמרינן" בפסחים מ.], יא) מ"ב יז לג, יב) נ"ב עי' שביעית פ"ח משנה י' ובתוס' י"ט שם (גליון. הגר"ב רגשבורג), יג) נדה נז., יד) מח ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מצה וכו' כימי עזרא כדאמרי' בפירקי דר' אליעזר ולימא:

גליון הש"ם

גמ' שהיי' דרסה וכו'. תשובות לישנא הוא דהא דרסה כתיבא בקרא כדדרשינן לקמן דף ל ע"ב אין ושמט אלא ומשך [וכ"כ רש"י לקמן דף מז ע"א ד"ה חלב] אלא כיון שהוא שגור לשחיט אלו ה' מחד נקט לה. [כ] רשב"ם בשמעתא המא הלכות שחיטה דף ז ע"ב. אבל בחידושיו לקמן דפ"ב כתב דהן דרסה הא"ל הוא אמתמתא ודרסה גמ"ל מהלכה למשה מסיני:

הגהות וציונים

א) בכת"י ודילמא סימנא הוה ליה בגויה (ותיבת "יהיב" ליתא): ב) צ"ל מותרת. לאכילה ולא חיישינן וכו' (שיטמ"ק): ג) צ"ל דתניא (שיטמ"ק, כ"ה בכת"י), וב"ב תיבות "דקיימא לן" נמחקות מלעיל (בשורה הקודמת) וכצ"ל וראינו שלא החמיץ **דמותר** ולא נפקינן בהו דקיימא לן הקמחין ובצקות וכו', ומלת "דתנן" הוא טעות דאין זה משנה בשום מקום ומימרא דרב הונא היא בפסחים מ ע"א (ועי' מסורת הש"ס). ובעל תורת חיים שגה בזה וחשב דמשנה שלימה היא [עי"ש] וטעות הדפוס הטעהו (הגהות מהר"ב רגשבורג), וע"ע ברש"ש: ד) נדצ"ל אבתיבא **באורייתא** קפיד: ה) יש להוסיף דהא **באין בקיאין בדקדוקי מצות תליא מילתא והם** אינם בקיאין (שיטמ"ק, וכעי"ז בכת"י): ו) יש להוסיף דלאו היינו תנאי דאמרינן לעיל **אחזוק ולא אחזוק תנאי היא אלא** עד מסקנא דמילתא (שיטמ"ק): ז) בכמה דפו"ר נוסף דלא אייריי בהו **תנא קמא**: ח) צ"ל דהיינו בדכתיבן למעוטי אתא **היכא דלא אחזוק** (שיטמ"ק), ובמהרש"ל כתב דצ"ל למעוטי **אתא אם** החזיקו וכו', והכל דיבור אחד (בכל הדפו"י ברש"י איתא "ולמעוטי", ואפשר שחיבת "למעוטי" בשיטמ"ק הוא ט"ס): ט) יש להוסיף ואיכא התירא **ואיסורא** קמיה (שיטמ"ק), וכ"ה בכת"י: י) סימני שמעתתא דרב מנשה **דהך מכילתאן** הן (שיטמ"ק, כת"י): כ) ועי' ריטב"א וז"ל איכא נוסחי דגרסי ולטעמיך **שהייה חלדה** הגרמה וכו' ולא גרסי "דרסה", דדרסה כמאן דכתיבא דמיא וכו', ריש גורסין דרסה והוא המחוור (עי"ש עוד), ועי' בזה פלוגתת הראשונים לקמן כז ע"א אי דרסה כתיבא בתורה או שהדרשה אסמכתא בעלמא היא ועיקרה ג"כ מהלכה:

מותר מיד מפני שהן מחליפין. פירוש מותר בהנאה למוכרו או להאכילו לפועלים עובדי כוכבים או לכלבים אבל לישראל אסור בחמילה דגזרו על פתן של עובדי כוכבים [ב] מ"ג כדפירש ר"ת דבנלק חיירי דמותר בחמילה והשתא מ"ש דלא תקשי [ג] היכי סברוה דאחמיל כרבי יהודה הא אית ליה בפ' כל שעה (פסחים דף מח:) דחמץ של עובד כוכבים שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אלא בנלק חיירי וחמלפי בנלק של עובדי כוכבים שלא אחר הפסח ומותר מיד דקאמר היינו כשיעור ליפה ומה שפירש בקונטרס שמרוחין לגידין מיהא שרי דאין תופס את המיז דדוקא לדידיה אסור שבא לו מחמת חמץ בפסח וגרסה שמרוחין נמי לגבי דידהו למאי דס"ד השתא דהוי דאורייתא דחמליפין לא אסור אלא מדרבנן כמו שפירש בקונטרס בע"ז בפרק רבי ישמעאל (דף נ:) גבי מי מרס הוא ודרש הוא שאם מכרן וקדש בדמיהם מקודשת ופי' בקונטרס דדוקא בקדושי אשה אבל בשאר חליפין אסור מדרבנן וגרסה שאינו לו ערש"י דאסור מדרבנן מטעם שפירש כאן דל"ל מצינו דמיס לחמץ בפסח ואין זה דיוקא דאפילו יהיו הדמיס מותרין כשמכרן מ"מ כיון דלכתחלה אסור למכור לו בר דמיס הוא ומיהו גרסה שיש לאסור מדרבנן בגדרים פרק האומתפין (דף מז:) בעי רמי בר חמא קונס פירות הללו על פלוני מהו בחליפין ת"ש המקדש בערלה כו' מכרן וקדש בדמיהן מקודשת ש"מ דחליפי אסורי הנאה מותרין ודמי דלמא לכתחלה הוא דלא הא דיעבד עבד [ד] ומיהו אע"ג [ד] דבשאר חליפין אסור בהנאה שרי משום פריה ורביה מ"ל לא אסרו אלא כגון פירות וכלים שהוא דבר היכר וגרסה וא"ת מאי פריך ברש פרק בתרא דע"ז (דף סב.) גבי הסוכר [ה] הפועל לעשות עמו (ג) יין נסך שכרו אסור מ"ט אילימא משום דיין נסך אסור בהנאה שכרו נמי אסור וכרי ולא עולה ולא הכרס דאסור בהנאה ותנן מכרן וקדש בדמיהם מקודשת ומאי קשיא הא לכתחלה אסור ליהנות וי"ל דמשמע ליה שכרו אסור גם לאחרים כמו יין נסך עצמו ולהכי פריך שפיר דאי אסור גם לאחרים כמו יין נסך אמאי מקודשת כיון דגם היא אסורה ליהנות ומהי דאמרינן ברש כל שעה (פסחים דף כא:) דהמקדש בשעות דרבנן ומתן דרבנן דמושפין לקדושין מ"מ מקודשת גמורה לא הוי דאם כן אחר וקדשה מושפין לקידושי שניהם: **שמתו** אחיו מחמת מילה. שנימולו לשמה משום דלא נמלו בשמיני דלמא משום דלא נגלע בהם הדם כדאמרינן במסכת שבת (דף קלה.) מ"ל אפילו בשמיני וכגון שהגיעו בהן ולא שנגלע בהן דמן: **אלא** מומר לאותו דבר. ולמאתן דאי לכתבים פשיטא דפסולה: **מומר** לעבודת כוכבים מותר לאכול משחיטתו. תימה דבפרק בתרא דהוריות (דף יא.) פליגי בה רב אחא ורבינא במומר להכעיס אי הוי מין [ד] או מומר אבל עובד עבודת כוכבים לגולי עלמא הוי מין ולקמן (דף יג.) תניא שחיטת מין לעבודת כוכבי' וי"ל דמין דלקמן הייני [ד] לעבודת כוכבים שעובד לכוכבים תמיד: מאחבל דהא עובדיה ממונה על מיתו [ד] ולדיק גמור היה: לא

מותר מיד מפני שהן מחליפין סברוה הא מני רבי יהודה היא דאמר חמץ אחר הפסח דאורייתא וקתני מפני שהן מחליפין אלמא לא שביק התירא ואכיל איסורא ממאי דלמא ר"ש היא דאמר חמץ אחר הפסח דרבנן וכי מקילינן בדרבנן בדאורייתא לא מקילינן ותיהוי נמי ר"ש מי קתני שאני אומר החליפו מפני שמחליפין קתני דודאי מחליפין ומה בדרבנן לא שביק התירא ואכיל איסורא בדאורייתא לא כ"ש לימא מסייע ליה [ו] הכל שוחטין ואפילו כותי ואפילו ערל ואפילו ישראל מומר האי ערל ה"ד אילימא שמתו אחיו מחמת מילה [א] האי ישראל מעליא הוא אלא פשיטא [ב] מומר לערלות וקא סבר מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה אימא סיפא ואפילו ישראל מומר האי מומר ה"ד אי מומר לדבר אחר היינו מומר לערלות אלא לאו מומר לאותו דבר וכדרבא לא לעולם אימא לך מומר לאותו דבר לא מ"ט כיון דדש ביה כהתירא דמי ליה אלא מומר לעבודת כוכבים וכדרב ענן דאמר רב ענן אמר שמואל ישראל מומר לעבודת כוכבים מותר לאכול משחיטתו שכן מצינו ביהושפט מלך יהודה שנהנה מסעודת אחאב שנאמר א) ויזבח לו אחאב צאן ובקר לרוב ולעם אשר עמו ויסיתהו לעלות אל רמות גלעד ודלמא מיזבח זבח מיכל לא אכל ויסיתהו כתיב [ג] ודלמא בדברים אין הסתה בדברים ולא והכתיב [ד] כי יסיתך אחיך באכילה ובשתיה והכתיב [ה] ותסיתני בו לבלעו חנם [ו] למעלה שאני ודלמא משתא אשתי מיכל לא אכל מאי שנא שתיה דאמרינן מומר לעבודת כוכבים לא הוי מומר לכל התורה כולה אכילה נמי מומר לעבודת כוכבים לא הוי מומר לכל התורה כולה הכי השתא שתיה סתם יינן הוא [ז] ועדיין לא נאסר [סתם] יינן של עובדי כוכבים אבל אכילה אימא לך מומר לעבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה כולה איבעית אימא לאו אורחיה דמלכא משתיא בלא מיכלא ואיבעית אימא ויזבח ויסיתהו כתיב במה הסיתו בזביחה ודלמא עובדיה זבח לרוב כתיב ועובדיה לא הוה ספיק ודלמא שבעת אלפים זבוח דכתיב [ח] והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וגו' טמורי הוו מיטמרי מאיזבל ודלמא גברי דאחאב הוו מעלו [ט] לא ס"ד דכתיב [ה] מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים ודלמא גברי דיהושפט נמי לא הוו מעלו זבוח גברי דאחאב אכול גברי דיהושפט זבוח עובדיה אכל יהושפט לא סלקא דעתך מדמושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים הא לדבר [ד] אמת משרתיו צדיקים ודלמא זבוח גברי דאחאב אכל אחאב וגבריה זבוח גברי דיהושפט אכל יהושפט וגבריה לא

מותר מיד. ותע"ג דלא שהה כדי לאפות דולחי עבר עליה הפסח מותר לכתבים לאכול ממנן מיד: **מפני שהן מחליפין.** בשל עובדי כוכבים דיין דמלי לאכול התירא דחמץ של עובד כוכבים שעבר עליו הפסח מותר לא אכיל דדיה דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור ותע"ג דהשתא נמי איסור הוא לגביה דהא מתהני ממנן שעבר עליו הפסח דלא לאו דיהיב ליה לעובד כוכבים לא הוה יהיב ליה דידיה אפ"ה כל מה דמלי למעבד בהימיה פורתא עביד ולדידן מיהא שרי דאין לך איסור הנאה תופס חליפין חוץ מעבודת כוכבים והקדש ומעיין [ב] וי"ל אף לעצמו מותר וטעות הוא בידם דל"ל מצינו דמיס לחמץ בפסח ולשון הנקבל אף לא מוכרו לעובד כוכבים ותנן האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מן התשלומין ומדמי עלים [ג]: **ברבי** [ד] יהודה. בפ' כל שעה (פסחים מח:): **איסור דאורייתא.** ותע"ג דלוריתא היא סמכינן אהחליפו: **בדאורייתא לא מקילינן.** כגון נבלה: מי קתני שאני אומר החליפו. דהוי משמע דלא פטיעא לן דהחליפו ותנן הוא דתלינן לקולא משום דאיסור דרבנן הוא: **מפני שהן מחליפין קתני דודאי מחליפין.** וא"ל אוקמינן לה כר"ש כ"ש דמסייע ליה טפי לרבא דהשתא ומה בדרבנן דקילא איסורא ידענן בהו דהיכא דמסכת הימיה לא אכלי איסורא דרבנן כ"ש נבלה דאוריתא: **לימא מסייע ליה.** לרבא: מומר לערלות. מכעבו במלוה זו: **לא הוי מומר לכל התורה כולה.** ושמיע שפיר: **אי מומר לדבר אחר.** למלוה אחרת דלאו לשמיעה [ד] ולא דאותו דבר. דאיסורו מומר לנבלות: לאותו דבר. לנבלות לחיתון ואיכטרין לאשמעינן דאפילו למלוה דחשיד עלה כי מזמנינן ליה הימיה סמכינן עליה: **בהיתירא דמי ליה.** וליכא למימר לא שביק התירא ואכיל איסורא דהא (ה) הימיה תשיב ליה: **אלא מומר.** דקתני לעבודת כוכבים ואיכטרין לאשמעינן משום דאמר מר [ה] חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמודה [ו] בכל התורה כולה ואפ"ה סמכינן עליה כדרב ענן כו': אמאב וסיעתו חזיון בהו דעובדי עבודת כוכבים הוו ומבלה לא אסכמן בהו דפקרי ואיכא למימר דילמא דעבודת כוכבים תקיף עלייהו ויהושפט [ז] לדיק גמור היה: **מיזבח זבח.** אהיה סבור שיאכל [ח] עמו: **מיכל לא אכל.** יהושפט: **ויסיתהו.** לעלות על רמות [ט] (לראות) גלעד: **למעלה שאני.** לאין אכילה לפניו אבל אחר אדם לדרך לאכילה עיקר הסתה דידיה באכילה ושתיה: **מאי שנא שתיה.** תירוצא הוא: **אכילה נמי.** בגימותא: **סתם יינם הוא.** שלא לאותו שנסכו לעבודת כוכבים לאיתסר [ד] דכתיב (דברים לב) יסתו יין נסיכם [ו] ואפילו אסבת ליה מומר לכל התורה כולה שרי דעדיין לא נאסר [ד] יינם של עובדי כוכבים דמי"ל דבר דתלמידי שמתי והלל הוא [ז]: **לא הוה ספיק.** לא היה מספיק לבדו לשמוט לכולם: **שבעת אלפים** (ב) **הברכים אשר לא כרעו לבעל.** באחאב כתיב: **גברי דאחאב.** הממונים על מיתו ושומנין לו וכיון דהוו בבית אחאב לא היו יראין

מבורת הש"ס עם הוספות

ד) [הוספתא רש"ל לקמן ה.], ה) [סנהדרין קו.], ג) קדושין דף נח., ד) [פסחים דף לא:], ה) לקמן ה., ו) ע"ז כט:, ז) ע"ז לו., ח) מ"א יח ג, ט) עיין ל"מ, י) [עיין תוס' פסחים כט: ד"ה הדר מיס], כ) עיין מהרש"ל (וע"ע מהרש"ל ובמהרי"ב ובמהרי"ם).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כהיתירא וכו' דהא כהיתירא: (ב) ד"ה ז' אלפים כל הברכים: (ג) תוס' ד"ה מותר וכו' נשאות עמו ביין נסך:

גליון הש"ם

גמ' לא ס"ד דבתיב מושל מקשיב וכו'. אין למדין מן הכללות לא ומנמ מדוהו של יהויקים ודוהו של דקיים כדאיתא בסנהדרין דף קג ועיין מאמר מיקול הדין מ"מ פ"כ:

תורה אור השלם

א) וַיֵּרֶד לְקַן שָׁנִים אֶל אַחְאָב לְשֹׁמְרוֹן וַיִּזְבַּח לוֹ אַחְאָב צֹאן וּבָקָר לָרֹב וְלָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ וַיְסִיתֻהוּ לַעֲלוֹת אֶל רְמוֹת גִּלְעָד:
[דברי הימים ב' יח, ג]

ב) כִּי יַסִּיתְךָ אָחִיךָ בֶּן אִמֶּךָ אוֹ בִנְךָ אוֹ בִתְּךָ אוֹ אֵשֶׁת חֵיקֶךָ אוֹ רֵעֲךָ אֲשֶׁר כְּנַפְשְׁךָ בַּסֵּתֶר לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ: [דברים יג, ז]

ג) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ אֶל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כָּמֹהוּ בָּאָרֶץ אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יְרֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע וְעֹדֶנּוּ מַחֲזִיק בְּתֻמָּתוֹ וַתְּסִיתֵנִי בוֹ לְבַלְּעוֹ חִנָּם: [איוב ב, ג]

ד) וְהִשְׁאַרְתִּי בְיִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל הַבְּרֶכַיִם אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לַבַּעַל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא נָשַׁק לוֹ:
[מלכים א' יט, יח]

ה) מֹשֵׁל מַקְשִׁיב עַל דְּבַר שָׁקֶר כָּל מְשָׁרְתָיו רְשָׁעִים: [משלי כט, יב]

ליקוטי רש"י

ישראל מעליא הוא. לאתם הוא. **אי מומר לדבר אחר.** לאחר מכל המצות לאמעינן דלא הוה מומר לכל התורה כולה. **מומר לאותו דבר.** לאמעינה ולאיכטרין לאמעינן דלא מיתת מין דדם היה דהיתירא דמי ליה אלא ולאי לאיסורא דמי ליה ולאיכטרין הוא דעבר עליה וכי מזמנינן ליה פרין לא אמרק היתירא ואכיל איסורא רמות גלעד. כמו שכתוב שם בספר מלכים (א' כב, ג) הידעתם כי לנו רמות בגלעד כי בסלגיב יעקב אבינו שם את הגל (בראשית לא) וקבלו לו בגלעד הוזקק בו ולטומינו לקמו בגלעד והרמות משומר' ומוחקקים אחרי

מבורת הש"ס עם הוספות

ו) [הוספתא רש"ל לקמן ה.], ה) [סנהדרין קו.], ג) קדושין דף נח., ד) [פסחים דף לא:], ה) לקמן ה., ו) ע"ז כט:, ז) ע"ז לו., ח) מ"א יח ג, ט) עיין ל"מ, י) [עיין תוס' פסחים כט: ד"ה הדר מיס], כ) עיין מהרש"ל (וע"ע מהרש"ל ובמהרי"ב ובמהרי"ם).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כהיתירא וכו' דהא כהיתירא: (ב) ד"ה ז' אלפים כל הברכים: (ג) תוס' ד"ה מותר וכו' נשאות עמו ביין נסך:

גליון הש"ם

גמ' לא ס"ד דבתיב מושל מקשיב וכו'. אין למדין מן הכללות לא ומנמ מדוהו של יהויקים ודוהו של דקיים כדאיתא בסנהדרין דף קג ועיין מאמר מיקול הדין מ"מ פ"כ:

תורה אור השלם

א) וַיֵּרֶד לְקַן שָׁנִים אֶל אַחְאָב לְשֹׁמְרוֹן וַיִּזְבַּח לוֹ אַחְאָב צֹאן וּבָקָר לָרֹב וְלָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ וַיְסִיתֻהוּ לַעֲלוֹת אֶל רְמוֹת גִּלְעָד:
[דברי הימים ב' יח, ג]

ב) כִּי יַסִּיתְךָ אָחִיךָ בֶּן אִמֶּךָ אוֹ בִנְךָ אוֹ בִתְּךָ אוֹ אֵשֶׁת חֵיקֶךָ אוֹ רֵעֲךָ אֲשֶׁר כְּנַפְשְׁךָ בַּסֵּתֶר לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ: [דברים יג, ז]

ג) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ אֶל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כָּמֹהוּ בָּאָרֶץ אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יְרֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע וְעֹדֶנּוּ מַחֲזִיק בְּתֻמָּתוֹ וַתְּסִיתֵנִי בוֹ לְבַלְּעוֹ חִנָּם: [איוב ב, ג]

ד) וְהִשְׁאַרְתִּי בְיִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל הַבְּרֶכַיִם אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לַבַּעַל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא נָשַׁק לוֹ:
[מלכים א' יט, יח]

ה) מֹשֵׁל מַקְשִׁיב עַל דְּבַר שָׁקֶר כָּל מְשָׁרְתָיו רְשָׁעִים: [משלי כט, יב]

ליקוטי רש"י

ישראל מעליא הוא. לאתם הוא. **אי מומר לדבר אחר.** לאחר מכל המצות לאמעינן דלא הוה מומר לכל התורה כולה. **מומר לאותו דבר.** לאמעינה ולאיכטרין לאמעינן דלא מיתת מין דדם היה דהיתירא דמי ליה אלא ולאי לאיסורא דמי ליה ולאיכטרין הוא דעבר עליה וכי מזמנינן ליה פרין לא אמרק היתירא ואכיל איסורא רמות גלעד. כמו שכתוב שם בספר מלכים (א' כב, ג) הידעתם כי לנו רמות בגלעד כי בסלגיב יעקב אבינו שם את הגל (בראשית לא) וקבלו לו בגלעד הוזקק בו ולטומינו לקמו בגלעד והרמות משומר' ומוחקקים אחרי

עין משפט נר מצוה

יד א ב טוש"ע י"ד סימן כ סעיף ז:

רבינו גרשום

עוברי עבירה ולמה קורא אותן עוברי עבירה שעוברין כלאו דלא יראה: **הא מני ר' יהודה היא דאמר חמץ אחר הפסח וכו'.** במסכת פסחים דר' יהודה סבר תלתא לאורי כתיב חד לפני זמנו משש שעות ולמעלה וחד בתוך זמנו וחד לאחר זמנו דאם הניח אותו ועבר עליו הפסח אסור: **וכי מקילינן בדרבנן.** כגון חמץ אחר הפסח אבל שחיטה דאורייתא לא מקילינן: **לימא מסייע ליה הכל שוחטין.** כלומר לרבא מסייעא דאמור מומר אוכל נבלות לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו: **אלא פשיטא מומר לערלות.** כלומר ישראל הוא אלא שאינו רוצה למול: **כיון דדש ביה.** כלומר דהגיל לאכול נבלות: **אי מומר לדבר אחר.** כלומר זהו סתם יינם שלא פירש לנסך יינו לע"ז: **ועובדה לא הוה ספיק.** לזבוח ליהושפט ולגבריה: **ודלמא גבריה דאחאב הוו מעלו.** כלומר והם שחטו ליהושפט וגבריה

הגהות וציונים

א) בכת"י נוסף ויסיתהו כתיב במה הסיתו באכילה ובשתיה: ב) בכת"י בלפי למעלה שאני: ג) בכת"י הנוסח הא מקשיב על דבר אמת משרתיו צדיקים: ד) צ"ל רבי (גליון) ובשיטמ"ק מגיה רבי יהודה בפ' כל שעה חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור מדאורייתא ואע"ג דאורייתא היא סמכינן אהחליפו שי"מ פשיטא לן דבחליפין. והס"ד. וכ"ה בכת"י: ה) צ"ל למצוה אחרת דלאו דשחיטה (כת"י): ו) צ"ל שכל המודה בה בכופר בכל התורה כולה (שיטמ"ק), וכ"ה בכת"י, ועיין בהגהות וציונים על הגמ' לקמן ה ע"א: ז) נ"ב נ"א בפ"י הוא דיבור לעצמו, וכ"ה בכת"י: ח) צ"ל להוסיף שהיה סבור שיאכל יהושפט עמו (שיטמ"ק, כת"י): ט) צ"ל לעלות לרמות גלעד. ריש להוסיף כאן דיבור חדש באכילה ושתיה. תירוצא הוא (שיטמ"ק, וכ"ה בכת"י): י) צ"ל דליתסר מדאורייתא דכתיב וכו' (שיטמ"ק, כת"י): כ) צ"ל דעדיין לא נאסר סתם יינם (שיטמ"ק, כת"י): ל) צ"ל ואע"ג דבשאר חליפין וכו' (ותיבת "מיהו" נמחק, שיטמ"ק וכ"ה בכת"י): מ) צ"ל גבי השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך (שיטמ"ק, כת"י): נ) תוקן במהדורתינו ע"פ כת"י ודפו"י (כי בדפו"ר המקום תיבת "מין" איתא "צדוקי" [וכן להלן כל הפעמים] והוא משגויי הצענזור): ס) צ"ל היינו כומר לעבודה זרה שעובד עבודה זרה תמיד (כת"י ודפו"י שלפני הצענזור):

כשברח. פי׳ הכא דאין לוקחין עבדים: **הא** לא ברח קנסינן למוכר. כמו הכא דלעיל דאמר יחזרו דמים למקומם שהוא קנקא למוכר שרוצה למכור שהמתו מון לירושלים דקנס הוא כשתחזור לו:

ונקנסיה ללוקח. פירוש שיאכל כנגדו מירושלים ולא יתבטל ולפירוש ר״מ פריך שפיר שהמעות שביד המוכר יוצאין לחולין על ידי הלוקח אבל לפי ריב״ח קשה מאי פריך אדרבה מוטב לקנוס המוכר להוציא איסור מידו מלקנוס הלוקח ויאמר האיסור ביד המוכר כלומר המעות שלא נתחללו ושמא יאכלם מון לירושלים דבסדר נתחללו וי״ל דלדידיה הכי פריך וליקנסיה לעוקח שילך לבית המוכר ויאמר לו המעות שהן קדושין בידך תהא קדושתן על אלו ואז יצאו לחולין:

מסתברא כל היכא דאיכא איסור קנסינן ליה. פירוש והייט המוכר שהרי המעות דמעשר ברשותו הוי קיימא ולפיכך קנסו ליה שיחזרו דמים למקומם והייט שלא מכר בהמתו וזה דוחק לפירוש ריב״ח דפירש דלעולם המעות שביד המוכר קדושים מקדושת מעשר ולריך להעלותן לירושלים ג״כ אדרבה זכות הוא לו מהא דאמרן יחזרו דמים למקומם דעוד לו שיחזור לו בהמתו מלהעלות דמיו לירושלים אבל לפירוש הר״ם ניחא לך זה קשה לפירוש הקונטרס לעיל דפי׳ גבי אבל מתכיון להוציא מעות מעשר שני לחולין דהמעות יצאו לחולין והבהמה קדושה ועלה קאמר יחזרו דמים למקומם ואם כן לפי סברא זו הוי ליה למקנסיה לעוקח למימר דיאכל כנגדו מירושלים שהרי האיסור הוא בידו דהייט בהמה אבל לפירוש [ריב״ח] ניחא שהרי האיסור הוא ביד המוכר ואם תאמר לעיל דקאמר גמרא דקנסוהו לעוקח ויאכל כנגדן מאי קנס הוא זה כי נמי אמר יחזרו דמים למקומם לריך העוקח להעלות המעות לירושלים וי״ל דהקנס הוי מזה דמסתמא לקח הבהמה ביוקר ממעות מעשר שני ליפטר עצמו מלעלות לירושלים וכשנאמר לו שיאכל כנגדו מירושלים והמקח יהיה שלו יהיה לו הפסד גדול בלקיחת הבהמה שלקח:

המקדש בערלה בו׳ אינה מקודשת. פירוש לפי שאיסור הנאה הן וא״ת אמאי איהו מקודשת הא שרי ליהנות ממנו שלא כדרך הנאתו כדאמר בפ׳ כל שעה (פסחים דף כד:) ויש לומר בכאן מיירי דליכא שום פרוטה אלא כדרך הנאתו אי נמי יש לומר דמיירי שפיר דליכא שום פרוטה אף שלא כדרך הנאתו מ״מ כיון שהאיסה סבורה שיש לה ליהנות דרך הנאתן ואינו כן לא סמכה דעתה והוי מקח[ד] טעות ואם תאמר ואמאי לא תשיב דהך מתני׳ פיגול ונותר וטמא ויש לומר דבקדשים לא קא מיירי דלא תשיב חמץ בפסח משום דקסבר כרבי יוסי הגלילי דשרי בהנאה בפרק כל שעה (שם דף כג.) והא דלא תשיב עבודת כוכבים משום דלא שייך למיתני היא מכרן וקידש בדמיהן מקודשת הכא דעבודת כוכבים תופסת דמיה:

מנין שלא יצבע בו. תע״ג דאמרינן לא יהנה אצעורך לאמשוטינן שלא יצבע דס״ד דשרי משום דמזוהא לאו מילתא היא[ה] ואיצטריך לאמשוטינן שלא ידליק דקלקא דעתך דשרי משום דמכלה אותו קמ״ל דאסור בכל ענין וכדרך הנאתו אבל שלא כדרך הנאתו שרי. [וע״ע היטב תוס׳ ב״ק קא. ד״ה ולא יצבע]: כשרה

כשברח וטעמא דברח הא לא ברח קנסינן למוכר ונקנסיה ללוקח לאו עבברא גנב אלא חורא גנב ואי לא עבברא חורא (ו) מאי קעביד מסתברא כל היכא דאיכא איסורא התם קנסינן: **מתני׳** [ז] המקדש בערלה בכלאי הכרם בשור הנסקל ובעגלה ערופה בצפורי מצורע ובשער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת [ח] מכרן וקידש בדמיהן מקודשת [ט]: **גמ׳** בערלה מנלן [י] דתניא [יא] ערלים לא יאכל אין לי אלא איסור אכילה [יב] הנאה מנין שלא יהנה ממנו ולא יצבע בו ולא ידליק בו את הנר ת״ל [יג] וערלתם (את) ערלתו לרבות את כולם: בכלאי הכרם: מנלן [יד] אמר חזקיה [טו] אמר קרא [טז] פן תקדש פן תוקך אש רב אשי אמר פן יהיה קדש אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף כלאי הכרם תופס את דמיו ויוצא לחולין אלא מחוורתא כדחזקיה: שור הנסקל מנין [יז] דתניא [יח] ממשמע שנאמר [יט] סקול יסקל השור איני יודע שנבילה היא ונבילה אסורה באכילה מה ת״ל לא יאכל את בשרו מגיד לך שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה בהנאה מנין ת״ל [כ] ובעל השור נקי מאי משמע שמעון בן זומא אומר כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום ממאי דהאי לא יאכל את בשרו להיכא דשחיט לאחר שנגמר דינו הוא דאתא דילמא היכא דשחיט לאחר שנגמר דינו שרי והא [כא] לא יאכל היכא דסקליה מיסקל הוא דאתא וכדר׳ אבהו א״ר אלעזר [כב] דא״ר אבהו א״ר אלעזר [כג] כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל ולא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה [כד] עד שיפרט לך הכתוב בדרך שפרט לך [כה] בנבילה הני מילי היכא דנפקא לן איסור אכילה מלא יאכל הכא איסור אכילה מסקול יסקל נפקא דאי ס״ד לאיסור הנאה הוא דכתיב נכתוב קרא לא יהנה אי נמי לא יאכל את בשרו למה לי אע״ג דשחטיה כעין בשר אסור מתקיף לה מר זוטרא ואימא ה״מ היכא דבדק צור ושחט בה דמיחזי כסקילה אבל שחטיה בסכין לא מידי סכין באורייתא כתיב ועוד [כו] תניא [כז] בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה והשתא דנפקא לן איסור אכילה ואיסור הנאה תרוייהו מלא יאכל האי בעל השור נקי למאי אתא להנאת עורו סלקא דעתך אמינא לא יאכל את בשרו כתיב בשרו אסור ועורו מותר ולהנך [כח] תנאי דמפקי ליה האי בעל השור נקי לחצי כופר ולדמי ולדות הנאת עורו מנא להו מאת בשרו את הטפל לבשרו ואידך את

ומתמהינן הא לא ברח. קנסינן למוכר: אלא חורא גנב. אלמלא חור שהעבבר מגנבו גנבתו שם לא היה גונב: חורא מנא ליה. מאין לו הגניבה: **בערלה** כו׳. דכולהו איסורי הנאה ניתנו כדליף לה בגמרא: מכרן וקידש בדמיהם מקודשת. דאין הדמים נתפסין באיסור כדליף לקמן [ט]:

גמ׳ מנלן. שאסורה בהנאה: מנין שלא יהנה ממנו. כגון שלא יצטבע בו בפירי הראוי ליצטבע בו [ז] כגון קליפי אגוזין ושומר לפירי אסור בפירי [ח]: **ולא ידליק בו את הנר.** כגון מן הטמן: **אף כלאי הכרם תופס את דמיו.** אלמה תנן במתני׳ מכרן וקידש בדמיהם מקודשת אלמא אין אוסרין את דמיהם: **שהוא נבלה.** הואיל וקקלו ונבלה כבר למדנו מלא תאכלו כל נבלה (דברים יד) שאסורה באכילה: **מגיד דאם שחטו כו׳.** ותרתי אשמועינן קרא סקול יסקל השור ואם נשחט לא יאכל: **להיכא דסקליה מסקל.** ולאסריה בהנאה אתא דלא יאכל משמע איסורי הנאה כדרבי אבהו דמגבילה [לא] נפקא לן בה הכתוב איתר הנאה שהנבלה פרט בדידיה בהדיא לא יאכל ולא פרט אחריו איתר ובעל השור נקי לדרשא אחרינא אתא לאי כופר ודמי ולדות כדלקמן: **עד שיפרט לך הכתוב.** דמדאיצטריך לפרט בנבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה למשרייה בהנאה ולא נכתב בו אלא לא תאכלו ש״מ לא תאכלו איסור הנאה הוא ובפסחים (דף כב) פריכין עלה ודוקא לגר בתחיה ולעובד כוכבים במכירה ל״ג בתחיה ולעובד כוכבים דאי הוה סבירא ליה דבריס כתתן דוקא תו לא מצי ליף מיניה דהיכא דלא פרט איתר ליתסר דהאי דנבלה לאו אתא לאיתר הנאה אלא לאשמועינן דאיצטרף לפרט בנבילה לגר אשר בשעריך אתנה ואכלה למשרייה בהנאה ולא נכתב בו אלא לא תאכלו ש״מ לא תאכלו איסור הנאה הוא ובפסחים (דף כב) פריכין עלה דוקא דנפקא לן איסור אכילה מיניה דכיון דמבעי ליה נמי לאזהורי אתאכילה כלל כל הנאות בלשון אכילה דילפינן מנבילה התם[ד] דלא יאכל איסור הנאה נמי משמע אבל הכא דאיסור אכילה מקרא אחריתא נפיק ולא הוצרך זה אלא להנאה למה לי לאפוקי הנאה בלשון אכילה ליכתוב לא יהנה אלא ודאי לאכילה גופיה איצטריך ולהיכא דשחטיה: **אי נמי לכתוב לא יאכל.** ולשתוק את בשרו למה לי: **בעין בשר.** ששחטו[ו]: **ואימא ה״מ.** דלאשמעינן קרא דאפילו שחטו אסור היכא דבדק צור ושחט בה דסקילה היא דמגבלה לא מצי נפיק דלאו נבלה הוא אבל שחטיה בסכין לא: **מידי סכין כתיבא באורייתא.** אבל שחטיה וכיון דהכי הוא כי שחטיה נמי בצור לאו סקילה היא אלא שחטיה ואסר לך הכתוב בשרו והוא הדין סכין: **ולהנך תנאי דמפקי ליה להאי ובעל השור** נקי. בב״ק (ד׳ מא:): לחצי כופר. שאם הרג את האדם נקי מחלי כופר ואע״ג דמועד משלם כופר שלם לא אמרינן הם ישלם חצי כופר כי היכי דגבי מזקין משלם חצי נזק: ולדמי ולדות. אם נגף אשה הרה ויצאו ילדיה אינו משלם דמי ולדות לבעל כמו שהאדם הנוגף משלם כדכתיב (שמות כא) עונש יענש וגו׳: את

לא: **את בשרו דמה לי.** אלא לאו לאשמועינן אע״ג דעבדיה כעין בשר שחוטה בהכשר אסור בהנאה. דהשתא איצטריך ליה לקרא לאפוקי בלשון אכילה [ב״ק שם]. **ואימא הנ״מ.** דאסור אם שחטו: **היכא דבדק צור.** דסיטיו כעין סקילה מתניס. **מידי סכין באורייתא כתיב.** שהרי שחיטה שיהיה להתיר יותר משחיטת צור [שם כא:]. **בקרומית.** אלא של קנה [חולין טו:]. **והשתא דנפקא לן תרוייהו מלא יאכל.** כדי שלא יהיה דשחטיה וכל שכן לריכא דאפילו בעבדיה כעל השור נקי למה לי [ב״ק שם]. **ולהנך תנא דמפקי ליה.** דנכנסה קמא פרק שור שנגח (דף מא: ומכ.) דמפקי ליה לאחר נקי לדרשא אחרינא, לאשמעינן דאם פטור ממלא כופר דקאמר נקי מחלי כופר אם המית אינו ולאיל מיעד משלם כופר אלא דאתם אפילו חלי כופר לא משלם ולריכא דמפיק ליה לדמי ולדות אם נגח אשה הרה ויצאו ילדיה. **ואידך.** דנפקא ליה בנאתה שור מנקי [פסחים כב:].

מסורת הש״ס עם הוספות

ה) ניטין מה. ע״ש ערכין ל. ע״ש, ג) נדרים מז:, ג) ע״ז נד: סב., ד) עי׳ תוס׳ לעיל נב. ד״ה המקדש, ה) ת״כ פרשת קדושים פסחים כב: ע״ש ב״ק קא. ע״ש, ו) חולין קטו., ז) מכילתא פ׳ משפטים פסחים כב: ב״ק מא., ח) פסחים כא: ע״ש ב״ק מא. חולין קיד:, ט) ע״ז כ., י) חולין טו: ע״ש ב״ק מא: ע״ש, כ) מכילתא פ׳ משפטים, ל) נח., מ) ברכות לו:, נ) לקמן נח., ס) עי׳ ב״ק קא ע״א.

הגהות הב״ח

(ה) גמ׳ תוס׳ (מאי קשבר) תמ״מ וי״ב ס״ל מנא ליה:

ליקוטי רש״י

לאו עבברא גנב. תוס׳ הכתיב לא שבעבבר ונכנס לתוכו וגילגל מפני רודפיו. חורא מנא הגניבה [ניטין מה.]. עבבר הגונב ומנים כתוב אם לא היה לו חור להנים בו לא היה גונב הלכך חורא קא גניב ליה. חורא מנא ליה. הכתוב מאין לו הגניבה [ערכין ל.]. מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. דלא מתפסי באיסורין ומנותא הוא, אע״ג דאיסור אסור לאיסרטיי מיניהו מיהו הכא הנאה מעיא ליה על ידי עבלה אבל אחיה לא מעבלה קא מטיא לה ודוקא קדושי אשה אבל איסרטיי מיניהו מדרבנן אסור [ע״ז נד:]. דמליפין לאו כגדולין דמי דגדולין אסור ומבליפין מעמרי [נדרים מז:]. לאיסורי הנאה דמיהן מותרין [עבודה זרה סב.]. ולא יצבע בו. כגון קליפי אגוזים שהשומר אסור הוא עבלה בפרי עצמו. ולא ידליק בו את הנר. כגון בשמן של עבלה. [פסחים כב.]. שאם שחטו לאחר שנגמר דינו. וכבי אמר קרא סקול יסקל השור ואי לא סקלו יסקל אע״פ כן לא יאכל את בשרו [שם]. דהכי משמע קרא משמע שור ביד סקילה יסקל ושור לא יאכל את בשרו. היכא דסקליה מיסקל. ואתא לא יאכל לאוסרו בהנאה לא יאכל לאוסרו בהנאה אחריתי נתלי ליה לדרשא אחריתי נתלי כופר ולדמי ולדות דלקמן [ב״ק מא.]. בדרך שפרט לך בנבילה. אע״פ שלא כתב לן אלא לא תאכל הוצרך לפרט בה היתר הנאה הא כל מקום שלא פירט לן בה היתר הנאה, הוי משמע איסור הנאה מלא תאכל. [פסחים כא: חולין קיד:]. שלא היה כתוב בה אלא לא תאכלו והוצרך להתירה בהנאה כדכתיב לו מטור לנגרי [פסחים כא:]. אלמא לא תאכלו איסור הנאה הוי משמע [בבא קמא מא.]. הני מילי. דמפיק קרא לאיסור הנאה בלשון אכילה: היכא דנפקא לן איסור אכילה מלא יאכל. אגב דמורי לן נמי אתאכילה מפיק ליה בלשון אכילה: הכא איסור אכילה מסקול יסקל נפקא. אי להנאה גרידתא אתא לכתוב לא יהנה. אי נמי. דפיקו לדיקן לכתוב לא יאכל ואם

הגהות וציונים

ו) [צ״ל מנלן] (גליון) כ״ה בדפו״ס: כ) [צ״ל והא״] (גליון) כ״ה בדפו״ס: ג) [צ״ל איסור הנאה במשמע עד כו׳ וכ״א בשאר המקומות] (גליון): ד) כת״י שלא יצבע בו בפרי הראוי ליצבע כגון: ס) ״התם״ מיותר (רש״ש): ו) נראה דגרסתו בגמ׳ דעבדיה בעין בשר, כמו בב״ק וכ״ה בכת״י: ז) צ״ל בקדושת (ברכות שמים): ח) נדצ״ל בהא (באה״מ): ט) צ״ל ר״י (רש״ל): י) צ״ל בקנסיה (ב״ש): כא) [צ״ל קדדישי טעות] (גליון): לב) צ״ל בערלה: מ) יש להוסיף בהנאה:

תורה אור השלם

א) כִּי תְבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל:
[ויקרא יט, כג]

ב) לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם:
[דברים כב, ט]

ג) וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וָמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי:
[שמות כא, כח]

ט טור בְּשֵׁם ר״ת בְּמַעֲשֶׂה דְּשַׁפְחָה גוֹיָה אַחַת וְתוֹסְפוֹת בְּחֵלֶק דַּף ד.

(ב) **לְבַעֲרוֹ** (יג) **בִּזְמַן אִסּוּרוֹ** (יד) **אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ: ג.** [*1] ט **אִם קָנוּ שׁוּם דָּבָר בְּחָמֵץ** (טו) **אַחַר**

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

דִּבְרֵי חָכָם אֶחָד שֶׁרָצָה לוֹמַר הָעֲשֵׂה דִּתְשַׁבִּיתוּ אֵינוֹ אֶלָּא בְּעֶרֶב פֶּסַח, וְלֹא בִּשְׁאָר יְמוֹת הַפֶּסַח, דְּהָא אַף אִם בּוֹדֵק בְּתוֹךְ הַפֶּסַח צָרִיךְ לְבָרֵךְ, וְלֹא נִתְקָנָה הַבְּרָכָה עַל מְנִיעַת הָאִסּוּר רַק עַל עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן תלה, וְעַיֵּן מַה שֶׁכָּתַבְתִּי לְעֵיל סִימָן תמ בְּשֵׁם הַשַּׁאֲגַת אַרְיֵה סִימָן פג וְסִימָן פד: (ב) **לְבַעֲרוֹ.** עַיֵּן בַּאֵר הַיֵּטֵב. וְעַיֵּן בְּשו״ת חִנּוּךְ בֵּית יְהוּדָה, בְּאֵינוֹ יְהוּדִי שֶׁלָּקַח תְּבוּאָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה מַאֲלִצִין[1] בְּלֹא יְדִיעַת הַיִּשְׂרָאֵל וְאַדְרַבָּה קֹדֶם שֶׁעָשָׂה שָׁאַל אֶת הַיִּשְׂרָאֵל וּמִחָה בּוֹ, וְשׁוּב הוּגַד לְהַיִּשְׂרָאֵל שֶׁשְּׂרָאָהּ וְכָעַס עָלָיו, וְלָכֵן הָלַךְ הָאֵינוֹ יְהוּדִי וּלְקָחָהּ מִן הַמַּיִם וְיִבְּשָׁהּ, אִם הַקַּלְקוּל נִכָּר בַּתְּבוּאָה רַשָּׁאי לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ דְּמֵי הַתְּבוּאָה בִּפְרָעוֹן הַזִּקּוּ, וַאֲפִלּוּ אִם אֵין נִכָּר יֵשׁ לְצַדֵּד בְּזֶה, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לִפְקֹפֵק בְּדָבָר, עַיֵּן שָׁם. וּמִכָּל מָקוֹם אָסוּר לְשׁוּם יִשְׂרָאֵל לְקָנוֹת הַמַּאֲלִץ מִן הָאֵינוֹ יְהוּדִי, דְּקֹדֶם שֶׁנִּתְקַלְקְלָה אַכְּתִי בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל הָיְה קַיָּמָא, וְהָיָה חָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּשו״ת בְּיהוּדָה בִּיהוּדָה חֵלֶק א שֶׁכָּתַב, בְּגִזְלָן שֶׁאוֹמֵר לְגַנְּזוּל הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ, אֵין הַחָמֵץ נֶאֱסָר. וְעַיֵּן בְּנוֹדָע בִּיהוּדָה מַהֲדוּרָא תִּנְיָנָא סִימָן סה וְסִימָן עה שֶׁכָּתַב לְיַשֵּׁב מַה שֶׁהִקְשָׁה לוֹ עַל זֶה מִכַּמָּה מְקוֹמוֹת, וְעַיֵּן בְּשו״ת בֵּית אֶפְרַיִם סִימָן לו מַה שֶׁכָּתַבְתִּי בָּזֶה, וְעַיֵּן בְּשו״ת שְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק א סִימָן מ, בְּאֶחָד שֶׁהִפְקִיד תֵּבָה מִסְגֶּרֶת בְּלֹא אַחֲרָיוּת וְהַנִּפְקָד מִשּׁוּם חֶשֶׁשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם חָמֵץ מָכַר בְּעֶרֶב פֶּסַח לְאֵינוֹ יְהוּדִי אוֹתָהּ הַתֵּבָה עִם שְׁאָר הַחָמֵץ שֶׁלּוֹ, וְנֶאֱבַד הַכֹּל מִפִּשְׁעַת הָאֵינוֹ יְהוּדִי, וְנִשְׁאַל אִם זֶה הָוֵי פִּשִׁיעָה שֶׁמָּכַר לְאֵינוֹ יְהוּדִי וְאִם תִּרְצֶה לוֹמַר שֶׁהוּא פִּשִׁיעָה, אִם גַּם פִּשִׁיעָה בִּכְלַל הַתְּנָאִי שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּת, וְהִשִּׁיב דְּוַדַּאי הָוֵי פִּשִׁיעָה שֶׁלֹּא הָיָה עָלָיו חוֹבַת בְּעוּר, כֵּיוָן שֶׁאֵין יָדוּעַ אִם יֵשׁ בְּתוֹכוֹ חָמֵץ אִם לֹא, אֲחֲזוּקֵי בְּחָמֵץ לֹא מַחְזִקִינָן, וּמִכָּל מָקוֹם פָּטוּר מֵחֲמַת הַתְּנָאִי דְּגַם פִּשִׁיעָה בִּכְלָל, וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן עב וּבְסִימָן שה, וְאַף שֶׁבִּתְשוּבַת הַב״ח סִימָן קלח וְמַהֲרִי״ט חֵלֶק ח״מ סִימָן יז וְעַיֵּן בְּשו״ת מַהֲרַי״מ מֵרוֹטֶנְבּוּרְג, עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן בְּשו״ת שַׁעַר אֶפְרַיִם סִימָן (קח) [כח]. כִּרְאוּבֵן שֶׁהָבָא שֶׁחָמֵץ וְלֹא מָכַר הַחָמֵץ בְּעֶרֶב פֶּסַח וְהוּא טוֹעֵן שֶׁכְּחִתִּי. אִם טַעֲנַת שְׁכַחְתִּי פְּשִׁיעָה הוּא, וַאֲפִלּוּ אִם לֹא הָיָה שׁוֹמֵר שָׂכָר הָיָה חַיָּב, אַךְ דְּמַשְׁמַע מִשְּׁאֵלָה שֶׁחָמֵץ שֶׁל רְאוּבֵן לְבַד הָיָה וְהִפְקִיד אֵצֶל שַׁתָּפוֹ וְהָוֵי לֵהּ פְּשִׁיעָה בִּכְעָלִים דְּפָטוּר, עַיֵּן שָׁם. וְלֹא יָדַעְתִּי לָמָּה כָּתַב זֶה, דַּאֲפִלּוּ אִם הָיוּ שַׁתָּפִים בְּחָמֵץ זֶה יֵשׁ לְפָטְרוֹ מִשּׁוּם פְּשִׁיעָה בִּכְעָלִים כְּמַבְאָר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם מִתְעַסְּקִים, וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְהַשַּׁ״ך סִימָן שסג שֶׁחוֹלֵק עַל רַשַּׁ״ל וּסְבִירָא לֵהּ דְּשׁוֹמֵר כְּמוֹ גַּזְלָן וּמִצִּי אָמַר הֲרֵי

בַּאֵר הַיֵּטֵב

ו. לְבַעֲרוֹ. אַף עַל גַּב דְּהוּא אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו מִכָּל מָקוֹם יְבַעֲרוֹ, שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו הַמַּפְקִיד, וְאַף עַל גַּב שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁהַמַּפְקִיד מְבָרְכָהּ לְאֵינוֹ יְהוּדִי בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו, מִכָּל מָקוֹם אֵין קֶפֶץ מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי וְשֶׁמָּא לֹא מְכָרוֹ, לְפִיכָךְ חַיָּב לְבַעֲרוֹ, בַּ״ח. וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם וְנִרְאֶה דְּהַנִּפְקָד חַיָּב לְשַׁלֵּם דְּמֵי הַפִּקָּדוֹן לַמַּפְקִיד, שֶׁהָיָה לוֹ לְמָכְרוֹ קֹדֶם זְמַן אִסּוּרוֹ וְאֵין לוֹמַר דְּהַמַּפְקִיד פָּשַׁע שֶׁהָיָה לוֹ לְמָכְרוֹ לְאֵינוֹ יְהוּדִי בְּמָקוֹם שֶׁהוּא, כֵּיוָן דְּקַיְמָא לָן דְּאֵין הַנִּפְקָד רַשַּׁאי לִסְמֹךְ עַל זֶה וְחַיָּב לְמָכְרוֹ אִם כֵּן פָּשַׁע שֶׁלֹּא מְכָרוֹ, וּמִיהוּ אִם הֶחָמֵץ בְּעַיִן אוֹמֵר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ. מִיהוּ אִם הָיָה מַשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ צָרִיךְ עִיּוּן אִם יָכוֹל לוֹמַר הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ, וְחַיָּב לִפְרֹעַ לוֹ מֵעוֹתָיו, אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן שֶׁהוּא פָּשַׁע הַפְסִיד מְעוֹתָיו, עַיֵּן שָׁם. וְטַ״ז כָּתַב בִּפְשִׁיטוּת דְּהַהֶזֵּק שֶׁל הֶחָמֵץ עַל הַלְּוָה, כֵּיוָן שֶׁהַגּוּף שֶׁלּוֹ וְהַלְּוָה צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ מַה שֶׁהִלְוָה לוֹ. וְהוּא הַדִּין אִם מְכָרוֹ בְּזוֹל בְּעֶרֶב פֶּסַח הֶהָזֵּק עַל הַלְּוָה, עַיֵּן שָׁם. וְהַחָק יַעֲקֹב חוֹלֵק עַל הַמָּגֵן אַבְרָהָם וּפָסַק דְּאֵין הַנִּפְקָד חַיָּב לְשַׁלֵּם דְּמֵי הַפִּקָּדוֹן, עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת יַד אֵלִיָּהוּ סִימָן יז. וְכָתַב הַיַּד אַהֲרֹן דְּהַנִּפְקָד יוּכַל לוֹמַר קִים לֵהּ כְּמָאן דְּפוֹטֵר, עַיֵּן שָׁם, [וְכֵן בְּסִפֶּר אֶבֶן הָעוֹזֵר חוֹלֵק עַל הַמָּגֵן אַבְרָהָם וּפָסַק דְּאֵין הַנִּפְקָד חַיָּב לְשַׁלֵּם לְהַמַּפְקִיד, עַיֵּן שָׁם בְּסִפֶּר מָגִנֵּי אָרֶץ דְּפוּס פְּרוּפֹּס]:

בֵּאוּר הַלָּכָה

יח מוּכָח דַּאֲפִלּוּ בְּאֹפֶן זֶה שֶׁיִּפְסַד לְגַמְרֵי לֹא יִמְכֹּר אֶלָּא יִמְתִּין עַל הַבְּעָלִים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב שָׁם הַמְחַבֵּר דְּלֹא יִגַּע בַּפִּקָּדוֹן, אֲפִלּוּ יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁיּוּזְלוּ בְּזִמַּן פְּלוּגִי אוֹ יֶאֱנַס אוֹתוֹ הַשִּׁלְטוֹן, שֶׁמָּא יָבוֹאוּ הַבְּעָלִים קֹדֶם וְיִטְלוּ מִמֶּנּוּ, וּבֶאֱמֶת כְּבָר עָמַד בָּזֶה **הָאֵלִיָּה רַבָּה**, [וְעַיֵּן שָׁם שֶׁתֵּרֵץ, דְּאִפְשָׁר דְּכַוָּנַת הַמָּגֵן אַבְרָהָם דַּוְקָא קָרוֹב מִמֶּנּוּ לְשָׁעָה חֲמִישִׁית, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, וְרוֹצֶה לוֹמַר שֶׁרְחוֹק הַדָּבָר שֶׁיָּבוֹאוּ הַבְּעָלִים בִּזְמַן מוּעָט כָּזֶה, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין זֶה עִנְיָן לְדִבְרֵי מָגֵן אַבְרָהָם שֶׁתְּלָה הַטַּעַם בְּשֶׁלֹּא יִמְצָא קוֹנִים בְּשָׁעָה חֲמִישִׁית]. וְאַף עַל פִּי כֵּן לֹא רָצִינוּ לִדְחוֹת לְגַמְרֵי דִּבְרֵי מָגֵן אַבְרָהָם דְּמִסְתַּבֵּר טַעְמָה, וְדִבְרֵי הַמְחַבֵּר שָׁם בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט בְּדִין דַּאֲנַסְתּוּ שִׁלְטוֹן קָשֵׁים בִּסְבָרָא דְּמִדְמָה שָׁם דִּין דַּאֲנַסְתּוּ שִׁלְטוֹן לְסָעִיף הַקּוֹדֵם, דְּחָמֵץ אָסוּר לִמְכֹּר עַד שָׁעָה חֲמִישִׁית, וְגַם שָׁם גְּזֵרַת אוֹרִיתָא כַּאֲנַסְתּוּ שִׁלְטוֹן דְּמֵי, וּבֶאֱמֶת הוּא רְאִיָּה לִסְתֹּר לִכְאוֹרָה, שֶׁהֲרֵי אַדְּרַבָּה, מִשָּׁעָה חֲמִישִׁית וְאֵילָךְ הִתִּירוּ לוֹ לִמְכֹּר, וְאֵין לוֹ לְהַמְתִּין עַל הַבְּעָלִים עַד שָׁעָה שִׁשִּׁית שֶׁיֶּאֱנַס אוֹתוֹ אוֹרִיתָא, אֲלָמָא דְּהֵיכִי שֶׁיִּפְסַד לְגַמְרֵי אֵין לוֹ לְהַמְתִּין שֶׁמָּא יָבוֹאוּ הַבְּעָלִים.

וְאִם כֵּן לְפִי זֶה אֶפְשָׁר גַּם כֵּן לוֹמַר עוֹד, דְּאִם מְשַׁעֵר שֶׁלֹּא יִמְצָא קוֹנִים בְּשָׁעָה חֲמִישִׁית וְאִם כֵּן יִפְסַד לְגַמְרֵי, אֵין לוֹ לְהַמְתִּין גַּם עַל שָׁעָה חֲמִישִׁית, וּבְשָׁעָה רְבִיעִית יָכוֹל לִמְכֹּר כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁהַבְּעָלִים לֹא בָּאוּ, וּכְדִבְרֵי הַמְּגֵן אַבְרָהָם, וְעַיֵּן שָׁם בְּסָמֵ״ע, וְאֶפְשָׁר שֶׁכַּוָּן לְדִבְרֵינוּ, דְּהַיְנוּ, שֶׁגַּם שָׁם אֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד הַזְּמַן הָאַחֲרוֹן שֶׁיָּבֹא הַשִּׁלְטוֹן מֵחֲמַת הַטַּעַם שֶׁמָּא יָבוֹאוּ הַבְּעָלִים, אֶלָּא מְרִירִיחִין גַּם כֵּן מְעַט זְמַן מִקֹּדֶם כְּמוֹ בְּעִנְיָנֵנוּ שָׁעָה חֲמִישִׁית, [וּלְפִי זֶה אֵין קַשְׁיָא עַל הַמָּגֵן אַבְרָהָם מִשָּׁם], אֲכָן לְשׁוֹנוֹ מְגַמְגֵּם וְצָרִיךְ עִיּוּן:

ג [*1] **אִם קָנוּ וְכוּ׳ מֵתָר.** עַיֵּן מִשְׁנָה בְּרוּרָה שֶׁהֵבַאנוּ דַּעַת הַמַּחְמִירִים בָּזֶה, וְדַע, דְּלִדִידְהוּ לָאו דַּוְקָא לְאַחַר שֵׁשׁ דְּהוּא אִסּוּר דְּאוֹרִיתָא לְרֹב הַפּוֹסְקִים, הוּא הַדִּין לְאַחַר פֶּסַח אִם מָכַר חָמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אָסוּר גַּם כֵּן לַמּוֹכֵר לַהֲנוֹת מִדָּמָיו, אַף עַל גַּב דְּאֵין אִסּוּר הֶחָמֵץ עַצְמוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן כַּמְבֹאָר בְּחֵלֶק ד ע״ב בְּרַשַּׁ״י וְתוֹסְפוֹת, וּמִסְתַּבְּרָא דְּהוּא הַדִּין לְפִי זֶה אִם מָכַר בְּתְחִלַּת שֵׁשׁ דְּגַם כֵּן אִסּוּרוֹ מִדְּרַבָּנָן, הוּא אָסוּר לוֹ לַהֲנוֹת מִן הַדָּמִים, וְכֵן כְּתַב הַגְּרַ״ז:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לְהַמַּלְוֶה לְמָכְרוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח וְלֹא מְכָרוֹ, הֲרֵי עַצְלוּתוֹ גְּרָמָה הֶפְסֵד הַמַּשְׁכּוֹן שֶׁנֶּאֱסַר בַּהֲנָאָה וְאֵין זֶה אֹנֶס, [וּפְשׁוּט דְּאִם מְכָרוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח אַף עַל פִּי שֶׁמְּכָרוֹ בְּזוֹל, אֵין עָלָיו כְּלוּם, וְהַהֶפְסֵד הוּא עַל הַלְּוָה. טַ״ז] מִיהוּ אִם הַמַּשְׁכּוֹן הוּא בְּעַיִן, כְּגוֹן שֶׁלֹּא בִּעֵרוֹ הַמַּלְוֶה לְאַחַר זְמַן הַבִּעוּר וְהִשְׁהָה אוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, [יט] אֶפְשָׁר דְּיָכוֹל לוֹמַר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה עַכְשָׁו כְּלוּם, דְּחִסָּרוֹן שֶׁאֵין נִכָּר הוּא וְלֹא הִפְסִיד חוֹבוֹ: **(יג) בִּזְמַן אִסּוּרוֹ.** בְּשָׁעָה שִׁשִּׁית וְאַף עַל גַּב דְּאֶפְשָׁר שֶׁבַּעַל הֶחָמֵץ מְכָרוֹ לַעֲכוּ״ם בְּמָקוֹם שֶׁהוּא בְּאֶחָד מִדַּרְכֵי הַקְּנָיָנִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן וַדַּאי חָמֵץ וְסָפֵק מְכָרוֹ בְּעָלָיו לַעֲכוּ״ם וְסָפֵק לֹא מְכָרוֹ, אֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי וְחַיָּב לְבַעֲרוֹ: **(יד) אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ.** וַאֲפִלּוּ אִם לֹא קִבֵּל עָלָיו שְׁמִירָה כְּלָל [אַחֲרוֹנִים]. וְאַף עַל גַּב דְּהוּא אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו הַמַּפְקִיד, דְּכָל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה בָּזֶה [בַּ״ח וּמָגֵן אַבְרָהָם], וְדַעַת הַגְּרָ״א [כ] דְּיֵשׁ עָלָיו חִיּוּב מִן הַתּוֹרָה לְבַעֵר אַף שֶׁהֶחָמֵץ אֵינוֹ שֶׁלּוֹ, כֵּיוָן שֶׁהֶחָמֵץ בְּבֵיתוֹ וְהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְכֵן דַּעַת הַצַּלְ״ח וּבֵית מֵאִיר. עַיֵּן שָׁם: **ג (טו) אַחַר שֵׁשׁ שָׁעוֹת.** רוֹצֶה לוֹמַר אַף עַל גַּב דְּאָז אָסוּר בַּהֲנָאָה מִן הַתּוֹרָה לְרֹב פּוֹסְקִים, וְאִם כֵּן הֲלֹא קָעָבַר בִּקְנִיָּתוֹ אַדְּאוֹרַיְתָא אֲפִלּוּ הָכִי בְּדִיעֲבַד אֵינוֹ תּוֹפֵס דָּמָיו, דְּלֹא מָצִינוּ שֶׁיִּתְפֹּס הָאִסּוּר עַל הַדָּבָר שֶׁהֶחֱלִיף כִּי אִם בַּעֲבוֹדָה זָרָה וְהֶקְדֵּשׁ וּשְׁבִיעִית, וּלְפִי זֶה הוּא הַדִּין בְּפֶסַח [כא] גּוּפָא גַּם כֵּן אֵינוֹ תּוֹפֵס דָּמָיו:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

יט. מָגֵן אַבְרָהָם, עַיֵּן שָׁם שֶׁנִּשְׁאַר בְּצָרִיךְ עִיּוּן. וּמִטַּ״ז מוּכָח דִּפְשִׁיטָא לֵהּ דְּחַיָּב הַלְּוֶה לְשַׁלֵּם, וְכֵן סָתַם הַגְּרַ״ז לַהֲלָכָה. וְאָנוּ כָּתְבְנוּ בִּלְשׁוֹן אִפְשָׁר, מִשּׁוּם דִּבְבִגְדֵי יֶשַׁע מְצַדֵּד דְּאַף בָּזֶה הַפְסִיד הַמַּלְוֶה חוֹבוֹ, עַיֵּן שָׁם: **כ.** וּמְצָאתִי כִּדְבָרָיו בְּהֲדִיא בְּבַעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת וּבְהִלְכוֹת רי״ץ גִּיאוּת, וְכִלְשׁוֹן הַשַּׁ״ס בָּבָא קַמָּא צח דְּהַכֹּל מְצוּיִין עָלָיו לְבַעֲרוֹ. וְעַיֵּן בְּעֵמֶק הֲלָכָה סִימָן קכו: **ג כא.** פִּרֵי חָדָשׁ וְהַגְּרַ״א וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים, דְּלֹא כְּאֵלִיָּה רַבָּה:

תרגום: 1. לתת.

שֵׁשׁ שָׁעוֹת, ז(ג) (טז) מֵתָּר, מִפְּנֵי שֶׁחָמֵץ (יז) [*יז] אֵינוֹ תּוֹפֵס דָּמָיו:

תמד דִּין עֶרֶב פֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. וּבוֹ ח׳ סְעִיפִים:

א. א י״ד שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, (א) בּוֹדְקִין (ב) לֵיל י״ג ב וּמְבַעֲרִים הַכֹּל לִפְנֵי הַשַּׁבָּת, (ג) [*א] וּמְשַׁיְּרִין ג(א) מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת (ד) [*ב] לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, דִּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית זְמַנָּהּ אַחַר הַמִּנְחָה, וְאָז אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ (ה) לֹא בְּמַצָּה וְלֹא בְּחָמֵץ ג אֶלָּא (ו) בְּמַצָּה עֲשִׂירָה, ד וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָהּ (ז) קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית: הגה

א רַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק ג. ב משנה פסחים מט וכר׳ אֱלִיעֶזֶר בר׳ צָדוֹק וכר׳ אֶלְעָזָר איש בַּרְתּוֹתָא בִּבְרִיתָא יג.

ג טור בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָּם. ד בית יוֹסֵף וּלְקַמָּן סִימָן תעא.

בְּאֵר הֵיטֵב

ז. **מֵתָּר.** כָּתַב הַב״ח, דַּוְקָא אִם שִׁפְחָתוֹ קָנָאָהּ בְּלִי יְדִיעָתוֹ אָז מֵתָּר הַבַּעַל הַבַּיִת לְהָנוֹת מִמֶּנּוּ, אֲבָל אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁקָּנָהּ אָסוּר לְהָנוֹת מִמֶּנּוּ. וּקְצָת מֵהָאַחֲרוֹנִים מְקִלִּין בָּזֶה, וְכֵן נִרְאֶה דַּעַת הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ כָּאן, אָכֵן חֲלִיפֵי חֲלִיפִין יֵשׁ לְהַתִּיר אַף לְדִידֵיהּ. וְנִרְאֶה לִי דְּאַף הַמַּחְמִיר לְדִידֵיהּ בַּחֲלִיפִין הֵיכָנוּ דַּוְקָא כְּסוּת וּפֵרוֹת וְכֵלִים שֶׁהוּא דָּבָר הַנִּכָּר וְנִרְאֶה, אֲבָל דָּמָיו מַתָּרִין אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת שַׁעַר אֶפְרַיִם סִימָן ד, וְכָל זֶה דַּוְקָא חֲלִיפֵי הֶחָמֵץ מַתָּרִין, אֲבָל הֶחָמֵץ עַצְמוֹ אַף שֶׁנֶּחֱלַף וְחָזַר וְנִתַּן לְיִשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם בְּאִסּוּר הָרִאשׁוֹן קַיָּמָא דְּחָמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה. דָּגָן שֶׁנִּתְחַמֵּץ וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְנִזְרַע, גִּדּוּלָיו מַתָּרִים, חָק יַעֲקֹב, עַיֵּן שָׁם:

ח. **מְזוֹן.** כְּתִבוּ הָאַחֲרוֹנִים דְּמִכָּל מָקוֹם גַּם בְּשַׁחֲרִית יַפְסִיק סְעִיפָתוֹ לִשְׁנַיִם, דְּהָא יֵשׁ אוֹמְרִים דְּיוֹצֵא בָזֶה, עַיֵּן סִימָן רצא סָעִיף ג. וְאִם שָׁכַח לְהַפְרִישׁ חַלָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת זוֹ מִלֶּחֶם חָמֵץ שֶׁאָפָה לְשַׁבָּת, אָסוּר לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה. מָגֵן אַבְרָהָם בְּסִימָן תקו סָעִיף ג, עַיֵּן שָׁם. וְכָתַב הַבַּאר הֵיטֵב אֲשֶׁר לְפָנַי, וְנִרְאֶה לִי שֶׁיִּתֵּן הַמְשַׁיֵּר לְכֹהֵן קָטָן בְּעִנְיָן זֶה, וְדוֹ״ק. וְלֹא הֵבַנְתִּי

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

שְׁלֹךְ לְפָנֶיךָ כְּמוֹ גְּזֵלָן, אִם כֵּן מְצִי לְמִימַר קִים לִי כְּהַשַּׁ״ך, עַיֵּן שָׁם: (ג) **מֵתָּר.** עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב שֶׁהֵרְאָה מָקוֹם לְשׁוֹ״ת שַׁעַר אֶפְרַיִם סִימָן ד שֶׁכָּתַב שָׁם בְּעִנְיָן חֲמֵצוֹ שֶׁל אֵינוֹ יְהוּדִי, וְעַיֵּן בְּשׁוֹ״ת פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ סִימָן יג וּבְשׁוֹ״ת כְּתַר כְּהֻנָּה סִימָן כא וְסִימָן כב:

(א) **מְזוֹן.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן שְׁאֵלַת יַעֲבֵץ סִימָן קלג הִשִּׂיג גַּם כֵּן עַל הַבַּאֵר הֵיטֵב, וְעַיֵּן שָׁם שֶׁכָּתַב דְּמַה דְּמִשְּׁמַע מֵהַמָּגֵן אַבְרָהָם דְּאַף לְכַתֵּל עִנָּב שַׁבָּת דְּאֵין לוֹ לֶחֶם אַחֵר הַדִּין כֵּן, לֵיתָא, אֶלָּא בִּכְהֵאי גַּוְנָא שַׁפִּיר דָּמֵי לְשַׁיֵּר בְּלִי הַפְרָשָׁה בְּפֶה וּבְיָדַיִם בְּלִי בְּרָכָה וְזֶהוּ הַפְרָשָׁתָה, וְאוֹכְלָהּ קָטָן אוֹ גָּדוֹל שֶׁטָּבַל אוֹ רָמֵי לַהּ לְתַרְמִילְתֵּהּ דְּכֹהֵן, וְהֵיכָא דְּלֵיכָא יֵשׁ לְהַתִּיר עַל יְדֵי בִּטּוּל בְּרֹב

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

(טז) מֵתָּר. הֵיכָנוּ, כב אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁקָּנָהוּ גּוּפָא, וְכָל שֶׁכֵּן דְּלַאֲחֵרִים שָׁרֵי לֵהָנוֹת מֵאוֹתוֹ דָּבָר. וְדַע דְּדַעַת הַמְחַבֵּר לָאו דְּבְרֵי הַכֹּל הוּא, כג דְּיֵשׁ מִגְּדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים שֶׁסּוֹבְרִין, דְּאַף עַל גַּב דְּלַאֲחֵרִים שָׁרֵי לֵהָנוֹת מֵחֲלוּפֵי חָמֵץ, דְּחָמֵץ אֵינוֹ תּוֹפֵס דָּמָיו בְּדִיעֲבַד, מִכָּל מָקוֹם לְבַעַל הֶחָמֵץ עַצְמוֹ קָנְסוּ רַבָּנָן שֶׁלֹּא יֶהֱנֶה מִן הַדָּמִים כֵּיוָן דְּעֲבֵיד אִסּוּרָא, וְאֵינוֹ מֵתָּר לְדִידֵהּ אֶלָּא בְּשֶׁמָּכְרוּ אוֹ הֶחֱלִיפוּ אֲחֵרִים חֲמֵצוֹ כד שֶׁלֹּא בִּידִיעָתוֹ, וַיֵּשׁ לְהַחְמִיר כְּדַעַת פּוֹסְקִים אֵלּוּ כה שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה. וְדַע עוֹד, דְּאַף לְדֵעָה זוֹ כו אִם עָבַר וְקָנָה מִן הַדָּמִים כז אֵיזֶה דָּבָר, מֵתָּר לֵהָנוֹת מֵאוֹתוֹ הַדָּבָר, דְּהָוֵי חֲלִיפֵי חֲלִיפִין וְשָׁרֵי. עוֹד כָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים, כח דַּאֲפִלּוּ לְפִי דַּעַת הַמַּחְמִירִים בְּחָמֵץ לֶאֱסֹר בַּחֲלִיפָיו לְדִידֵהּ גּוּפֵהּ, מִכָּל מָקוֹם הֵיכָנוּ דַּוְקָא שֶׁלָּקַח חֲלִיפֵי חָמֵץ בְּשָׁעָה שֶׁנָּתַן הֶחָמֵץ, אֲבָל אִם לָקַח אֶת חֲלִיפֵי הֶחָמֵץ לְאַחַר זְמָן, לְכֵלֵי עָלְמָא מֵתָּר אַף לְדִידֵהּ, דְּכֵיוָן שֶׁלָּקַח הַנִּכְרִי אֶת הֶחָמֵץ לִרְשׁוּתוֹ, נִקְנָה לוֹ הֶחָמֵץ מִיָּד עַל יְדֵי לְקִיחָתוֹ, וּמַה שֶּׁנִּתַּן לוֹ אַחַר כָּךְ דָּמָיו אוֹ חֲלִיפָיו הֲרֵי הֵם כְּמַתָּנָה בְּעָלְמָא, וְאֵינָם שַׁיָּכִים כְּלָל לֶחָמֵץ וְלֹא מִקְּרֵי חֲלִיפָיו: **(יז) אֵינוֹ תּוֹפֵס דָּמָיו.** וְהֶחָמֵץ עַצְמוֹ כט לְעוֹלָם עוֹמֵד בְּאִסּוּרוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, וַאֲסוּר לְכָל אָדָם לִקַּח אוֹתוֹ מֵהַעַכּוּ״ם אֲפִלּוּ חָזַר הָעַכּוּ״ם וְהֶחֱלִיפוֹ בְּאַחֵר, וַאֲפִלּוּ מָכַר הַיִּשְׂרָאֵל לְהָעַכּוּ״ם אַחַר הַפֶּסַח, דְּכֵיוָן דַּחֲכָמִים הִטִּילוּ אִסּוּר עָלָיו הֲרֵי הוּא כַּחֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא. כָּתַב חָק יַעֲקֹב, דָּגָן שֶׁנִּתְחַמֵּץ וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְנִזְרַע, גִּדּוּלָיו מַתָּרִין, דְּגִדּוּלִין הָוֵי כַּחֲלִיפִין. וּבְסֵפֶר מִקְוֹר חַיִּים חוֹלֵק עָלָיו, וְדַעְתּוֹ דְּגִדּוּלִין גְּרַע מֵחֲלִיפִין וּלְכֵלֵי עָלְמָא אָסוּר, וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת חֲתַם סוֹפֵר אֹרַח חַיִּים סִימָן קד:

תמד א (א) בּוֹדְקִין וְכוּ׳. וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַבְּדִיקָה וְגַם לְבַטֵּל, כְּמוֹ בִּשְׁאָר שָׁנִים בְּלֵיל י״ד [אַחֲרוֹנִים]: **(ב) לֵיל י״ג.** שֶׁלְּמָחָר בְּעֶרֶב שַׁבָּת אִי אֶפְשָׁר לִבְדֹּק, דְּאֵין בּוֹדְקִין לְאוֹר הַחַמָּה, וְכַנַ״ל: **(ג) וּמְשַׁיְּרִין וְכוּ׳.** וְצָרִיךְ לִזָּהֵר לְהַנִּיחוֹ בִּמְקוֹם מֻצְנָע, וּכְדִלְעֵיל סִימָן תלד סָעִיף א: **(ד) לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת.** וּבְשַׁבָּת זֶה מַשְׁכִּימִים לְהִתְפַּלֵּל, וְלֹא יַאֲרִיכוּ הַרְבֵּה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם שְׁהוּת וְלֹא יָבֹאוּ לִידֵי מִכְשׁוֹל [אַחֲרוֹנִים]: **(ה) לֹא בְּמַצָּה.** דְּהָא אָסוּר לֶאֱכֹל מַצָּה בְּעֶרֶב פֶּסַח, וּכְדִלְקַמָּן בְּסִימָן תעא: **(ו) בְּמַצָּה עֲשִׂירָה.** הֵיכָנוּ, שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת לְבָד: **(ז) קֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית.** דְּמִשָּׁם וְאֵילָךְ אֲפִלּוּ מַצָּה עֲשִׂירָה אָסוּר לֶאֱכֹל כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל מַצָּה לְתֵאָבוֹן, וּכְדִלְקַמָּן בְּסִימָן תעא סָעִיף ב:

שַׁעַר הַציּוּן

כב. עֹלַת שַׁבָּת וּמָגֵן אַבְרָהָם וּפְרִי חָדָשׁ וְהַגְּרִ״א וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים בְּפֵרוּשׁ דִּבְרֵי הַמְחַבֵּר: כג. רַשַּׁ״י וְתוֹסְפוֹת בְּפֶרֶק קַמָּא דְּחֻלִּין, וְהַרֹּא״ש בְּסוֹף פֶּרֶק הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ, וּסְמַ״ג בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יוֹנָה, וְרִיטְבָ״א בְּפֶרֶק קַמָּא דְּחֻלִּין וּבְהִלְכוֹת נְדָרִים בְּפֶרֶק הַנּוֹדֵר מִן הַיָּרָק וְנִמּוּקֵי יוֹסֵף שָׁם, וְהַמְּאִירִי בְּדַף מז שָׁם, וְכֵן דַּעַת סְמַ״ע וְשַׁ״ך חֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן רלד: כד. בַּ״ח, וְכֵן מוֹכֵח מֵרִיטְבָ״א פֶּרֶק קַמָּא דְּחֻלִּין, עַיֵּן שָׁם שֶׁכָּתַב דְּקָנְסוּ אוֹתוֹ מִשּׁוּם דְּעָבַר בְּטוּר יוֹרֶה דֵּעָה בְּסִימָן רטז בְּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַסְּמַ״ג, וּמֵבִיאוֹ גַּם הַשַּׁ״ך שָׁם, וְכֵן מְבֹאָר לְהַדְיָא בְּנִמּוּקֵי יוֹסֵף בְּפֶרֶק הַנּוֹדֵר מִן הַיָּרָק וּבַמְּאִירִי דַּף מז, וּדְלֹא כְּפְרִי חָדָשׁ שֶׁמַּתְמִיהַּ עַל הַב״ח: כה. הַגְּרַ״ז:

כו. הַרֹּא״ש בְּפֶרֶק ב דְּקִדּוּשִׁין וְהַרַשְׁבָּ״א וְהַמְּאִירִי בִּנְדָרִים דַּף מז: כז. אֲפִלּוּ אִם קָנָהּ בַּהֲמָעוֹת כְּלִי דְּהָוֵי דָּבָר הַמֻּסָּם גַּם כֵּן שָׁרֵי, וְכַמְבֹאָר בַּפּוֹסְקִים הַנַ״ל, וְדִבְרֵי הַחָק יַעֲקֹב שֶׁכָּתַב דְּדַוְקָא כְּסוּת וְכֵלִים אֲבָל דָּמָיו מֻתָּר, אֵין לוֹ מוּבָן, וּכְבָר הִשִּׂיגוּהוּ הָאֵלִיָּה רַבָּה וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים, וְנִנְרָאֶה שֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה טָעוּת סוֹפֵר בִּדְבָרָיו, וְצָרִיךְ לוֹמַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בְּחֻלִּין בְּפִסְקֵי תוֹסְפוֹת: כח. מָגֵן אַבְרָהָם וְחֶמֶד מֹשֶׁה וְהַגְּרַ״ז. וְאַף עַל גַּב דְּאֵלִיָּה רַבָּה וּבְגִדְרֵי יֶשַׁע פְּקָפְקוּ קְצָת בָּזֶה, אֵין לְהַחְמִיר בָּזֶה יוֹתֵר מִדַּאי בְּמִלְּתָא דְּרַבָּנָן וּבְמָקוֹם שֶׁבְּלָאו הָכִי מְקִלִּים בְּהֶפְסֵד מְרֻבֶּה וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ בְּפִנִּים:

כט. חָק יַעֲקֹב וְאֵלִיָּה רַבָּה וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים:

קיים או לא, ומכל מקום לדברי הכל אם אין האסור בהנאה ביד בעליו רק חליפיו ודמיו מדאורייתא משרי שרי. וגם רבנן דאסרו חליפיו ודמיו דהיינו דווקא לדידיה דקנסוהו, ולכן לכתחלה אסור לקנות בדמים ולהחליף החליפין או ליתנן במתנה ואפילו להשליכם לכלב כדמוכח בסוגיא פרק כל שעה [פסחים כב.] וכמו שכתבו הפוסקים באיסור הנאה [עיין יו"ד סימן צד סעיף ג], משא"כ לאחרינא שרי להדיא. והכי מוכח מתוספות דחולין [שם] וריש פרק ה' דעבודה זרה [שם] וכן כתב הרא"ש בנדרים [שם בפירושו] וקדושין הנ"ל [פרק ב סימן לא]. ואפשר דאפילו באכילה מותר לאחרינא חליפין הללו, והוא הדין מדאורייתא אפילו לדידיה, דלא תפסו דמיהן מדאורייתא רק עבודה זרה ושביעית והם חלוקים בדיניהם, ועל זה צ"ע רב מנא להו רק שאין זה מקומו.

ובשו"ע מאו"ח סוף סימן תמ"ג [סעיף ג] אם קנה שום דבר בחמץ אחר שש שעות מותר כו', והם דברי הטור שהביא מעשה וקנתה שפחה וכו' והתיר ר"ת וכתב הרב הב"ח [שם ד"ה מעשה] דר"ל [ש]השפחה קנתה בלא ידיעת בעלים, ועל כן הבעל הבית שהחמץ שלו כאחר דמי וקיימא לן דכל איסורי הנאה שאינם תופסים דמיהם אע"פ שמדרבנן אסורים מכל מקום לאחריני שרי. ותמהתי שלא הביא ראיה לדבריו ולא זכר דהכי סבירא להו לרוב הפוסקים עיין בב"י וש"כ ביו"ד ריש סימן רי"ו. [ו]עיין שם בשו"ע [או"ח] סימן ת"נ סעיף ד' גבי שכירות תנור ואם קבל כבר המעות מותר להנות ממנו, וכתב רמ"י [לבוש שם סעיף ז] מפני שאינו תופס דמיו, וזה תימה אחר דקיימא לן דמדרבנן מיהא אסורים חליפיו ודמיו איך נתיר לכתחלה. ובכהאי גוונא צ"ע בטור [או"ח שם] בדברי הרשב"א שהביא ראיה ממכרן וקדש בדמיהם מקודשת, משמע דלאו דווקא קידש בדיעבד גם לאו דוקא קידושי אשה וגם מדרבנן מותר. ולפי זה יש לומר במעשה דשפחה שהתיר ר"ת [או"ח סימן תמג] שאפילו החליפם בידיעת בעל הבית מותר דהוה ליה דיעבד. ומכל מקום זה הוא נגד כל שאר הפוסקים דסבירא להו דחליפי אסורי הנאה אסורים מדרבנן גם כן בהנאה, ואם יצדק היתר קבלת שכר התנור שכתב הרשב"א [באו"ח סימן תנ] הוא מצד שאין אלו הדמים איסור הנאה גופיה רק שכירות דידיה ולא דמי למכר, רק בעבודה זרה ויין נסך החמירו גם בשכירות כבש"ס ריש פרק ה' דעבודה זרה הביאו בב"י [או"ח שם ד"ה וה"ר שמשון], ותמה אני שלא שת לבו לדקדק בדברי הטור במה שכתבתי בראיה שהביא הרשב"א שאינו ראייה כלל.

ואני נבוך וקוהה מסתפק ושואל ואעיקרא דדינא פרכא, *דאיך נאמר דחמץ מן התורה אסור בהנאה [ו]אם מכרה והחליפה הדמים והחליפין מותרים, והוא כמעט דבר שאין הדעת סובלתו, דאחר שאמרה תורה לא יאכל ור"ל לא יהא בו היתר אכילה, ועל כרחך ר"ל על ידי מכירה וחליפין וכפירוש רש"י בש"ס פרק כל שעה [פסחים כא: ד"ה לא יאכל] דרוב הנאות לכלל אכילה באים ולא אסרה התורה המכירה והחליפין רק ההנאה דמטיא ליה מיניה,

---

* **דאיך נאמר דחמץ מן התורה אסור בהנאה [ו]אם מכרה והחליפה הדמים והחליפין מותרים וכו'.** ולי נראה פשוט דהתורה ודאי אסרה מעשה המכירה והחליפין משום דבאותה שעה שמקבל הדמים והחליפן בעד החמץ הרי נתרבה על ידי זה הונו ורכושו וממילא נהנה מן החמץ, אבל מן הדמים והחליפין שפיר יכול ליהנות אחרי כן שאז תו אינו נהנה מן החמץ אלא מדבר אחר. ודומה ממש למה שכתב באבני מלואים בשו"ת [סימן ו ז] דבאיסורי הנאה ודאי פשיטא דאסור לבטל מן התורה דבשעת הביטול נהנה מאיסורי הנאה דנתרבה על ידי זה ההיתר, ומכל מקום בדיעבד מתבטל ומותר ליהנות מכל התערובות מן התורה. ומהאי טעמא נראה לי דהיכא דהדמים והחליפין אסורין מן התורה כגון בעבודת אלילים באמת לא עביד איסורא כלל במעשה מכירה וחליפין כיון דלא נתרבה הונו ורכושו על ידי זה. ובזה אתי שפיר בחולין [דף] ק"מ [ע"א] דמוקי רב פפא קרא דטהורות למעט צפרים שהחליפן בעבודה זרה, וצ"ע למה לי קרא תיפוק ליה דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה כמו שהקשו תוספות סוכה [ל. ד"ה משום] למה לי קרא בלולב להוציא הגזול תיפוק ליה דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה, ולהנ"ל ניחא דכיון דהחליפין אסורים מן התורה לא נעשה עבירה כלל (הלכה למשה).

ואיך נאמר דדעת תורה להתיר בדיעבד. ואם היינו יכולים לאמר דלא אסרה התורה הנאה רק בדבר ההוא גופיה כשהוא בעין, כגון בחמץ שלא להאכילו לבהמתו וכהאי גוונא, וכענין שאמרו גבי ערלה [שם כב:] שלא יצבע בו ולא ידליק ממנו נר, וכל זה בדבר הנאסר גופיה משא"כ הנאה הבאה ממקום אחר על ידה כגון על ידי מכירה וחליפין מותרין אפילו מן התורה, אתי שפיר דחכמים אסרו מכירה וחליפין ואסרו הדמים וחליפין. רק דזה דבר שאי אפשר להעלות על לב, שהרי אמרו בשיטה פרק ב' דפסחים דף כ"א [ע"ב] עד שיפרוט לך הכתוב בנבילה או מכור לנכרי וכו' ומקשו שם [כב. כג.] והרי דם והרי שרצים, ומוכח משם ומכל אותה שיטה דעל ידי מכירה דאורייתא אסור, והכי ודאי מוכח מה שאמרו גבי חמץ לא יהא בו היתר אכילה וכפירוש רש"י.

ועוד לבי מהסס להתיר דמי הסוס בנדון דשאילנא קדמיכי, כי דעתי הקלושה נוטה דהא דשרי רבנן חליפי חמץ בדיעבד ור"ל אם החליף החליפין או מכרם אפילו לו הונח דהכי קיימא לן, היינו בשוגג, כגון ששכח החמץ בביתו וידע דאסור בהנאה והחליפו בסוס ומכר הסוס בדמים אפילו אם כיוון שעל ידי זה יבא לכלל היתר, וכל שכן אם לא ידע שהחמץ אסור בהנאה ועל כל פנים סבר היה דלא עביד איסורא במעשה החליפין, משא"כ אם ידע שאסור להחליפו וכן להחליף חליפיו או שאל לחכם ואסרו ועבר עליו בשאט נפשו, ודאי אין במעשיו כלום ולא יחרוך רמיה צידו. ונראה לי ראיה ממה שכתב בשו"ע באהע"ז סוף סימן י"א [סעיף ח] גם ממה שכתב רמ"א בהגה [שם] סימן י"ז סעיף ל"ד, ועיין (נ"י) [ב"י] [אהע"ז סימן י ד"ה כתב הרמב"ם] ובשו"ת הרא"ש כלל ל"ב [סימן יג] וריב"ש [סימן] רמ"ב בביאור ונוסח הירושלמי [יבמות פרק ב הלכה י].

ואע"פ שכתבו הפוסקים דחז"ל אסרו החליפין מכח קנס, לא נשמע מינה דמיירי דאפילו אם פשע וראוי לקנוס לא קנסו רק חליפיו, דיש לומר דהן אמת דמיירי שהחליפו במזיד וכיוון להתירו ושגם בכהאי גוונא בדיעבד ר"ל חליפי חליפיו מותר רק דלא ידע ולא שמע שאסור לו להחליפם, משא"כ אם שאל ונאסר לו להחליף אלו החליפים וכן בחליפי חליפים כולם אסורים, והוא הדין שאל ולא הספיק להמתין על תשובת המורה כדת מה יעשה כאלו ידע דייניגן ליה.

ומה שתפסתי למעלה במושלם דמכרן וקידש בדמיהן נקרא האשה חליפי חליפין, הכי אסבריה לן הר"ן [נדרים שם]. ומפני כך כתבתי שאפשר לומר דסבירא להו לדידהו דסברי דווקא קידושי אשה, דבשאר דברים אפילו חליפי חליפין אסורים, ושהוא נגד סוגיות הש"ס במסקנא דנדרים. ואפשר לי לומר דשאני מכירה מחליפין, דבחליפין ודאי כיון דאפשר לאתהנויי מיניה בעין ואסרו חכמים, לכן ודאי אפילו כבר נהנה פעם אחד מיניה אסור לאתהנויי טפי מיניה כי מי שאכל שום וריחו נודף וכו' [ברכות נא.], משא"כ אם חזר והחליפו מקרי דיעבד דחליפין והוא חליפי חליפין ושרי. אבל במכירת דבר האסור בהנאה, דמכירתו אינו רק לקנות בדמים דבר אחר להנות בו וסתם דמים להוצאה נתנו, והיינו דהתירה תורה גבי נבילה או מכור לנכרי ואסרו באיסורי הנאה, ולכן אם מכר הדברים האסורים בהנאה וקנה בדמיהם דבר אחר מקרי רק דמי (אסורא) [איסורי] הנאה או חליפין דאסורי הנאה. ולכך בעי למיפשט [נדרים שם] ממכרן וקידש בדמיהם מקודשת לדין חליפין, אף דהאשה הזאת קניה בדמים סבירא להו שהוא רק חליפין, ומדמקודשת שמע מינה דחליפין מותרין. ומשני דלכתחלה הוא דלא, ר"ל דלכתחלה ודאי אסור להנות מהחליפין, ואי עבד עבד ר"ל הואיל שכבר קידש האשה כאלו כבר נהנה מחליפין ומה דהוי הוי, ותו לא אסרינן לה עליה.

ושפיר כתבו רש"י [עבודה זרה נד: ד"ה למעוטי] ותוספות [חולין ועבודה זרה שם] דהא דמקודשת ונשארת אשתו והוא נהנה ממנה יום יום והכל דנינן לדיעבד על פי קידושין שכבר קדשה, דווקא בקידושי אשה, משא"כ בשאר חליפין דאף אם כבר נהנה לא שרינן ליה דיהנה